

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 8.11.2006
KOM(2006) 649 lõplik

KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

**Laiemisstrateegia ja peamised väljakutsed aastatel 2006–2007
Lisatud on eriaruanne ELi suutlikkuse kohta integreerida uusi liikmeid**

{SEK(2006) 1383}
{SEK(2006) 1384}
{SEK(2006) 1385}
{SEK(2006) 1386}
{SEK(2006) 1387}
{SEK(2006) 1388}
{SEK(2006) 1389}
{SEK(2006) 1390}

KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Laiemisstrateegia ja peamised väljakutsed aastatel 2006–2007 Lisatud on eriaruanne ELi suutlikkuse kohta integreerida uusi liikmeid

1. SISSEJUHATUS

Mitmete aastakümnete jooksul on laienemine olnud ELi arengus kesksel kohal. Euroopa integratsiooni olemuseks on Euroopa lõhestatuse ületamine ja rahumeelse ühendamise soodustamine. Poliitiliselt on ELi laienemine aidanud kohaneda selliste suurte muutustega nagu diktatuuride langemine ja kommunismi kokkuvarisemine. See on tugevdanud demokraatiat, inimõiguste kaitset ja stabiilsust kogu Euroopas. Laienemises kajastub ELi kui pehme jõu olemus, sest ta on tõmbekeskusena saavutanud rohkem kui ta oleks saavutanud muid vahendeid kasutades.

Majanduslikult on laienemine aidanud suurendada heaolu ja konkurentsivõimet, võimaldades laienenud liidul paremini vastata üleilmastumisest tulenevatele väljakutsetele. See on toonud kogu Euroopale otsest kasu. Laienemine on suurendanud ELi tähtsust maailmas ja on tugevdanud tema rahvusvahelist positsiooni.

Pärast kümne liikmesriigi liitumist mais 2004 viiakse 1. jaanuaril 2007 Bulgaaria ja Rumeenia ühinemisega lõpule viies laienemine. Põhjalikud ettevalmistused võimaldavad neil riikidel ELi institutsioonide ja poliitikaga sujuvalt integreeruda. Kümme uut liikmesriiki on jõudnud ELi õigusaktide järgimises väga heale tasemele ja on märkimisväärselt panustanud ELi institutsioonide töösse. Nad on suurendanud majandustegevuse, kaubanduse ja investeringute mahtu ning on saavutanud olulise majanduskasvu.

Praegune laienemiskava hõlmab Lääne-Balkani riike ja Türgit. Neile riikidele on lubatud, et nad saavad ELi liikmeks, kui nad täidavad vajalikke tingimusi. Kõnealuste riikide valmisolek ELiga ühinemiseks on erineval tasemel. Horvaatia ja Türgi peavad ühinemisläbirääkimisi. Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik sai kandidaatriigi staatuse detsembris 2005. Teised Lääne-Balkani riigid teevad edusamme oma Euroopa perspektiivi täitmisel.

ELi laienemiskava sisaldab mitmeid olulisi väljakutseid aastateks 2006–2007. Need väljakutsed on peamiselt seotud Türgiga peetavate ühinemisläbirääkimistega, küsimusega Kosovo edasise staatuse kohta, Serbia ja ELi suhetega ning Bosnia ja Hertsegoviina suurema vastutuse võtmisega oma valitsemistavade eest. Need küsimused on iseenesest olulised ja nad on seotud geopoliitiliste küsimustega, mis mõjutavad Euroopa kui terviku julgeolekut ja stabiilsust. Liikumine ühinemise suunas on iseenesest juba suure väärtusega, isegi kui ühinemine toimub alles aastate pärast. Kuna liikumine ühinemise suunas hõlmab mitmeid väljakutseid, peab EL olema kogu protsessi kestel sellesse kaasatud.

Ühinemiseelsesse strateegiasse ning läbirääkimistesse kandidaat- ja võimalike kandidaatriikidega tuleks suhtuda rangelt, pidades täielikult kinni kokkulepitud tingimustest. Alates jaanuarist 2007 annab EL rahalist toetust uue ühinemiseelse abi rahastamisvahendi kaudu. Selline rahaline toetus keskendub ühinemispartnerluses ja Euroopa partnerluses määratud prioriteetidele.

ELi laienemine on ajalooline projekt, mis tugineb visioonile ühinenud Euroopast ja tema üleilmsele rollile. Seda projekti peavad Euroopa rahvad laialdaselt jagama ja toetama, et tagada sellele täielik demokraatlik legitiimsus. Olulisi otsuseid, mis toovad kaasa riigi ühinemise, võtavad vastu kõigi liikmesriikide ja liidu demokraatlikult valitud organid.

Seda, miks on laienemine ELi huvides, peavad selgitama eelkõige liikmesriigid. Komisjon on valmis parandama kasutajasõbralikul viisil antava objektiivse teabe vahetust ning tegema koostööd liikmesriikide ja Euroopa Parlamendiga, et edastada avalikkusele tõhusamalt teavet laienemisprotsessi kohta.

Euroopa Ülemkogu toimub laienemisteemaline arutelu 2006. aasta detsembri kohtumisel. Ülemkogu märkis oma 2005. aasta detsembris vastu võetud järeldustes, et komisjoni eelmisel aastal esitatud strateegia oli heaks aluseks 2006. aasta laienemist käsitlevale arutelule. Selles strateegias rõhutatakse, et hoolikalt juhitud laienemine võib Euroopa integratsiooni ulatuslikumaks muuta ja seda süvendada. Laienemine tugineb kolmele peamisele põhimõttele: protsessis osalevate riikides suhtes võetud olemasolevate kohustuste täitmise kindlustamisele, õiglaste ja rangete tingimuste täitmisele ning avalikkuse laienemisalase teavitamise tõhustamisele.

EL suhtub laienemistemppoga seotud probleemidesse tõsiselt. Et vältida ülemääraste kohustuste võtmist, täidab EL protsessis juba osalevate riikide suhtes võetud kohustusi, kuid on ettevaatlik uute kohustuste võtmisel.

Rangeid tingimusi kohaldatakse kõikide kandidaat- ja võimalike kandidaatriikide suhtes. Ühinemisprotsessis sõltub uute meetmete võtmine iga riigi poliitiliste ja majanduslike reformide edukusest. Kuna ühinemisprotsess nõuab pidevaid jõupingutusi, on oluline motiveerida riike reforme jätkama. EL peab suurendama ka protsessi läbipaistvust.

Vastavalt Euroopa Ülemkogu 2006. aasta juuni järeldustele tuleb ELi institutsioone reformida. Uue institutsioonilise lahenduseni peaks olema jõutud ajaks, mil järgmised uued liikmed on tõenäoliselt valmis liiduga ühinema. Ka ELi rahastamine muutub tulevikus olulisemaks küsimuseks. Samuti muutub tulevikus senisest veelgi olulisemaks ELi võime võtta vastu uusi liikmeid, säilitades samal ajal integratsiooni hoo. Käesolevale dokumendile lisatud komisjoni eriaruandes esitatakse lähenemisviis, millega tagatakse ELi suutlikkus tõhusalt toimida ja samal ajal järgida laienemiskava, mis peaks vastama eesseisvatele väljakutsetele.

Mitte kõik Euroopa riigid ei osale laienemisprotsessis. EL on teiste riikidega loonud erinevaid suhteid, sealhulgas Euroopa Majanduspiirkonna, Šveitsiga sõlmitud kahepoolsete sidemete, Euroopa naabruspoliitika ja Venemaaga loodud strateegilise partnerluse kaudu. Euroopa naabruspoliitika eesmärk on tihedamate poliitiliste suhete ja sügavama majandusliku integratsiooni kaudu suurendada ELi naaberriikides heaolu, stabiilsust ja head valitsemistava. Komisjon esitab peagi oma ettepanekud Euroopa naabruspoliitika tugevdamiseks.

Tuginedes ELi olemasolevale strateegiale, esitatakse käesolevas dokumendis lähenemisviis, mis arvestab viiendast laienemisest saadud kogemustega, toetab riike teel liikmesuse suunas, edendab avalikkuse toetust edasisele laienemisele, pöörab tähelepanu laienemisega seotud väljakutsetele ja tagab ELi integreerimisvõime. See on alus uue konsensuse loomisele laienemisküsimuses.

2. VIIES LAIENEMINE

Laienemine on püsivalt tähtis olnud kui üks ELi kõige tõhusam poliitika, mis on edendanud edukalt rahu, stabiilsust ja demokraatlikku arengut kogu Euroopas. 2004. aastal ühinenud kümme liikmesriiki on jätkanud oma sujuvat integreerumist ELi institutsioonidesse ja poliitikasse. Uute liikmesriikide demokraatlikud poliitilised süsteemid toimivad üldiselt jätkuvalt hästi. Nad on saavutanud ELi õigusaktide järgimises väga hea taseme ja on märkimisväärselt panustanud ELi institutsioonide töösse. ELi institutsioonid toimivad jätkuvalt tõhusalt. Laienemine on lisanud ELile kaalu rahvusvahelises poliitilises ja majanduselus ning suurendanud erinevatel foorumitel toimuvatel läbirääkimistel ELi kaalu. Samuti on see rikastanud liidu kultuuripärandit.

Nii nagu laienemine on suurendanud Euroopas julgeolekut ja stabiilsust, on ta kaasa toonud ka majanduslikke hüvesid. Uued liikmesriigid on kiiresti vanadele järele jõudmas. Vanad liikmesriigid on saanud kasu uutest kaubandus- ja investeerimisvõimalustest. Laienemine on olnud kasulik kogu ELi majandusele ja aidanud sel paremini vastata üleilmastumisest tulenevatele väljakutsetele¹. Euro järkjärguline kasutuselevõtmine uutes liikmesriikides, alustades Sloveeniaga 1. jaanuaril 2007, edendab seda positiivset suundumust veelgi.

Laienenud liidus on tõhusam tööjaotus ja laienemine on andnud ELile paremad võimalused üleilmselt konkureerida. Üldiselt on viimane laienemine edendanud ELi majanduskasvu ja ajakohastamist. Mitmed hiljutised uuringud on seda selgelt kinnitanud. Näiteks on need kolm liikmesriiki, kes kehtestasid tööjõu vaba liikumise, saanud kümne uue liikmesriigi ühinemisest selgeid hüvesid. Näiteks on rahvamajanduse kogutulu ja maksutulu suurenenud ning varimajanduse osakaal vähenenud. Uutest liikmesriikidest pärit tööjõud on aidanud ületada oskustööjõu puuduse tööturul ja kohanenud hästi uue kultuurikeskkonnaga². Selliste kogemuste toel on veel viis liikmesriiki avanud oma tööturu täielikult ja kaks liikmesriiki osaliselt³.

Bulgaaria ja Rumeenia ettevalmistused ELi liikmeks saamisel on toimunud vastavalt rangetele tingimustele ja neil on olnud ELi täielik toetus. Mõlemad riigid on ühinemisläbirääkimiste ajal teinud ulatuslikke reforme. Siiski toodi komisjoni 2005. aasta oktoobri, 2006. aasta mai ja 2006. aasta septembri seirearuannetes välja murettekitavad valdkonnad, kus on vaja teha täiendavaid edusamme. Saavutatud edu tulemusena on Bulgaaria ja Rumeenia 1. jaanuaril 2007 valmis võtma liikmesusega seotud õigused ja kohustused. Septembri aruandes on esitatud ranged tingimused, mis tagavad kõnealustes riikides reformiprotsessi jätkumise enne ja pärast ühinemist. Samuti juhitakse aruandes tähelepanu *acquis'* ja ühinemislepingu sätetele, et tagada ELi poliitika ja institutsioonide tõhusa toimimise jätkumine. Vajadusel on komisjon valmis kõnealuseid mehhanisme igal ajal kasutama.

Bulgaaria ja Rumeenia ühinemine kinnitab riikidele, kes on liikmeks saamise ettevalmistustega veel varases etapis, et nende lõppeesmärk on saavutatav. See on andnud ka mitmeid kogemusi, mis nüüd lisatakse ühinemiseelses strateegiasse. Seega on selge, et selliseid küsimusi nagu kohtureformi ning korrupsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastast

¹ Komisjoni teatis „Kaks aastat pärast laienemist – majanduslik edu“, KOM (2006) 200, 3.5.2006.

² Komisjoni teatis „Aruanne 2003. aasta ühinemislepingus sätestatud üleminekukorra toimimise kohta (ajavahemik 1. mai 2004 – 30. aprill 2006)“, KOM (2006) 48, 8.2.2006.

³ Täielikult avatud tööturg: mais 2004 Iirimaa, Ühendkuningriik, Rootsi; mais 2006 Hispaania, Kreeka, Soome, Portugal; juulis 2006 Itaalia. Osaliselt avatud tööturg: Belgia, Prantsusmaa.

võitlust tuleb käsitleda varases etapis. Näiteks on komisjon edendamas suuremat teadlikkust sellest, kuidas tagada kõige paremini kohtu sõltumatus, erapooletus ja tõhusus ning tõkestada korrupsiooni. Lisaks rõhutab komisjon vajadust avaliku halduse jätkusuutlike reformide järele. Vastutustundlik ja tõhus avalik teenistus, mis põhineb teenistuskäigu arengu kriteeriumitel, võimaldab riigil ühinemiseks tõhusalt ette valmistuda ja seejärel toimida liikmesriigina. See on kogu riigi huvides.

Üldiselt on viies laienemine olnud märkimisväärselt edukas. Hüvesid saadakse veel mitmeid aastaid hiljemgi. Rohkem kui 100 miljonit uut suurenevate sissetulekutega ELi kodanikku aitavad viia Euroopa majandust edasi. Laienemine on kogu Euroopasse kaasa toonud demokraatia ja õigusriigi põhimõtete kõrgemad standardid. See on tugevdanud kõikide ELi kodanike julgeolekut ja suurendanud liidu heaolu.

3. LAIENEMISPROTSESS

ELi laienemispoliitika tugineb praegu kolmele põhimõttele: kohustuste täitmise kindlustamisele, tingimuste täitmisele ja teavitustegevusele.

ELi laienemiskava täitmise kindlustamine tähendab seda, et liit on uute kohustuste võtmisel ettevaatlik, kuid peab kinni laienemisprotsessis osalevate riikide suhtes juba võetud kohustustest. EL on alustanud ühinemisläbirääkimisi Türgi ja Horvaatiaga ning on pakkunud Euroopa perspektiivi teistele Lääne-Balkani riikidele. Nende riikide jaoks on seotus ELiga mõjus ajend reformide jätkamiseks.

Rangeid, kuid õiglasi tingimusi kohaldatakse kõikide kandidaat- ja võimalike kandidaatriikide suhtes. Edasimineku sõltub iga riigi edust, mis saavutatakse ühinemisprotsessi igas etapis vajalike tingimuste täitmisel. Selline lähenemisviis aitab kindlustada reforme ja uutel liikmesriikidel end ette valmistada kohustuste täitmiseks pärast ühinemist.

Et laienemine oleks edukas, peab EL tagama sellele oma kodanike toetuse. Eelkõige peavad laienemisprotsessi tõhusalt kajastama liikmesriigid, andes teavet eelkõige hüvedest, mida laienemine ELi kodanikele pakub. Demokraatlik legitiimsus on ELi ühinemisprotsessis jätkuvalt oluline.

3.1. Ühinemisläbirääkimised

Oktoobris 2005 alanud ühinemisläbirääkimised Horvaatia ja Türgiga, millega kõik liikmesriigid ühehäälselt nõustusid, toetasid kõnealustes riikides nii poliitilist ja majandusreformi kui ka häid suhteid naaberriikidega. Läbirääkimisi peetakse nõukogus ühehäälselt heaks kiidetud selge ja range läbirääkimiste raamistiku alusel. Läbirääkimiste tempo sõltub reformide arengust riikides.

Ühinemisläbirääkimiste ajal sõlmitakse kokkulepped, mille alusel kandidaatriigid võtavad endale kohustuse kohaldada kogu ELi õigust ja poliitikat, mida nimetatakse *acquis* 'ks. Riigid peavad *acquis* ' vastu võtma ja seda rakendama ning järgima aluslepingutes sätestatud poliitilisi eesmärke. Läbirääkimised lubavad kandidaatriikidel ja ELil kokku leppida meetmetes, mis võivad olla vajalikud integreerumise hõlbustamiseks. Iga riiki hinnatakse tema saavutuste järgi: läbirääkimised pakuvad riikidele võimaluse tõendada oma võimet viia lõpule vajalikke reforme ja täita kõiki liikmeksoleku nõudeid.

Läbirääkimised toimuvad struktureeritult. Alates oktoobrist 2005 on sõelumisprotsessi koondatud sadu asjatundjaid Türgist, Horvaatiast ja komisjonist, et selgitada *acquis*´d, hinnata riikide edasijõudmist õigusaktide vastavusse viimisel ja läbi vaadata riikide rakendamiskavad. Sõelumisprotsess on *acquis*´ kõikide peatükkide osas just lõpule viidud.

Kui peatükk on sõelatud, otsustavad liikmesriigid komisjoni soovitusel, kas peatüki võib avada läbirääkimisteks või peab kandidaatriik enne läbirääkimiste alustamist täitma võrdlusnäitajad. Läbirääkimiste alustamise korral esitab liit oma ühise seisukoha, sealhulgas võrdlusnäitajad, mida tuleb täita selleks, et peatükk ajutiselt sulgeda.

Võrdlusnäitajad on uus vahend, mis kehtestati viienda laienemise käigus saadud kogemuste tulemusel. Nende eesmärk on parandada läbirääkimiste kvaliteeti, luues kandidaatriikidele stiimulid vajalike reformide käivitamiseks varases etapis. Võrdlusnäitajad on mõõdetavad ja need on seotud *acquis*´ vastava peatüki oluliste teguritega. Üldiselt käsitlevad peatükkide avamisega seotud võrdlusnäitajad olulisi ettevalmistusmeetmeid õigusaktide tulevaseks vastavusse viimiseks (näiteks strateegiad ja tegevuskavad) ja selliste lepinguliste kohustuste täitmist, mis kajastavad *acquis*´ nõudeid. Peatükkide sulgemisega seotud võrdlusnäitajad käsitlevad peamiselt seadusandlikke meetmeid, haldus- ja kohtuasutusi ning *acquis*´ rakendamist. Majandusvaldkonna peatükkide puhul hõlmavad võrdlusnäitajad ka toimiva turumajanduse kriteeriumi.

Kui kandidaatriik ei täida enam selle peatüki avamisega seotud võrdlusnäitajaid, mille üle läbirääkimisi peetakse, võib komisjon teha ettepaneku peatada selle peatüki üle peetavad läbirääkimised. Kui kandidaatriik ei täida enam selle peatüki sulgemisega seotud võrdlusnäitajaid, mis on ajutiselt suletud, võib komisjon teha liikmesriikidele ettepaneku alustada uuesti selle peatüki üle peetavaid ühinemisläbirääkimisi.

Liit loodab, et läbirääkimisi pidavad riigid täidavad poliitilised kriteeriumid ja töötavad läbirääkimiste ajal kõrgematele standarditele vastamise nimel. Sellise riikidega peetava dialoogi tulemus, kus käsitletakse riikide edu poliitiliste kriteeriumitega seotud küsimustele tähelepanu pööramises, on sisendiks läbirääkimiste protsessile. Komisjon valmistab dialoogi koos liikmesriikidega ette ja annab liikmesriikidele aru vastavas nõukogu organis. Lisaks hõlmab praegune läbirääkimiste raamistik peatükki kohtusüsteemi ja põhiõiguste kohta, mille raames pööratakse tähelepanu poliitilistele küsimustele. See võimaldab hoolikalt jälgida olulistes valdkondades saavutatud edu.

Praegune läbirääkimiste raamistik lubab ühinemisläbirääkimised peatada, kui tõsiselt ja korduvalt on rikutud vabaduse, demokraatia, inimõiguste ja põhivabaduste austamise ning õigusriigi põhimõtteid. Eriline tähelepanu poliitilistele reformidele parandab ühinemisläbirääkimiste kvaliteeti ja innustab kandidaatriikide käivitama vajalikke reforme.

Edaspidi on ka riikidega peetava majandusreformi teemalise dialoogi tulemus sisendiks läbirääkimiste protsessile. Komisjon valmistab dialoogi koos liikmesriikidega ette ja annab liikmesriikidele aru vastavas nõukogu organis. Sellises dialoogis keskendutakse majanduslike kriteeriumite täitmisele ja ELi majandusele lähenemisele. On oluline, et enne ühinemist oleks ühinevates riikides toimiv turumajandus, mis võimaldaks neil konkureerida siseturul. Ühinemiseelne abi keskendatakse selle eesmärgi täitmisele.

3.2. Ühinemiseelne strateegia

Ühinemispartnerlused ja Euroopa partnerlused on ühinemiseelses strateegias kesksel kohal. Toetudes iga riigi kohta koostatud komisjoni arenguaruannete tulemustele, määratletakse partnerluses kõnealuste riikide prioriteedid, mida nad peaksid ELi liikmeks saamise suunas liikumisel järgima. Samuti luuakse raamistik ELi abi kohta selle eesmärgi saavutamiseks. Praegused partnerlused kiideti nõukogus heaks käesoleva aasta alguses. Komisjon kavatses need läbi vaadata 2007. aasta lõpus. Praegu teeb komisjon ettepaneku kiita heaks Euroopa partnerlus iseseisvunud Montenegroga.

Ühinemiseelse abi rahastamisvahend

1. jaanuarist 2007 hakkab komisjon kasutama uut finantsvahendit, milleks on ühinemiseelse abi rahastamisvahend, mille kaudu edendatakse ajakohastamist, reforme ja õigusaktide vastavusse viimist *acquis'*ga. See asendab täielikult varasemad abivahendid, nagu Phare, CARDS, ISPA ja Sapard. Uue vahendi alusel võib rahastada nii kandidaat- kui ka võimalikke kandidaatriike. Üks eeskiri, ühtne menetlus ja suurem paindlikkus muudavad ELi rahaliste vahendite jaotamise mõjusamaks ja väärtuslikumaks. Lääne-Balkani riigid ja Türgi saavad järgmise seitsme aasta jooksul peaaegu 11,5 miljardit eurot. Komisjon esitab mitmeaastase finantsraamistiku, millega määratakse igale riigile iga peamise meetme lõikes ühinemiseelse abi rahastamisvahendist eraldatavad soovituslikud summad.

Kuna Serbias, Montenegros ja endises Jugoslaavia Makedoonia Vabariigis on täidetud selline oluline ülesanne nagu konfliktijärgsed ülesehitustööd, lõpetab Euroopa Ülesehitusamet oma tegevuse 2008. aasta lõpuks. Komisjoni delegatsioonid võtavad enda ülesandeks abi rakendamise vastavalt uue olukorraga kohandatud prioriteetidele ja annavad selle ülesande üle riiklikele ametiasutustele, kui viimased on selleks valmis. Ühinemiseelse abi rahastamisvahendi kasutuselevõtt annab ka võimaluse teha tihedamat koostööd Euroopa Investeerimispanega, Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupanga, Maailmapanga ja teiste rahvusvaheliste rahandusametustega. Komisjon toetub olemasolevale koostööle, et koos oma partneritega tagada kõige kuluefektiivsemate toetuste ja laenude kasutamine ajakohastamise ja arengu toetamiseks kogu piirkonnas.

Lääne-Balkani riikide tegevuskava rakendamine

Komisjoni eelmisel aastal esitatud laienemisstrateegia dokumendis sisalduva tegevuskava alusel on kõik Lääne-Balkani riigid teinud edusamme oma Euroopa perspektiivi täitmisel. Iga riik arendab edasi oma tugevaid külgi, sõltuvalt nõuete täitmisel saavutatud edust. Põhiliseks asjaoluks, mida EL arvestab liikmesuse taotlemise puhul, on eelkõige riigi rahuldavad saavutused stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu (sh kaubandusega seotud sätete) kohustuste täitmisel.

Tuginedes Thessaloniki tegevuskavale, kordas EL märtsis 2006 Salzburgis oma lubadust, et Lääne-Balkani riigid kuuluvad tulevikus Euroopa Liitu, ja kutsus riike üles jõulisemalt osalema piirkondlikus koostööprotsessis. Piirkondlik koostöö on jätkuvalt oluline pikaajalise stabiilsuse, majandusarengu ja leppimise saavutamiseks Lääne-Balkani riikides.

Kagu-Euroopa riigid leppisid käesoleval aastal kokku sellise uue raamistiku loomise, mis toetub Kagu-Euroopa koostööprotsessile ja milles neil on suurem vastutus. Luuakse piirkondlik koostöönõukogu, mille raames Kagu-Euroopa riikide esindajad kohtuvad rahvusvahelise üldsuse esindajatega. Komisjon toetab seda protsessi igati. Samuti tervitab

komisjon energiaühenduse asutamislepingu ja Euroopa ühtse õhuruumi lepingu jõustumist 2006. aastal.

EL edendab inimestevahelisi kontakte, tehes tudengitele ja teadlastele kättesaadavaks rohkem stipendiume ja lihtsustades viisamenetlust. Horvaatia kodanikud on vabastatud lühiajalise viisa nõudest. Komisjon on teinud ettepaneku, et nõukogu annaks talle volitused läbirääkimiste pidamiseks viisalihtsustuslepingu üle kõnealuse piirkonna teiste riikidega, eesmärgiga sõlmida kõnealused lepingud 2007. aastal. Ettepanek hõlmab ka tagasivõtmist, välja arvatud Albaania puhul, kellega EL on tagasivõtulepingu juba sõlminud. Lisaks jätkab EL abi osutamist sellistes olulistest valdkondades nagu energia, transport ja majanduskoostöö.

Kagu-Euroopa riigid alustasid aprillis 2006 läbirääkimisi piirkondliku vabakaubanduslepingu üle ja seadsid endale eesmärgiks sõlmida see 2006. aasta lõpuks. Komisjon ja stabiilsuspakt toetavad seda protsessi täielikult⁴. ELi eesmärk on lisada varsti päritolureeglite diagonaalne kumuleerumine Horvaatia ja endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigiga sõlmitud lepingutesse ning hiljem ka teiste riikidega sõlmitavatesse lepingutesse. See elavdab piirkondlikku kaubandust ja investeringuid. Albaania, Horvaatia ja endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik on juba Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) liikmed. Jõupingutused, mida Bosnia ja Hertsegoviina, Montenegro ning Serbia peavad lähitulevikus WTOga ühinemiseks tegema, aitavad neil samuti tihendada piirkondlikke kaubandussidemeid, saavutada edu majandusreformides ning rakendada tulevast stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingut.

4. AVALIKKUSE TOETUSE TAGAMINE LAIENEMISELE

Laienumiskava pakub liidule viise ja vahendeid mitmete eespool kirjeldatud väljakutsetega toimetulemiseks. Lääne-Balkani riikidele ja Türgile pakutud ELiga ühinemise võimalus on oluline reformide kiirendaja nendes riikides. Üldiselt pakub laienemine ELile hüvesid seoses kasvu, stabiilsuse ja julgeolekuga. Siiski tuleb seda avalikkusele paremini teadvustada. Oluline on kuulata kodanikke, pöörata tähelepanu nende probleemidele ja anda faktilist teavet. Eelkõige peavad seda tegema liikmesriigid, keda toetavad selles Euroopa Parlament ja komisjon. Liikmesriigid koos avalikkusele kõige lähemal seisvate piirkondlike ja kohalike ametiasutuste ning kodanikuühiskonna organite abiga peavad andma teavet nende hüvede kohta, mis kaasnevad laienemispoliitikaga laienenud ELi kodanikele.

Et tagada laienemisele avalikkuse toetus, on oluline parandada vastastikust üksteisemõistmist. Selleks alustas komisjon 2005. aastal ELi ning kandidaat- ja võimalike kandidaatriikide vahelist dialoogi. Selle programmi eesmärk on edendada valitsusväliste organisatsioonide koostöömimist, nt üliõpilasvahetused, ajakirjanike õppelähetused, samuti naisorganisatsioonide, ametiühingute ja äriühingute esindajate vahetused.

⁴ Kagu-Euroopa stabiilsuspakt on regionaalpoliitika raamistik, mis loodi rahvusvahelisel foorumil juunis 1999, et toetada riikide jõupingutusi rahu, demokraatia, inimõiguste austamise ja majandusliku jõukuse edendamisel ning kogu piirkonnas stabiilsuse saavutamisel. Praegu muudetakse seda piirkondliku tasandi koostööprotsessiks.

Komisjon võtab järgmised meetmed:

- komisjon toetab suuremat läbipaistvust. Komisjon soovib sõelumisaruanded, võrdlusnäitajad, mis on seotud läbirääkimisteks avatavate peatükkidega, ja ELi lõpliku ühise seisukoha avalikuks teha;
- komisjon laiendab oma toetust kodanikuühiskonda käsitlevale dialoogile, toetudes seni Türgi ja Lääne-Balkani riikide suhtes võetud meetmetele;
- komisjon edendab inimestevahelisi kontakte sellistes valdkondades nagu haridus, teadusuuringud ja kultuur;
- komisjon jätkab laienemise teemalise avaliku arvamuse jälgimist ja kuulab ära avalikkuse probleeme. Komisjon teeb oma liikmesriikides olevate esinduste ning kandidaat- ja võimalikes kandidaatriikides olevate delegatsioonide kaudu tööd selleks, et laienemise kohta tõhusamalt teavet anda;
- komisjon töötab välja laienemispoliitika küsimusi käsitleva teabe ja esitab selle eelkõige sihtotstarbeliste veebisaitide kaudu kasutajasõbralikul viisil tavakeeles nii avalikkusele kui ka spetsialiseerunud kasutajatele. Samuti selgitab ta tegelikku olukorda, eelkõige seda, kuidas tingimuste kohaldamist ja mõju hindamist kasutatakse.

5. 2007. AASTA PEAMISED VÄLJAKUTSED

5.1. Pärast viiendat laienemist allesjäänud väljakutsed

Oluliseks väljakutseks on igakülgse lahenduse leidmine Küprose küsimusele ja saare ühendamisele. Komisjon tervitab 2006. aastal Küprose kreeka ja türki kogukonna liidrite võetud meetmeid, et taaskäivitada protsess ÜRO egiidi all igakülgse lahenduse leidmiseks. Neid jõupingutusi tuleb 2007. aastal märkimisväärselt kiirendada.

Komisjon on jätkuvalt valmis neid jõupingutusi toetama. Nõukogu on Küprose türki kogukonna isolatsiooni lõpetamiseks komisjoni esitatud kolmest meetmest vastu võtnud kaks. Eraldusjoone määрусega tagatakse kogu saarel nii kreeka ja türki kogukonda kuuluvate küproslaste kui ka teiste ELi kodanike vaba liikumine. Vastu on võetud Küprose türki kogukonna abistamise kava, mida praegu rakendatakse. Vastu tuleb veel võtta komisjoni esitatud määrus otsekaubanduse kohta Küprose põhjaosaga. Selle kiireks vastuvõtmiseks on vaja teha ulatuslikke jõupingutusi ja olla kompromissialdis.

5.2. Kandidaatriigid

Horvaatia

2006. aastal on Horvaatia jätkuvalt teinud edusamme poliitiliste, majanduslike ja *acquis*'ga ettenähtud kriteeriumitele vastamises ning oma stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu rakendamises. 2007. aasta peamiseks väljakutseks edusammude jätkamine sellistes olulistes valdkondades nagu kohtusüsteem ja haldusreform, korrupsiooni vastane võitlus ja majandusreform ning nendes valdkondades tehtavate reformide kiirendamine. Horvaatia peab säilitama ELiga integreerumise tempo, täites rangelt oma kohustusi näiteks sellistes

valdkondades nagu riigiabi ja kinnisvara. Horvaatia peaks jätkama oma õigusaktide ühtlustamise kava järgimist ja suurendama veelgi oma haldussuutlikkust.

Oluliseks teemaks on jätkuvalt heanaaberlikud suhted ja piirkondlik koostöö, mille raames tuleks eelisjärjekorras lahendada lahendamist vajavad kahepoolsed küsimused, eelkõige piirimärkimine. Erilist tähelepanu tuleb jätkuvalt pöörata vähemuste õigustele ja pagulaste tagasipöördumisele.

Ühinemisläbirääkimised Horvaatiaga on alanud kenasti. Pärast mitme valdkonna sõelumist on Horvaatia võtnud oma õigusaktide kohandamiseks olulisi meetmeid. Horvaatia on praegu välja arendamas vajalikku haldussuutlikkust. Võttes arvesse tehtud edusamme ja tingimusel, et Horvaatia pöörab tähelepanu eespool käsitletud väljakutsetele, jätkuvad läbirääkimised ilmselt jõudsalt.

Türgi

2006. aastal on Türgi teinud jätkuvalt reformides edusamme, eelkõige võtnud vastu teatud elemendid üheksandast reformipaketist. Nulltolerantsi poliitika tõttu on üldiselt piinamis- ja väärkohtlemisjuhtumite arv vähenemas, kuid probleeme on veel riigi kaguosas. Reformide tempo on siiski aeglustunud. 2007. aastal on vaja teha olulisi jõupingutusi, et laiendada reforme kogu Türgile. Viivitamata on vaja tagada sõnavabadus ning selleks tuleb karistusseadustiku artikkel 301 tunnistada kehtetuks või seda muuta ja viia õigusaktid üldiselt kooskõlla Euroopa standarditega. Lisaks sõnavabadusele tuleb täiendavaid jõupingutusi teha usuvabaduse, naiste õiguste, vähemuste õiguste ja ametiühinguõiguste tugevdamiseks. Sõjaliste vajaduste üle tuleb kehtestada demokraatlik tsiviilkontroll ning õiguskaitse ja kohtupraktika peab arvestama reforme. Samal ajal peab Türgi tähelepanu pöörama tõsiste majanduslikele ja sotsiaalsetele probleemidele riigi kaguosas ja tagama kurdidele kõik õigused ja vabadused. Jaanuaris 2006 vastu võetud ühinemispartnerluses kehtestati kriteeriumid reformide edukuse mõõtmiseks. Heanaaberlikud suhted on jätkuvalt oluline küsimus. Komisjon tugevdab oma seiret poliitiliste kriteeriumite täitmise üle.

Nagu on sätestatud Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide 21. septembri 2005. aasta deklaratsioonis, ootab EL Türgilt, et see tagaks Ankara lepingu lisaprotokolliga täieliku mittediskrimineeriva rakendamise ja kõrvaldaks kaupade vaba liikumise kõik takistused, sealhulgas piirangud transpordivahenditele. Kui kohustusi täielikult ei täideta, mõjutab see läbirääkimiste üldist arengut. Kui Türgi ei ole oma kohustusi täitnud, esitab komisjon enne detsembris toimuvat Euroopa Ülemkogu kohtumist asjakohased soovitusel. Samuti on oluline, et Türgi võtaks võimalikult kiiresti konkreetseid meetmeid Türgi ja ELi liikmesriikide vaheliste kahepoolsete suhete normaliseerimiseks, nagu see on sätestatud ka ühinemispartnerluses.

Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik

Endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi nimetamine kandidaatriigiks detsembris 2005 andis tunnistust riigi edust reformide läbiviimisel. Samuti julgustas see jätkama reforme Euroopa perspektiivi täitmise suunas.

Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik on jätkuvalt teinud edusamme, kuigi 2006. aastal on tempo olnud aeglasem. Juulis toimunud valimised olid üldiselt kooskõlas rahvusvaheliste standarditega. Tuvastatud puudustele tuleb erilist tähelepanu pöörata.

Valitsus peab politsei ja kohtusüsteemi reformi rakendamisel, korrupsiooni vastases võitluses ning stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu täielikul rakendamisel tegelema tõsiste väljakutsetega. Reformide suhtes soodsa keskkonna edendamiseks on oluline jätkata Ohridi lepingu rakendamist. On oluline, et reforme jätkatakse edaspidigi koostöö ja poliitilise konsensuse alusel. Et saavutada edu ühinemisprotsessiga edasiliikumises, peaks esmatähtis olema reformide tempo kiirendamine olulistest valdkondades.

5.3. Võimalikud kandidaatriigid

Albaania

Albaania tegevus, eelkõige tema kaalutletud positsioon naaberriikide suhtes, on jätkuvalt toetanud piirkonna stabiilsust. ELi suhted Albaaniaga edenesid käesoleval aastal, kui sõlmiti stabiliseerimis- ja assotsieerimisleping. Nüüd on esmatähtis keskenduda 1. detsembril 2006 jõustuva ja kaubandusküsimusi hõlmava vahelepingu rakendamisele. ELi toel tegeleb Albaania nii poliitilise, kohtu- ja majandusreformi väljakutsetega kui ka korrupsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitlusega. Kõnealused valdkonnad jäävad prioriteediks ka edaspidi.

Bosnia ja Hertsegoviina

Euroopa perspektiiv on oluline, et julgustada kõiki Bosnia ja Hertsegoviina osapooli viima ellu poliitilisi ja majanduslikke reforme, nagu politseireform. Täielik koostöö endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga on oluline osa nende tingimuste täitmisest, mille korral riik läheneb ELile. Kõrge esindaja büroo kaotamine annab inimestele ja riiklikele institutsioonidele veelgi enam tegelikku võimu oma ühise tuleviku üle. Stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu üle peetavate läbirääkimiste lõpuleviimine ning kõnealuse lepingu rakendamine tugevdab riigi Euroopa perspektiivi. Kui tingimused on täidetud, saab kõnealused läbirääkimised viia lõpule paari kuu jooksul. Oluline on arendada põhiseadusest tulenevaid põhimõtteid, et ehitada üles toimiv, jätkusuutlik ja demokraatlik riik. EL peab tähelepanu pöörama oma tulevasele esindatusele kõnealuses riigis olukorras, kus kõrge esindaja büroo on kaotatud.

Montenegro

Montenegro saavutas iseseisvuse juunis 2006 pärast vaba ja õiglast referendumit, mis toimus Euroopa Liiduga kokkulepitud tingimuste alusel. Pärast iseseisvumist alustas Montenegro läbirääkimisi eraldiseisva stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu sõlmimiseks nende uute direktiivide alusel, mille nõukogu kiitis kiiresti heaks. ELiga seotuna on Montenegrol võimalus vastata riigi ülesehitusest tulenevatele väljakutsetele stabiilses ja turvalises ühinemiseelses protsessis.

Oluline on hoida reformide tempot ja jätkata koostööd endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga, et läbirääkimised stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu üle saaks lõpule viia lähikuudel. Montenegro peab oma institutsioonide tõhusaks tugevdamiseks palju tööd tegema, et protsessiga saaks edasi liikuda. Peamised meetmed on esitatud Euroopa partnerluses, mis on lisatud käesolevale teatisele. Esmatähtis on kohtureform ning organiseeritud kuritegevuse ja korrupsiooni vastane võitlus. Montenegro peab suurendama oma haldussuutlikkust stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu rakendamise suhtes.

Serbia

Serbiat tunnustatakse tema vastutustundliku lähenemisviisi eest Montenegro iseseisvusele. Uus põhiseadus peaks kaasa aitama riigi juhtimise süsteemi tugevdamisele. Serbia on saavutanud erastamise jätkamisel edu makromajandusliku stabiilsuse tagamisel ja välismaiste otseinvesteeringute kaasamisel. Edenenud on majanduslik integratsioon ELiga. Samuti on Serbia saavutanud edu haldusreformis. ELiga stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu üle peetavatel läbirääkimistel näitasid Serbia ametiasutused oma märkimisväärset institutsioonilist suutlikkust. See toetab Serbia võimet jõuda ELi suunas liikumisel järele teistele sama piirkonna riikidele, kui Serbia on täitnud stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingus määratud tingimused.

Komisjon ei alahinda praeguste poliitiliste tingimuste juures Serbia ees seisvate väljakutsete ulatust. Serbia peab võtma konstruktiivse lähenemisviisi Kosovo suhtes. ELiga lõpliku ühinemise väljavaade peab olema usutav ja see tuleb Serbia elanikkonnale stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu üle peetavate läbirääkimiste kohese taasalustamise ja nende kiire lõpuleviimise kaudu nähtavaks teha kohe, kui Serbia on täitnud tingimuse saavutada täielik koostöö endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga. EL tegutseb samuti selle nimel, et lihtsustatud viisamenetluse⁵ kaudu saaks Serbia rahvas vabamalt ELis liikuda, ja aitab Serbial täies ulatuses osaleda ühenduse kavades sellistes valdkondades nagu haridus, noored, teadusuuringud ja kultuur.

*Kosovo*⁶

EL on jätkuvalt kaasatud Kosovo tegevusse nii standardite täitmise jälgimise, abi osutamise kui ka ÜRO ajutise missiooniga Kosovos (UNMIK) koos töötamise kaudu, samuti ÜRO peasekretäri erisaadiku Martti Ahtisaari egiidi all toimuva staatuse määratlemise protsessi toetamise kaudu. Kui ÜRO Julgeolekunõukogu on Kosovo staatuse otsustanud, on ELil oluline osa selle kindlustamisel.

Staatuse kindlustamine peab olema poliitiliselt ja õiguslikult selge ning see peab kajastama seisukohta Kosovo edasise arengu suhtes. Kosovo staatuse küsimus on *sui generis* ja seega ei loo see pretsedenti.

See annab uut hoogu Kosovo ametiasutustele edu saavutamiseks reformides, mida on vaja sellistes olulistes valdkondades nagu õigusriik, majandus ja avalik haldus, ning annab aluse võtta vastutus UNMIKilt edukalt üle. Oluliseks küsimuseks on jätkuvalt vähemuste õigused, samuti vähemuste osalemine Kosovo institutsioonides.

Euroopa perspektiiv on oluline, et anda kõikidele asjaomastele osapooltele visioon ühisest tulevikust Euroopa Liidus.

6. JÄRELDUSED JA SOOVITUSED

Eespool esitatud analüüsi põhjal esitab komisjon järgmised järeldused:

⁵ Täiendavat teavet lihtsustatud viisamenetluse kohta leiate leheküljelt 10.

⁶ ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni nr 1244 alusel.

1. ELi laienemispoliitika toetub jätkuvalt kolmele põhimõttele – kohustuste täitmise kindlustamine, tingimuste täitmine ja teavitustegevus. EL täidab protsessis juba osalevate riikide suhtes varem võetud kohustusi, kuid on ettevaatlik uute kohustuste võtmisel. Ühinemisprotsessi tempo sõltub reformide arengust kandidaatriikides.
2. Praegune laienemisstrateegia koos nende viiside ja vahenditega, mis tagavad ELi suutlikkuse integreerida uusi liikmeid, on alus uuele konsensusele laienemise küsimuses.
3. ELi suutlikkuse integreerida uusi liikmeid määravad kaks tegurit:
 - vaja on säilitada Euroopa integratsiooni tugevdamise ja süvendamise hoog, tagades samal ajal ELi toimimise. See on nii praeguste kui tulevaste ELi kodanike huvides;
 - ühinemisel tuleb tagada, et kandidaatriigid on valmis täitma liikmesusest tulenevaid kohustusi, mis eeldab määratud rangete tingimuste täitmist. Komisjon hindab karmilt tingimuste täitmist.
4. ELi integreerimisvõime vaadatakse üle ühinemisprotsessi igas olulises etapis. Komisjoni arvamustes liikmeks saamise taotluste kohta ja ühinemisläbirääkimiste protsessis hinnatakse mõju, mida ühinemine olulistele tegevusvaldkondadele avaldab. See aitab liikmesriikidel kujundada ELi ühist seisukohta asjakohaste peatükkide üle peetavatel läbirääkimistel, sealhulgas üleminekuperioodide ja muude kokkulepete suhtes, kui see on vajalik.
5. Tulevaste ühinemiste eelarvelist mõju hinnates uurib komisjon selle mõju olulistele valdkondadele, eelkõige põllumajandusele ja ühtekuuluvuspoliitikale.
6. EL peab tagama, et ta suudab laienemiskava järgides säilitada oma arengu ja seda süvendada. Laienenud ELis otsuste tegemise protsessi tõhususe parandamiseks on vaja institutsioone reformida. Uue institutsioonilise lahenduseni peaks olema jõutud ajaks, mil järgmised uued liikmed on tõenäoliselt valmis liiduga ühinema.
7. Komisjon parandab veelgi ühinemisprotsessi kvaliteeti. Määratakse nii peatükkide avamisega kui nende sulgemisega seotud võrdlusnäitajad ja nende alusel toimub üksikute peatükkide üle peetavate läbirääkimiste ajutine peatamine või nende taasalustamine. Poliitilise ja majandusliku dialoogi tulemused on sisendiks läbirääkimiste protsessile. Sellistele keerulistele küsimustele nagu kohtureform ja korruptsioonivastane võitlus tuleb tähelepanu pöörata ühinemisprotsessi varases etapis.
8. Läbipaistvuse suurendamiseks soovib komisjon teha avalikuks sellised läbirääkimisi käsitlevad olulised dokumendid nagu mõjude hindamine, sõelumisaranded, peatükkide avamisega seotud võrdlusnäitajad ja ELi ühine seisukoht läbirääkimistel.
9. Oluline on tagada avalikkuse toetus laienemisele. Sellise toetuse tagamiseks on oluline säilitada nii protsessi rangus kui ka rangete tingimuste kohaldamine. Sama kehtib ka usalduse kohta ELi integreerimisvõime suhtes. Samuti peame tõhustama laienemisalast teavitust. Oluline on kuulata kodanikke, pöörata vastava poliitika

kaudu tähelepanu nende probleemidele ja esitada faktilist teavet. Liikmesriikidel on selles juhtiv roll. Komisjon täidab oma osa koos Euroopa Parlamendi, riiklike, piirkondlike ja kohalike ametivõimudega ning kodanikuühiskonnaga.

10. Horvaatia on alustanud ühinemisläbirääkimisi jõudsalt. Pärast mitme valdkonna sõelumist on Horvaatia võtnud oma õigusaktide kohandamiseks olulisi meetmeid ja on välja arendamas vajalikku haldussuutlikkust. Siiski peab Horvaatia oma jõupingutusi märkimisväärselt tõhustama, et vastata sellistele olulistele väljakutsetele nagu kohtureform, korruptsioonivastane võitlus ja majandusreform, ning jätkama täieliku koostöö tegemist endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga. Jätkuvalt on oluliseks küsimuseks heanaaberlikud suhted ja piirkondlik koostöö.
11. Türgi on jätkuvalt edukas Kopenhaageni poliitiliste kriteeriumite täitmisel ja on jätkanud poliitilisi reforme. Siiski on viimasel aastal tempo aeglustunud. Märkimisväärsed täiendavaid jõupingutusi tuleb teha eelkõige sõnavabaduse vallas. Samuti on vaja täiendavaid jõupingutusi teha sellistes valdkondades nagu mittemoslemi religioossete kogukondade õigused, naiste õigused, ametiühingute õigused ja tsiviilkontroll sõjaväe üle. Türgit saab pidada toimiva turumajandusega riigiks ja ta on parandanud oma võimet täita liikmesusest tulenevaid kohustusi. Jätkuvalt on oluliseks küsimuseks heanaaberlikud suhted.
12. Nagu on sätestatud Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide 21. septembri 2005. aasta deklaratsioonis, ootab EL Türgilt, et viimane tagaks Ankara lepingu lisaprotokolli täieliku mittediskrimineeriva rakendamise ja kõrvaldaks kaupade vaba liikumise kõik takistused, sealhulgas piirangud transpordivahenditele. Kui kohustusi täielikult ei täideta, mõjutab see läbirääkimiste üldist arengut. Kui Türgi ei ole oma kohustusi täitnud, teeb komisjon asjakohased soovitusel enne detsembris toimuvat Euroopa Ülemkogu kohtumist. Samuti on oluline, et Türgi võtaks võimalikult kiiresti konkreetseid meetmeid kahepoolsete suhete normaliseerimiseks kõigi ELi liikmesriikidega, nagu see on sätestatud ka ühinemispartnerluses.
13. Endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi määramine kandidaatriigiks detsembris 2005 andis tunnistust riigi edust reformide läbiviimisel. Riik teeb jätkuvalt edusamme, kuigi need on 2006. aastal aeglustunud. Komisjoni eelmisel aastal esitatud tegevuskava alusel on kõik Lääne-Balkani riigid teinud edusamme. Iga riik arendab oma tugevaid külgi edasi. Põhiliseks asjaoluks, mida EL arvestab liikmesuse taotlemise puhul, on riigi rahuldavad saavutused stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu (sh kaubandusega seotud sätete) kohustuste täitmisel.

ILISA

Eriaruanne ELi suutlikkuse kohta integreerida uusi liikmeid

SISSEJUHATUS

Käesolev eriaruanne on lahutamatu osa komisjoni 2006. aasta laienemise strateegiadokumendist. Euroopa Ülemkogu kohtumisel 2006. aasta juunis esitatud taotluse alusel keskendutakse selles keskpikkadele ja pikaajalistele küsimustele, mis käsitlevad ELi suutlikkust integreerida uusi liikmeid. Selles esitatakse lähenemisviis, millega tagatakse, et liit suudab säilitada oma poliitika ja institutsioonide arengu ja seda süvendada ning samal ajal jätkata tänapäeva maailmas oluliste väljakutsetega laienemiskava järgimist.

1993. aastal jõudis Kopenhaagenis kokku tulnud Euroopa Ülemkogu järeldusele, et „liidu suutlikkus uusi liikmeid vastu võtta ja samal ajal säilitada Euroopa integratsiooni areng on oluline arutlusteema nii ühenduse kui ka kandidaatriikide jaoks“. Vastavalt komisjoni 2005. aasta strateegiadokumendis sätestatule, mida kinnitas juunis 2006 kokku tulnud Euroopa Ülemkogu, tuleb laienemise tempo puhul arvesse võtta ELi integreerimisvõimet.

EL peab tagama, et ta suudab laienemiskava järgides säilitada oma arengu ja seda süvendada. Laienenud ELis otsuste tegemise protsessi tõhususe parandamiseks on vaja institutsioone reformida. Uue institutsioonilise lahenduseni peaks olema jõutud ajaks, mil järgmised uued liikmed on tõenäoliselt valmis liiduga ühinema.

Laienemine tähendab ühistel põhimõtetel, institutsioonidel ja ühisel poliitikal põhineva projekti eest vastutuse võtmist. Liit peab tagama, et ta suudab institutsioonidevahelist tasakaalu arvestades säilitada oma teo- ja otsustusvõime, järgida eelarvelisi piiranguid ja rakendada julgeid ühiseid põhimõtteid nii, et need toimiksid hästi ja saavutaksid oma eesmärgid.

ELi poliitika ja institutsioonide areng ning taotlejariikide hea ette valmistamine liikmesriigiks saamiseks määrab ära ELi võime uusi liikmeid vastu võtta või õigemini integreerimisvõime. Tulevaste liikmete võimet ühineda liiduga hindab komisjon rangete tingimuste alusel. Integreerimisvõime seisneb selles, kas EL suudab uusi liikmeid teatud hetkel või teatud ajavahemikul vastu võtta nii, et samal ajal ei ohustaks see aluslepingutes sätestatud poliitilisi eesmärgi. Seega on see eelkõige funktsionaalsuse küsimus. Tulevikus valmistab komisjon ette kõikides ühinemisprotsessi olulistest etappides tehtava mõju hindamise. Selliste hindamiste korral võetakse arvesse iga riigi eripära.

EL on laienenud viis korda, kasvades kuuest liikmest 25 ja peagi 27 liikmeni. Need laienemised on oluliselt kaasa aidanud Euroopa ühendamisele, edendades demokraatiat, inimõiguste austamist ja stabiilsust kogu Euroopas. Laienemised elavdasid uute ELi tegevuspõhimõtete väljatöötamist sellistes valdkondades nagu majanduslik ja sotsiaalne ühtekuuluvus, välissuhted ja keskkonnakaitse. Samal ajal arendati siseturgu, Schengeni ala ja eurot. 2004. aastal toimunud viies laienemine, mis peagi viiakse lõpule Bulgaaria ja Rumeenia ühinemisega, suurendas ELi kaalu maailmas ja andis konkreetset majanduslikku kasu kaubanduse ja investeeringute ning majanduskasvu valdkonnas. Samal ajal on EL jätkanud uute tegevuspõhimõtete välja töötamist ja nende rakendamist, näiteks õiguse, vabaduse ja turvalisuse valdkonnas. Paralleelselt ELi laienemisega on toimunud Euroopa integratsiooni süvendamine.

Praegune laienemiskava toetub strateegiale, mis koosneb kolmest peamisest põhimõttest: kohustuste täitmise kindlustamine, tingimuste täitmine ja teavitustegevus. See hõlmab Lääne-Balkani riike ja Türgit, kelle valmisolek ELiga ühinemiseks on erineval tasemel. Euroopa Ülemkogu on neile riikidele andnud selge lubaduse saada ELi liikmeks, kui nad täidavad vajalikud tingimused. EL täidab protsessis osalevate riikide suhtes varem võetud kohustusi, kuid on uute kohustuste võtmisel ettevaatlik.

Praegu tundub, et tulevikus on suure hulga riikide samaaegne ühinemine ebatõenäoline. Kandidaat- ja võimalikud kandidaatriigid erinevad üksteisest märkimisväärselt nii poliitilise ja majandusliku arengu kui ka haldussuutlikkuse poolest. Arvestades praeguste ühinemiseelsete läbirääkimiste hetkeseisu, toimuvad edasised ühinemised tõenäoliselt keskmises või pikaajalises perspektiivis.

EL suudab uusi liikmeid edukalt vastu võtta siis, kui ta on teinud edusamme oma arengus ja kui kandidaatriigid suudavad liikmesriikidena täita oma kohustusi. ELi kodanikud peavad olema valmis edasiseks laienemiseks ja selleks peavad nad põhiprobleeme paremini mõistma. Seeläbi suureneb üldsuse silmis protsessi demokraatlik legitiimsus. Käesolevas dokumendis esitatud lähenemisviis toetub järgmisele:

- tuleb tagada ELi suutlikkus säilitada Euroopa integratsiooni areng;
- tuleb tagada kandidaatriikide poolne rangete tingimuste täitmine;
- parem teavitustöö.

Viimastel aastatel on tekkinud küsimus Euroopa Liidu lõplike piiride kohta. See on võimaldanud komisjonil jõuda mitmetele järeldustele. Mõiste „Euroopa” ühendab geograafilisi, ajaloolisi ja kultuurilisi tegureid, mis kõik aitavad kaasa Euroopa identiteedi kujunemisele. Ideede, väärtuste ja ajaloolise koostoimimise jagatud kogemust ei saa käsitleda ajatuna, sest iga järgnev põlvkond annab sellele oma hinnangu.

Laienemise õiguslik alus on Euroopa Liidu asutamislepingu artikkel 49, milles on sätestatud: „Iga Euroopa riik, kes austab artikli 6 lõikes 1 sätestatud põhimõtteid, võib esitada taotluse liidu liikmeks astumiseks“. Siiski ei tähenda see lepingu säte, et kõik Euroopa riigid peavad taotluse esitama või et EL peab kõik esitatud taotlused heaks kiitma. Euroopa Liitu määratletakse eelkõige tema väärtuste järgi.

EUROOPA LIIDU INTEGREERUMISVÕIME LÜHIKE AJALUGU

Varasemate laienemiste käigus on liit hinnanud oma suutlikkust uusi liikmeid integreerida. Komisjoni arvamus liikmeks saamise taotluste kohta on olnud aluseks nõukogule, kes otsustab ühinemisläbirääkimiste alustamise. Komisjon ja nõukogu on hinnanud kandidaatriikide suutlikkust täita liikmesusest tulenevaid kohustusi, sealhulgas kiita heaks ELi poliitika. Esimese nelja laienemise ajal hõlmasid arvamused ka üldanalüüsi mõju kohta, mida ühinemine avaldab liidule sellistes valdkondades nagu nõukogu eesistujariigi roteerimise toimimine, hinnang olemasolevast ühisest poliitikast lähtuvatele finantsülekannetele ja ELi ametlike keelte arvu suurenemine.

2004. aastal esitas komisjon uuringu Türgi võimalikust liikmesusest tulenevate küsimuste kohta koos oma soovitusel alustada ühinemisläbirääkimisi. Uuringus nähakse ette, et ühinemiseks vajalikud ettevalmistused ulatuvad järgmisesse kümnendisse. Selles esitati

hinnangud mõjule, mida Türgi ühinemine eelarvele avaldab, ja tuvastati valdkonnad, kus tekivad erilised väljakutsed: põllumajandus, ühtekuuluvus, energia, ränne, välispiirid ja välispoliitika.

Viimaseid laienemisi ette valmistades uuris komisjon erinevates poliitilistes dokumentides selliste küsimuste mõju ELile, mis on ühised mitmele liikmeks saamise taotlusele. Komisjon on rõhutanud, et Euroopa integreerimiseks on vaja tugevdada ELi institutsioone, edendada majanduslikku integratsiooni ja töötada välja ühised tegevuspõhimõtted.

1997. aastal hindas komisjon viienda laienemise tõenäolist mõju ja tegi ettepaneku teha eelarve- ja poliitilisi reforme, et olla valmis ühinemiseks. Dokumendi Agenda 2000 peamine eesmärk oli tagada, et ELi tegevuspõhimõtted on valmis laienemiseks.

Majanduslikust perspektiivist alustas EL viienda laienemise ettevalmistusi juba 1991. aastal, kui ta sõlmis esimesed Euroopa lepingud Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega. Nende lepingute tulemusel muutus EL kiiresti kõnealuste riikide esimeseks kaubanduspartneriks. ELi ja kõnealuste riikide vaheline kahepoolne tööstustoodete kaubandus liberaliseeriti enne ühinemist ja see hõlbustas majanduslikku integratsiooni märkimisväärselt.

Türgi majanduslikku integratsiooni hõlbustab tolliliit, mis elavdab majandusreformi ja dünaamilisust. Lääne-Balkani riigid on end ette valmistanud stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu kaudu, milles nähakse ette järkjärguline kaubanduse liberaliseerimine ja majandusabi andmine. Samal ajal Kesk-Euroopa vabakaubanduslepingu laiendamise ja ajakohastamisega valmistatakse ette tihedamat majanduslikku integratsiooni Kagu-Euroopaga.

ELi uute liikmete integreerumise suutlikkuse hindamine jätkus ühinemisläbirääkimiste ajal. Komisjon tegi ettepaneku võtta meetmeid, et pöörata tähelepanu mõjule, mida laienemine praegustele riikidele konkreetsetes tegevusvaldkondades avaldab. Viienda laienemise ajal hõlmasid meetmed tööjõu liikumist ja maanteetransporti. Komisjoni hinnang viienda laienemise rahastamiseks vajalike eelarvesummade kohta, sealhulgas põllumajanduslike väljamaksete kohta, oli aluseks läbirääkimiste lõpuleviimisele.

Liit aitas taotlejariike nende ettevalmistustes tulevasest liikmesusest tulenevate kohustuste täitmiseks. Viienda laienemise puhul nähti ette ühinemiseelne strateegia. See hõlmas põhjalikku järelevalvet iga riigi edusammude üle ja selle kohta regulaarsete aruannete esitamist ning ühinemispartnerluse kaudu ka prioriteetide määramist ja rahalise abi andmist. Ulatuslike assotsieerimislepingutega võimaldati taotlejariikidel võtta enne ühinemist teatavaid *acquis* sätetatud õigusi ja kohustusi sellistes ühisturu valdkondades nagu konkurentsipoliitika, intellektuaalomand, meretransport ja tööstustoodete sertifitseerimine. Kandidaatriigid osalesid ELi ametite ja komiteede töös. Pärast ühinemislepingute sõlmimist osalesid ühinevad riigid vaatlajatena õigusloomeprotsessis.

Kõnealuse strateegiaga, mille eesmärk oli tagada kandidaatriikide põhjalikud ettevalmistused, hõlbustati nende sujuvat integreerumist ELi. Komisjoni siseturu tulemustabelis ja aruannetes ELi õiguse rakendamise kohta on rõhutatud, et kaks aastat pärast ühinemist on kümme uut liikmesriiki saavutanud ELi õigusaktide järgimises suurepärase taseme. Nende riikide ühinemisega kaasnev majanduslik mõju on olnud positiivne. Institutsioonid toimivad jätkuvalt ja võtavad vastu otsuseid ning uutel liikmetel on selles aktiivne roll.

Kaks aastat pärast 1. mai 2004. aasta laienemist korraldas komisjon uuringu laienemise majandusliku mõõtmekohta. Uuringust nähtub, et kahe viimase aasta jooksul saadud kogemused on olnud peamiselt positiivsed⁷. Idasuunaline laienemine on edendanud Euroopas majanduskasvu ja loonud uusi töökohti. Eelmise kümnendi jooksul tehtud hoolikad laienemissettevalmistused on olnud võtmeteguriks sellise eduka tulemuse saavutamisel.

Enamik ELi ja kandidaatriikide kodanikke toetas laienemist. Kuna laienemine on oluline samm, siis tuleb tähelepanu pöörata avalikus arvamuses kajastuvatele sellega seotud hirmudele ja väärarusaamadele.

EUROOPA LIIDU PRAEGUNE INTEGREERUMISVÕIME

Liit peab tagama oma suutlikkuse toimida oma praeguste ja tulevaste kodanike huvides. Samal ajal kui liit valmistab siseselt ette institutsioonilisi reforme, jätkub hoolikalt juhitud ühinemisprotsess.

Aruande käesolevas osas esitatakse lähenemisviis, millega hinnatakse varasematele kogemustele tuginedes ELi suutlikkust ka tulevikus laiendada.

ELi suutlikkuse tagamine Euroopa integratsiooni arengu säilitamiseks

Liidu suutlikkus säilitada laienemise korral Euroopa integratsiooni areng hõlmab kolme koostisosa: institutsioonid, ühine poliitika ja eelarve. Liit peab tagama, et tema institutsioonid jätkavad tõhusalt toimimist, poliitikaga saavutatakse eesmärged ning eelarve on tasakaalus ja vastab eesmärkidele.

Institutsioonid

ELil ei ole vaja uusi institutsionaalseid ümberkorraldusi mitte ainult laienemise tõttu, vaid ka selleks, et praegune liit saaks paremini toimida. Liit peab tagama, et tema institutsioonid ja otsustamisprotsessid oleksid praeguste liikmesriikide huvides ja edasist laienemist silmas pidades jätkuvalt tõhusad ja vastutustundlikud.

Varasemate laienemiste ajal oli ühinevate riikide integreerumine ELi institutsioonidesse osa ühinemisläbirääkimistest. Läbirääkimistest tulenevaid institutsioone käsitlevate sätete kohandusi kajastati vastavates ühinemislepingutes. Viimasele laienemisele eelnes institutsiooniline reform. Institutsioone käsitlevad sätted, mis sisalduvad 2004. aastal ühinenud kümne uue liikmesriigiga ning Bulgaaria ja Rumeeniaga sõlmitud ühinemislepingutes, põhinevad Nice'i lepingul.

Nice'i lepingus on sätestatud eeskirjad kuni 27 liikmesriigi kohta, mis hõlmab seega ka Bulgaaria ja Rumeenia ühinemise. Kui aga liitu kuulub 27 liikmesriiki, siis vastavalt lepingus sätestatud komisjoni liikmete arv väiksem kui liikmesriikide arv. Nõukogu määrab ühehäälselt komisjoni liikmete arvu. Seda reeglit kohaldatakse esimest korda pärast 27. liikmesriigi ühinemist moodustatava komisjoni suhtes. Nõukogu võtab vastu ka rakendussätteid võrdse kohtlemise põhimõttele toetuva rotatsioonisüsteemi kohta.

⁷ Komisjoni teatis „Kaks aastat pärast laienemist – majanduslik edu“, KOM (2006) 200, 3.5.2006.

Nice'i lepingus ei ole rohkem kui 27 liikmesriigiga liidu puhul kohandusi teiste institutsioonide koosseisus ega toimimises ette nähtud. Kohtade jaotus Euroopa Parlamendis ja hääle arvu arvestamine nõukogus mõjutavad kõige enam ELi otsuste vastuvõtmise suutlikkust. Seega peab EL enne edasist laienemist otsustama institutsioonilise reformi ulatuse ja sisu.

Laienemisel on ka praktiline mõju institutsioonide toimimisele, näiteks keelte kasutamine. Hinnang mõjule, mida laiendamine avaldab ELi institutsioonidele, lisatakse komisjoni arvamusele, milles käsitletakse tulevasi ELi liikmeks saamise taotlusi.

Uue institutsioonilise lahenduseni peaks olema jõutud ajaks, mil järgmised uued liikmed on tõenäoliselt valmis liiduga ühinema. ELi toimimise parandamine on nii tulevaste võimalike liikmesriikide kui ka laienenud liidu huvides.

ELi poliitika

Viimased laienemised on tugevdanud ELi poliitikat, sest Euroopa ettevõtmisesse on lisandunud uute liikmesriikide riiklikud kogemused ja poliitikasuunad. Varasemate laienemiste mõju kajastub osaliselt praeguses *acquis*'s, mis hõlmab nii erinevaid valdkondi kui ühtekuuluvuspoliitika, põllumajandus, kalandus, keskkonnakaitse, välissuhted, läbipaistvus, vastutus ja Euroopa kodakondsus. Mõni ELi poliitika toob juhul, kui see hõlmab õigete tingimuste alusel rohkem riike, kaasa isegi suuremaid hüvesid. Näitena võib tuua siseturu ning õiguse, vabaduse ja turvalisuse valdkonna.

Laienemise korral peab liit olema võimeline oma ühist poliitikat välja töötama ja rakendama kõikides valdkondades. Laienemisprotsessi olulistel etappidel antakse hinnang mõjule, mida laienemine avaldab ELi poliitikale.

Komisjoni iga arvamus riigi ELi liikmeks saamise taotluse kohta hõlmab tulevikus hinnangut selle riigi ühinemisel ELi poliitikale avalduva mõju kohta. See kajastub ka raamistikus, millega määratakse ühinemisläbirääkimiste volituste ulatus.

Horvaatia ja Türgiga peetavate läbirääkimiste raamistikuga on ette nähtud mitmed meetmed, mis võimaldavad neile sujuva integratsiooni ELi poliitikasse. Nendes nähakse ette ka sellised meetmed nagu üleminekuperioodid, erandid, erikokkulepped ja alalised kaitseklauslid, et tagada pärast laienemist ELi poliitika nõuetekohane toimimine

Laienemiste eelarvelist mõju hinnates uurib komisjon tulevaste laienemiste mõju põllumajandusele ja ühtekuuluvuspoliitikale. Arvesse võetakse ka nende valdkondade edasist arengut.

Ühinemisläbirääkimiste ajal annab komisjon olulisi hinnanguid mõju kohta, mida ühinemine avaldab peamistele poliitikavaldkondadele, sealhulgas isikute liikumisele, piirihaldusele, põllumajandusele, ühtekuuluvuspoliitikale ja transpordile. Võttes arvesse ELi laienemise strateegilisi motiive, nagu stabiilsuse suurendamine, välis- ja julgeolekupoliitika edendamine ning energiatarnete kindlustamine, antakse samalaadseid hinnanguid energiapoliitika ning välis- ja julgeolekupoliitika valdkonnas. Hinnangud võimaldavad liikmesriikidel määratleda läbirääkimistel asjakohaste peatükkide üle ELi ühise seisukoha, sealhulgas vajadusel üleminekuperioodid ja muud kokkulepped, ja olla ühtlasi teadlik nende tõenäolisest mõjust.

ELi eelarve

Liit peab jätkama oma tegevuspõhimõtete säästvat rahastamist. Kogu laienemisprotsessi ajal hinnatakse hoolikalt laienemise mõju ELi eelarvele. Igas komisjoni arvamuses riigi ELi liikmeks saamise taotluse kohta antakse hinnang selle eelarvelisele mõjule.

Enne edasist laienemist peab EL tegema otsuse kõigi vajalike eelarvehendite kohta. Selle põhjal teeb komisjon tulevaste ühinemisläbirääkimiste käigus ettepaneku vajalike finantsmeetmete kohta. Komisjoni analüüs võtab arvesse nii eelarvelisi asjaolusid kui ka ühinemisest tulenevat suurenenud majanduslikku dünaamilisust.

Kandidaatriikide poolse rangete tingimuste täitmise tagamine

Tingimuste täitmine on üks komisjoni laienemisstrateegia aluspõhimõtetest. Kandidaatriikide hea ettevalmistus hõlbustab nende sujuvat integratsiooni ELi. Ettevalmistustöö kvaliteedi parandamine on muutunud oluliseks, sest ELi tegevuse ulatus on edasi arenenud. See nõuab tingimuste ranget täitmist ühinemiseelsel etapil ja täielikku nõuete täitmist ühinemisprotsessi igal etapil.

Osana ühinemiseelsest strateegiast jälgib komisjon hoolega iga ühineva riigi edusamme. Selline jälgimine tugineb liikmesuse poliitilistele, majanduslikele ja *acquis'* kriteeriumitele. Erilist tähelepanu pöörab komisjon nende struktuuride loomisele, mida on vaja õigusriigi toimimise tagamiseks, sealhulgas haldus- ja kohtusuutlikkus, ning pettuse- ja korrupsioonivastane võitlus. Neid küsimusi tuleks käsitleda ühinemiseelse protsessi varases etapis.

Tuginedes oma tähelepanekutele teeb komisjon ettepaneku määrata ühinemis- ja Euroopa partnerluses iga riigi kohta lühiajalised ja keskmise tähtajaga prioriteedid. Sellised poliitikaraamistikud osutuvad viienda laienemise ettevalmistustöö ajal prioriteetide määramisel tõhusaks vahendiks. Komisjon teeb korrapäraselt ettepaneku neid ajakohastada. Ühinevatele riikidele antav rahaline abi suunatakse nende reformide toetamiseks, mis on partnerluses määratud prioriteetideks. 2007. aastal kehtestatav uus ühtne rahastamisvahend, mis hõlmab kõiki ühinemiseelseid vajadusi, muudab ELi toetuse ühinemisetvalmistustele tõhusamaks.

Ühinevate riikidega sõlmitud assotsieerumislepingutel on oluline osa riikide ettevalmistustöös. Komisjon kontrollib kohustuste täitmist. Rahuldavad saavutused kahepoolsete kohustuste rakendamisel on ELi jaoks oluline tegur, mida ta arvestab liikmesuse taotlemise puhul.

Edu nende ühinemisnõuete täitmisel, mis on määratud läbirääkimiste raamistikus ja mida hinnatakse iga riigi saavutuste järgi, määrab edu ühinemisläbirääkimistel. Kandidaatriikidelt eeldatakse, et nad saavutavad edu täpsete võrdlusnäitajate täitmisel, enne kui peatükk avatakse läbirääkimisteks või suletakse. Võrdlusnäitaja mittetäitmine võib kaasa tuua asjakohase peatüki üle läbirääkimiste peatamise või taasalustamise.

Edaspidi on poliitilistes reformides saavutatud edu ja läbirääkimiste üldine tempo tihedamalt seotud. Liikmesusest tulenevate poliitiliste kriteeriumite täitmisel saavutatud edu üle asjakohaste riikidega peetud dialoogi tulemus on sisendiks läbirääkimisprotsessile. Komisjon valmistab dialoogi koos liikmesriikidega ette ja annab liikmesriikidele aru vastavas nõukogu organis. Nõukogu raamistikus on sätestatud uus kord, et tagada reformides edu saavutamist

jälgivate liikmesriikidest pärit ametnike ja ühinemisläbirääkimisi pidavate ametnike kohtumine samades töörühmades.

Lisaks hõlmab praegune läbirääkimiste raamistik peatükki kohtusüsteemi ja põhiõiguste kohta, mille raames pööratakse tähelepanu poliitilistele küsimustele. See võimaldab hoolikalt jälgida olulistes valdkondades saavutatud edu. Ühinemisläbirääkimised võib peatada, kui tõsiselt ja korduvalt on rikutud vabaduse, demokraatia, inimõiguste ja põhivabaduste austamise ning õigusriigi põhimõtteid.

Edaspidi on ka riikidega peetava majandusreformi teemalise dialoogi tulemus sisendiks läbirääkimiste protsessile. Komisjon valmistab dialoogi koos liikmesriikidega ette ja annab liikmesriikidele aru vastavas nõukogu organis. Sellises dialoogis keskendutakse majanduslike kriteeriumite täitmisele ja ELi majandusele lähenemisele. On oluline, et enne ühinemist oleks ühinevates riikides toimiv turumajandus, mis võimaldaks neil konkureerida siseturul. Ühinemiseelne abi keskendatakse selle eesmärgi täitmisele.

Kõnealune kord tagab koos läbirääkimisraamistiku ning peatükkide avamise ja sulgemisega seotud võrdlusnäitajate kehtestamisega range lähenemisviisi ühinemisläbirääkimistele.

Kuigi riigid võivad soovida kehtestada oma ühinemistähtaegu, et juhtida oma reforme, peaks EL hoiduma selliste tähtaega määramisest, kuni ühinemisläbirääkimised ei ole veel lõppetapis. Tuleks kinni pidada põhimõttest, et ühinemisläbirääkimiste lõpuleviimise kuupäev sõltub riigi saavutatud edust.

Parem teavitustöö

Demokraatlik legitiimsus on ELi laienemisprotsessis väga oluline. Liikmesriikide demokraatlikult valitud valitsus ja kandidaatriigid võtavad ühehäälselt vastu iga olulise otsuse, mis toob endaga kaasa mõne riigi ühinemise. Riikide parlamendid ratifitseerivad selle otsuse. Euroopa Parlament, kelle liikmed on otse valitud, peab selle heaks kiitma.

Demokraatlik legitiimsus tähendab ka Euroopat, kes on teadlik oma kodanike ootustest ja pöörab asjakohase poliitika kaudu nende probleemidele tähelepanu. Igale poliitikale, sealhulgas laienemisele, peab EL saavutama oma kodanike toetuse. Sellise toetuse tagamiseks on oluline säilitada nii protsessi rangus kui ka rangete tingimuste kohaldamine. Tähtis on ka üldsuse usaldus ELi integreerimisvõime vastu. Lisaks on parem teavitustöö ELi laienemispoliitika oluliseks osaks. Varasemad laienemised saavutasid üldiselt avaliku arvamuse toetuse, kuid tõid samuti kaasa kahtlusi ja väärarvamusi. Kodanikke tuleb tulevasteks laienemisteks paremini ette valmistada.

EL peab kodanikke paremini teavitama laienemisega kaasnevatest hüvedest ja väljakutsetest. Eelkõige on liikmesriikide ja kandidaatriikide ülesanne selgitada ja kaitsta neid valikuid, mida nad on teinud. Riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi juhtidel on kõige paremad võimalused oma valijate muredest aru saada ja nendega otse suhelda. Laienemisprotsessile pühendunud liikmesriigid peavad kodanikele paremini selgitama konkreetseid hüvesid, mida nad laienemisest ootavad. Komisjon täidab oma osa koos Euroopa Parlamendi, riiklike, piirkondlike ja kohalike ametivõimudega, teadusasutuste ja eksperdirühmade ning kodanikuühiskonnaga. Eelkõige parandab komisjon faktilise teabe kättesaadavust ja pakub seda kasutajasõbralikul viisil. See hõlmab nii laienemispoliitika küsimusi kui ka sellised praktilisi asjaolusid nagu tingimuste täitmise hindamine reformide järelevalve kaudu, võrdlusnäitajate määramine ja mõju hindamine.

Liit, selle liikmesriigid ja kandidaatriigid peavad tegema suuremaid jõupingutusi, et edendada vastastikust teadlikkust ja mõistmist ning välja arendada vastutus ühise Euroopa projekti eest. Järjekindlaid jõupingutusi tuleb teha mitme aasta jooksul. 2004. aastal Türgis loodud kodanikuühiskonda käsitlevat dialoogi, mida laiendati 2006. aastal Lääne-Balkani riikidele, tuleks edasi arendada. Komisjon kavatses laiendada kõnealust dialoogi ühiskonna ja majanduse teistesse sektoritesse. Seda tehakse koostöös Majandus- ja Sotsiaalkomitee, Regioonide Komitee ning teiste samas valdkonnas tegutsevate organitega. Oluline on hõlmata kodanikke sellesse dialoogi ning pöörata tähelepanu nende hirmudele ja väärarvamustele.

Komisjon toetab suuremat läbipaistvust kui vahendit, mis lähendab laienemisprotsessi kodanikele. Komisjon on juba avaldanud oma arvamused liikmeks saamise taotluste kohta ja oma aruanded iga riigi saavutatud edu kohta. Samuti on ta avaldanud Horvaatia ja Türgiga peetavate läbirääkimiste raamistiku. Teised ühinemisläbirääkimistega seotud olulised dokumendid tuleks praegu samuti avalikustada. Viienda laienemise ajal avalikustasid mitmed kandidaatriigid oma läbirääkimispositsiooni. Komisjon on seisukohal, et nii sõelumisaruanded, peatükkide avamisega seotud võrdlusnäitajad kui ka ELi läbirääkimispositsioon tuleks veebi kaudu teha avalikkusele kättesaadavaks.

Käesolevas aruandes esitatud lähenemisviisi kaudu tugevdatakse laienemisprotsessi demokraatlikku alust. Kõikide selles protsessis osalevate sidusrühmade huvides on vältida lõhe tekkimist poliitiliste otsuste tegijate ja avalikkuse vahele. Viienda laienemise käigus saadud kogemused aitavad liidul tulevikus seda protsessi edasi arendada.

II LISA

Kokkuvõte Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina, Horvaatia, endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi, Montenegro, Serbia, Kosovo⁸ ja Türgi kohta

Albaania

Poliitiliste kriteeriumite täitmisel on Albaania teinud teatud edusamme demokraatia ja õigusriigi valdkonnas, sealhulgas korrupsioonivastases võitluses, mis on Euroopa partnerluse oluline prioriteet. Piirkondlikes suhetes on säilitatud konstruktiivsus. Täiendavaid jõupingutusi tuleb aga teha partnerluse teiste prioriteetide täitmisel.

Teatud edu on saavutatud **demokraatia ja õigusriigi** valdkonnas. Siiski on edu olnud ebahühtlane. *Parlament* täidab täielikult oma poliitilist rolli ja parlamendi Euroopaga integreerumise komitee on olnud väga tegus. Parlamendi tegevus on nüüd senisest läbipaistvam ja tema suhted teiste põhiseaduslike organitega on olnud tõhusad, kuid siiski esineb tehnilisi ja halduslikke vajakajäämisi. Selliste oluliste küsimuste nagu valimisreformi ning stabiliseerimis- ja assotsieerimislepinguga võetud kohustuste käsitlemisel peavad valitsus ja opositsioon senisest enam koostööd tegema.

Valitsus on vastu võtnud kava Euroopa partnerluse ning stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingust tulenevate kohustuste täitmiseks. Valitsus on loomas struktuure, mille raames kooskõlastatakse ELiga seotud reformid ja juhitakse nende rakendamiseks vajalikke vahendeid. Kõnealuste struktuuride omavaheline kooskõlastamine on hädavajalik. Õiguslaste ettepanekute koostamisel on asjatundjate abi vaja paremini kasutada. Paljude ministriumite ümberkorraldamine on ajutiselt vähendanud teatud *avaliku halduse* valdkondade suutlikkust. Praegu on oluline ära kasutada tehtavaid muudatusi, et suurendada tõhusust. Teatud personalimuudatuste tegemisel ei ole avaliku teenistuse seadusele nõuetekohast tähelepanu pööratud. Avalikus sektoris on ametisse nimetamised jätkuvalt poliitiliselt mõjutatud. Avaliku teenistuse juhtimine, karjäärstruktuurid ja tasustamine on jätkuvalt puudulik.

Uus seadus peaks parandama karjäärstruktuure ja kohtujuhtumite jagamise meetodit. *Õigusasutuste süsteemi* läbipaistvus on mõnevõrra suurenenud. Teatud edu on saavutatud kohtuotsuste täitmisel. Siiski on edusammud õigusasutuste süsteemi parandamisel jäänud piiratuks. Edu on vaja saavutada kohtunike värbamise korra ja kohtuametnike teenistustingimuste parandamisel. Kahe kohtuinspeksiooni pädevused tuleb õigesti jagada. Parandada tuleb politsei ja õigusasutuste vahelist kooskõlastamist. Üldiselt on kohtuotsuste täitmine puudulik. Kaubandusele ja investeringutele positiivse keskkonna loomiseks on vaja õiguskindlust.

Korrupsioonivastane võitlus on põhjustanud ametnike ulatusliku vabastamise avalikust teenistusest. Nende ametnike arv, kellele on esitatud korrupsioonisüüdistus, on suurenenud. Loodud on kõrgetasemeline korrupsioonivastane töörühm ja täiustatud on huvide konflikti käsitlevat seadust. Varade avalikustamise ja auditeerimise peainspeksioon on praegu senisest tõhusam, samuti on võetud meetmeid avaliku halduse läbipaistvuse suurendamiseks. Kui korrupsioonivastaste meetmetega on ületatud põhiseaduse piire, on konstitutsioonikohus sekkunud. Vaja on täiendavaid institutsioonilisi meetmeid korrupsiooni tõkestamiseks, sest

⁸ ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni nr 1244 alusel.

see on jätkuvalt tõsine probleem. Korruptsioonivastane võitlus on prioriteet stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu rakendamisel.

Inimõiguste ja vähemuste kaitse valdkonnas ei ole erilist edu saavutatud. Praegu on kohtutöötajatele inimõiguste alane koolitus kohustuslik. Täiustatud on kohtueelset kinnipidamiskorda. Albaania ombudsman on senisest enam tegelenud inimõigustega. Siiski on piinamise ärahoidmist, vanglatingimusi ja kinnipeetavate õigusi, eelkõige kohtueelse kinnipidamise korral, käsitlevate rahvusvaheliste standardite täitmine jätkuvalt puudulik. Hiljutisi muudatusi meedia järelevalveasutuse koosseisus tuleks nõuetekohaselt rakendada. Meediavabadust reguleeriv õiguslik raamistik on jätkuvalt ebapiisav ja selle rakendamine on puudulik. Meediavabaduse edendamine on Euroopa partnerluse oluline prioriteet. Uus rakendusamet võib kiirendada varade tagastamist, mis on samuti partnerluse oluliseks prioriteediks, kuid praegu on kõnealune protsess väga aeglane. Kindlus omandiõiguse suhtes on oluline stabiliseerimis- ja assotsieerimislepinguga võetud kohustuste täitmiseks. Albaania on alustanud õigusliku raamistiku loomist vähemuste kaitseks. Rahvusvaheliste kohustuste täitmine on jätkuvalt ebapiisav ja sallivuse edendamiseks on vaja teha täiendavaid jõupingutusi. Albaania romisid käsitlev strateegia on kaasa toonud väärt algatusi, kuid see strateegia kannatab vahendite puuduse tõttu. Inimkaubanduse eest on eelkõige romi lapsed vähe kaitstud.

Piirkondlike küsimuste ja rahvusvaheliste kohustuste vallas on Albaanial jätkuvalt positiivne roll. Ta on aktiivne liige piirkondlikes algatustes poliitika-, kaubandus-, keskkonna-, majandus-, julgeoleku-, lennundus- ja energiavaldkonnas. Albaania on edasi arendanud oma suhteid naaber- ja sama piirkonna teiste riikidega, säilitades konstruktiivsed suhted eelkõige Kosovoga.

Majanduslike kriteeriumite täitmisel on Albaania üldiselt makromajandusliku stabiilsuse saavutanud. See on kaasa aidanud Albaania edusammudele toimiva turumajanduse väljakujundamisel. Liidus konkurentsiturve ja turujõududega toimetulemiseks tuleb jõuliselt ellu viia edasised märkimisväärsed reformid.

Poliitiline konsensus majanduspoliitika põhimõtete üle on üldiselt säilinud. Albaania on suuresti säilitanud makromajandusliku stabiilsuse. Majanduskasv on jätkuvalt suur ja see on vähendanud vaesust. Makromajanduspoliitika on hoitud tasakaalus. Rahapoliitika on olnud usaldusväärne ja sellega on inflatsiooni suudetud hoida madalal tasemel. Eelarve tasakaalustamine ning avaliku sektori asutuste ja maksuameti reformimine on kaasa aidanud rahanduspoliitika paranemisele. Vähendatud on turuletulekut takistavaid haldustõkkeid.

Siiski on maksebilansi defitsiit märkimisväärselt suurenenud ja eksporditavate kaupade sortiment on jäänud väga piiratuks. Parandada tuleb Albaania õiguslikku raamistikku, millega reguleeritakse hankeid, erastamist ja kontsessioone. Sellised puudujäägid ettevõtluskeskkonnas nagu õiguskindlusetus, puudused seaduste rakendamises, kehv infrastruktuur ja ebausaldusväärne energiavarustus takistavad majanduslikku arengut. Omandiõiguste rakendamine on jätkuvalt nõrk ja õigusasutuste süsteemi tõhususe parandamisel on saavutatud väga vähe edu. Peamiseks väljakutseks on õigusliku ja järelevalveraamistiku tugevdamine teistes rahandussektorites peale panganduse. Kiiresti on vaja teha jõupingutusi, et võidelda märkimisväärselt suure ulatuse saavutanud varimajandusega ja muuta see ametlikuks majanduseks. Erastamisprotsess ei ole veel lõppenud ja riigiomandis olevate äriühingute, eelkõige elektriettevõtja, ümberkorraldamist tuleb viivitamata jätkata.

Albaania on saavutanud edu oma õigusaktide, poliitika ja suutlikkuse vastavusse viimisel **Euroopa standarditega**, eelkõige võitluses organiseeritud kuritegevusega ning tolli- ja konkurentsi valdkonnas. Reformide edendamine sellistes valdkondades nagu riigihanked, intellektuaalomand ning veterinaar- ja fütosanitaarkontroll on oluline stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu edukaks rakendamiseks.

Edu on saavutatud mõnes **siseturu** valdkonnas, kuid teistes valdkondades on vaja stabiliseerimis- ja assotsieerimislepinguga võetud kohustuste täitmiseks teha täiendavaid edusamme. Mõningat edu on saavutatud standardite vastuvõtmisel ja jälgimisel. Akrediteerimise, metroloogia ja turujärelevalve valdkonnas on suutlikkust parandatud, kuid vaja on teha seadusandlikke muudatusi ja tagada parem kooskõlastamine. Tarbijakaitse- ja tervishoiustruktuuride sidusust on parandatud. Nüüd tuleb neid veel tugevdada. Stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingus on kohustused, mis käsitlevad *tööjõu liikumist*, *teenuste osutamise vabadust* ja *asutamisevabadust*. Tööjõu liikumise valdkonnas ei ole märkimisväärset arengut toimunud. Välismaiste ettevõtjate diskrimineerimine on registreerimistasude vallas kaotatud. Ettevõtjate registreerimise korda on lihtsustatud, kuid see on jätkuvalt suhteliselt ebaselge. Asutamiseõigust piiravad tõkked ja *kapitali liikumise piirangud* on säilinud.

Stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu rakendamiseks on vaja tõhusat tollisüsteemi. Tollitulud on pärast märkimisväärseid tollireforme suurenenud. Edu on saavutatud arvutistamisel, tollieeskirjade küsimuses ja päritolu määramisel. Tugevdatud on politsei ja tolli vahelist koostööd. Nüüd on vaja tugevdada infrastruktuuri ja viia õigusaktid vastavusse *acquis*'ga. Maksustamise haldamist on lihtsustatud ning edu on saavutatud arvutistamisel ja riskianalüüside vallas. Jätkata on vaja õigusaktide vastavusse viimist ELi õigusega ning koostada laiaulatuslik maksude kogumis- ja kontrollistrateegia.

Stabiliseerimis- ja assotsieerimislepinguga on Albaania võtnud endale kohustused *konkurentsi* valdkonnas. *Monopolidevastases* võitluses on konkurentsiameti toimimine paranenud, kuid tema tegevust piirab personali nappus ja kogenematus. Ettevalmistused *riigiabiga* seotud küsimustes vastavad ajakavale. Õiguslik raamistik on valmis ja seire on lõpule viidud. Nüüd tuleb tagada riigiabi osakonna tegevuse sõltumatus.

Uut *riigihangete* seadust menetletakse ja riigihangete alast koolitust on laiendatud, kuid praegune õiguslik raamistik ei ole kooskõlas *acquis*'ga. Riigihangete amet on jätkuvalt nõrk. Selles valdkonnas on edu saavutamine avaliku sektori juhtimise parandamises oluline, sest see on Euroopa partnerluse oluline prioriteet ning vajalik ka stabiliseerimis- ja assotsieerimislepinguga võetud kohustuste täitmiseks. *Intellektuaalomandi õiguste* valdkonnas on algatatud kaubamärgi, patendi ja tööstusdisaini andmebaasi loomine. Tolliasutuses on loodud intellektuaalomandi õiguseid käsitlev üksus. Siiski ei toimi veel autoriõiguse amet ja intellektuaalomandi õiguste rakendamine on jätkuvalt nõrk. Stabiliseerimis- ja assotsieerimislepinguga võetud kohustuste täitmiseks tuleb kõnealust valdkonda märkimisväärselt tugevdada.

Tööhõive valdkonnas ei ole erilist edu saavutatud. Teatavaid edusamme on märgata *hariduse* valdkonnas, sealhulgas on heaks kiidetud kesk- ja kutsehariduse riiklikud strateegiad. Siiski on hariduses osalemise määr jäänud suhteliselt madalaks.

Mõnes **valdkondlikus poliitikas** on täheldatud edusamme. *Tööstus- ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate* valdkonnas on olemas läbivaadatud tegevuskava, mille abil kaotatakse haldustõkked ettevõtluselt, ja uus katusorganisatsioon, mis edendab investeringuid, eksporti

ning väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtjaid. Siiski on edasimineku ettevõtluskeskkonna parandamisel ja varimajanduse osakaalu vähendamisel aeglane. *Põllumajanduses* ei ole erilist edu saavutatud. Mõnede toodete müük ja nendesse tehtavad investeeringud on suurenenud, kuid tootlikkus ja konkurentsivõime on jätkuvalt madal. ELi *veterinaar- ja fütosanitaarnõuetele* vastavus, mis on oluline stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu ning kaubandustingimusi käsitleva vahelepingu edukaks rakendamiseks, on jäänud puudulikuks. *Kalanduse* talitus kontrollib kala lossimist, kuid varude ebaseaduslik kahjustamine siiski jätkub.

Keskkonna ja transpordi valdkonnas on saavutatud teatud edu horisontaalõigusaktide osas, kuid nende rakendamine ja infrastruktuuri arendamine on jätkuvalt puudulik. *Energiasektor* on jätkuvalt väga nõrk. Albaania on ratifitseerinud energiaühenduse asutamislepingu ja alustanud asjakohaste seaduste vastuvõtmist, kuid elektrikadu on suurenenud ja arvete maksimine on vähenenud. Albaania jääb *infoühiskonna ja meedia* valdkonnas stabiliseerimis- ja assotsieerimislepinguga võetud kohustuste täitmiseks tehtavates ettevalmistustes maha. Elektroonilise side ja infotehnoloogia valdkonnas tuleb rakendada ja jõustada liberaliseerimist käsitlevaid seadusi. Õiguslik raamistik ei ole veel kooskõlas *acquis*'ga. Reguleeriv telekommunikatsiooniüksus ei ole piisavalt tegus. *Finantskontrolli* valdkonnas on valitsus heaks kiitnud avaliku sektori sisefinantskontrolli tegevuskava. Õiguslikus ja regulatiivses valdkonnas on edu saavutatud, kuid see on veel algusjärgus. *Statistika* valdkonnas on tehtud arvestatavaid edusamme.

Õiguse, vabaduse ja turvalisuse valdkonnas on edu saavutatud teatud küsimustes, kuid kogu valdkonnale tuleb siiski pöörata otsustavat ja pidevat tähelepanu. *Viisahalduses* on koolituse ja dokumentide turvalisuse olukord paranenud. Puudub keskne infotehnoloogiavõrk ja vaja on teha õiguslikke muudatusi. Uued seadmed ja parem kooskõlastamine on edu toonud *piirihalduses*, kuid puudub ühtne piirihaldusstrateegia. Tugevdada tuleb piirihalduse infrastruktuuri. *Varjupaigaõigust* käsitlevad seadused on kooskõlas rahvusvaheliste standarditega, kuid nende seaduste rakendamist tuleb parandada. Võitluses ebaseadusliku *rändega* on Albaania parandanud riiklikku kooskõlastamist ja arendanud koostööd naaberriikidega. On oluline, et Albaania tagaks personali piisava taseme, et täita tagasivõtulepingutega võetud kohustusi.

Rahapesuvastases võitluses on rahapesu andmebürood ja prokuratuuri tugevdatud ning rahvusvahelist koostööd parandatud, kuid neid tuleb veelgi tõhustada ja õiguslikku raamistikku edasi arendada. Suurem poliitiline huvi ja rahvusvahelise koostöö paranemine on suurendanud *uimastitega* suurkaubitsejate vahistamiste arvu, kuid vaja on suurendada kriminaaljälituse suutlikkust ning parandada konfiskeeritud uimastitega seotud asutustevahelist riiklikku koordineerimist ja menetlust. Uimastiäri on jätkuvalt tõsine probleem. Praegu tehakse jõupingutusi, et parandada *politsei* töökorraldust. Paranenud on tolli ja luureteenistuste vaheline koostöö, kuid vaja on parandada juhtumite haldamist ja sisekontrollistruktuure.

Edu on saavutatud *võitluses organiseeritud kuritegevusega*, mis on Euroopa partnerluse oluline prioriteet. Tugev poliitiline tahe võidelda organiseeritud kuritegevusega on kaasa toonud peamiste kuritegelike ühenduste vastased politseioperatsioonid. Märkimisväärselt on paranenud Albaania operatiivkoostöö oma naaberriikidega. Mõnevõrra on paranenud politsei ja õigusasutuste vaheline kesksel tasandil toimuv koostöö. Siiski on selles valdkonnas võimalik teha täiendavaid edusamme. Parandada on vaja politsei ja õigusasutuste vahelist kooskõlastamist kohalikul tasandil ja teha märkimisväärsed jõupingutusi kõnealustes asutustes kõrgemal tasemel esineva korruptsiooniga võitlemiseks. Tugevdada on vaja

tunnistajakaitset. Valitsus on vastu võtnud *inimkaubandust* käsitleva riikliku strateegia ja parandanud selle rakendamise struktuure. Inimestega kaubitsejate edukas vastutuselevõtmine ja nende süüdimõistmine on jätkunud. Siiski on inimkaubandus jätkuvalt probleem. On vaja eraldada täiendavaid vahendeid ja parandada riiklikku ja rahvusvahelist kooskõlastamist. Politsei *terrorismivastane* direktoraat on küll konfiskeerinud palju relvi, kuid infrastruktuuri ja asutuste vahelist kooskõlastamist tuleb siiski tugevdada. *Isikuandmete kaitse* olukord tekitab jätkuvalt muret.

Bosnia ja Hertsegoviina

Bosnia ja Hertsegoviina edu **poliitiliste kriteeriumite** täitmisel on jätkunud, kuigi aeglasemas tempos. Euroopa partnerluses määratletud peamistele poliitilistele prioriteetidele on tähelepanu pööranud ainult osaliselt. Enne stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu sõlmimise üle peetavate läbirääkimiste lõpetamist tuleb tegeleda mitmete oluliste küsimustega.

Teatud edu on saavutatud *demokraatia ja õigusriigi* valdkonnas. 1. oktoobril toimunud üldvalimised olid esimesed Bosnia ja Hertsegoviina ametiasutuste korraldatud valimised pärast Daytoni/Pariisi leppe sõlmimist. OSCE demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo esialgsetes järeldustes märgiti, et kõnealused valimised aitasid kaasa demokraatia ja õigusriigi tugevdamisele ning need vastasid üldiselt rahvusvahelistele standarditele. Siiski ei vastanud valimised *põhiseaduse* muutmata jätmise tõttu täielikult inimõiguste Euroopa konventsiooni nõuetele.

Mõned meetmed on võetud, et tagada riigi tasandil ministriumitele ja institutsioonidele ülesannete täitmiseks vajalikud vahendid, kuid täiendavaid jõupingutusi tuleb teha selleks, et täita seda Euroopa partnerluse olulist prioriteeti täielikult. Erilist edu ei ole saavutatud *parlamentaarase assamblee* nõuetekohase varustamisega tehniliste vahendite ja personaliga. Riigi ja piirkondlike üksuste tasandite vaheline kooskõlastamine on jätkuvalt puudulik ja selle parandamiseks ei ole uusi mehhanisme kehtestatud. Rakendus- ja seadusandlike asutuste üldine tulemuslikkus on jätkuvalt ebapiisav.

Bosnia ja Hertsegoviina viimaste aastate saavutused stabiilsuse ja julgeoleku kindlustamisel on võimaldanud rahu tagamise nõukogul teha otsus sulgeda kõrge esindaja büroo 30. juunil 2007. See otsus vaadatakse üle 2007. aasta alguses.

Vastu võetud laiaulatuslik strateegia *avaliku halduse* reformi kohta käsitleb vaid osaliselt seda Euroopa partnerluse olulist prioriteeti. Riigi ombudsmani käsitleva seaduse vastuvõtmine oli samuti positiivne areng. Avaliku halduse koordinatsioonibürood on tugevdatud ja avaliku teenistuse asutused on parandanud värbamismenetlust. Nüüd on vaja rakendada avaliku halduse reformi, et parandada üldist haldussuutlikkust.

Sellises olulises valdkonnas nagu *politseireform* ei ole erilist edu saavutatud. Politsei ümberkorraldamise direktoraadi töö on üldiselt takistatud Serblaste Vabariigi (Republika Srpska) lähenemisviisi tõttu. See on kaasa toonud viivitused 2005. aasta oktoobris vastuvõetud politseisüsteemi ümberkorraldamise kokkuleppe rakendamises, mis on Euroopa partnerluse oluline prioriteet.

Õigusasutuste süsteemis on riigikohus, prokuratuur ning kõrgem kohtu- ja prokuratuurinõukogu oma ülesandeid hästi täitnud. Nad on järk-järgult võtnud omale vastutuse rahvusvahelise üldsuse ees ja vähendanud oma sõltuvust sellest. Siiski tuleb õigusasutuste süsteemi sõltumatust veelgi tugevdada ja selle tõhusust parandada.

Vastu on võetud uus *korruptsioonivastase võitluse* strateegia. Bosnias ja Hertsegoviinas on korruptsioon jätkuvalt tõsiseks probleemiks. Senisest jõulisemalt tuleb uurida juhtumeid ja esitada süüdistusi.

Inimõiguste ja vähemuste kaitse vallas ei ole erilist edu saavutatud. Konstitutsioonikohtu inimõiguste komisjon on jätkuvalt töötanud tulemuslikult. Suuremat tähelepanu on vaja pöörata inimõigustega seotud otsuste jõustamisele ja inimõigusi käsitlevate rahvusvaheliste konventsioonide rakendamisele. Etniline diskrimineerimine on jätkuvalt kriitiline küsimus. Vaja on teha täiendavaid jõupingutusi, et võidelda sallimatusega ja parandada vanglatingimusi. Konkreetseid meetmeid tuleb võtta romi vähemuse toetamiseks.

Sõna- ja meediavabaduse valdkonnas on riigi tasandil vastu võetud avalik-õiguslikku ringhäälingut käsitlevad seadused. Piirkondlike üksuste tasandil on asjakohased õigusaktid vastu võetud Serblaste Vabariigis, kuid mitte föderatsiooni tasandil. Avalik-õigusliku ringhäälingu reformi on ainult osaliselt rakendatud. Vastavat Euroopa partnerluse prioriteeti ei ole täielikult täidetud.

Pagulaste tagasipöördumise fond toimib ning Bosnia ja Hertsegoviina on aktiivselt osalenud Sarajevo protsessis. Täiendavaid meetmeid on vaja võtta pagulaste ja riigi sees ümberasustatud isikute naasmise, eelkõige nende sotsiaalse ja majandusliku integratsiooni toetamiseks.

Piirkondlike küsimuste ja rahvusvaheliste kohustuste vallas ei ole erilist edu saavutatud. Teatud jõupingutusi on tehtud koostöö tagamiseks endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga, mis on Euroopa partnerluse peamine prioriteet, kuid seda saab veelgi edendada. Täiendavaid meetmeid on vaja võtta nii kõigi jätkuvalt süüdistatavate asukoha määramiseks kui ka võitluses neid toetavate võrgustikega. Edu on saavutatud sõjakuritegude kohtuasjade menetlemisel riigikohtus. Parandada tuleb vastutusele võtmist piirkondlike üksuste tasandil.

Bosnia ja Hertsegoviina suhted naaberriikidega on jätkuvalt head. Tähelepanu tuleb pöörata teatud kahepoolsetele küsimustele, eriti piirilepingutele ja kaubandusele.

Majanduslike kriteeriumite täitmisel ei ole Bosnia ja Hertsegoviina toimiva turumajanduse suunas erilisi edusamme teinud. Märkimisväärseid täiendavaid jõupingutusi on vaja teha selleks, et tulla liidus toime konkurentsiturve ja turujõududega.

Maksupoliitika alane kooskõlastamine on süvenenud ja jaanuaris 2006 kehtestati edukalt kogu riigis käibemaks. Mõnevõrra on paranenud poliitiliste otsuste tegemist toetav analüüsivõime. Majanduskasv on jätkuvalt jõuline. Jätkunud on ka eelarve tasakaalustamine. Käibemaksu kehtestamine ja teatud kaupade tootmise suurendamine aitas kaasa aruandluses kajastatud ekspordi toibumisele 2006. aasta esimesel poolel. Erastamine on jätkunud, eelkõige Serblaste Vabariigis, ja vastu on võetud teatud õiguslikud muudatused, mis toetavad ettevõtluse ümberkorraldamist.

Mitmetes valdkondades on reformid siiski jätkuvalt aeglased. Kaubavahetuse ja jooksevkonto puudujääk on jätkuvalt väga suur, kajastades ettevõtlussektori ebapiisavat dünaamilisust ja suurt eratarbimist. Majanduskasvu toetavad vaid üksikud tegurid. Riigi rahanduspoliitika ei ole nõuetekohaselt vastanud tasakaalunihetele makromajanduses. Majandus- ja fiskaalpoliitiliste otsuste tegemise protsess riigis on jätkuvalt keeruline ja see ei ole piisavalt kooskõlastatud. Lisaks on surve riiklikele kuludele suurenenud hoolimata nende kulude juba

suhteliselt suurest osakaalust. Samuti on riiklike kulude tõhusus jätkuvalt suhteliselt madal. Ettevõtluskeskkond ja ettevõtjate üldjuhtimine on üldiselt ikka veel nõrk. Erastamine ja ettevõtjate ümberkorraldamine on olnud aeglane, eelkõige föderatsioonis. Suur osa ettevõtlussektorist ei ole siiani piisavalt ümberkorraldatud.

Bosnia ja Hertsegoviina ei ole erilist edu oma õigusaktide ja poliitika **Euroopa standarditega** vastavusse viimisel saavutanud. Bosnia ja Hertsegoviina peavad täiendavalt suurendama oma võimet täita selles valdkonnas Euroopa partnerlusega võetud nõudeid.

Siseturu valdkonnas ei ole erilist edu *kaupade vaba liikumise* küsimuses saavutatud. Ettevalmistused standardiseerimise, sertifitseerimise, metroloogia ja turujärelevalve valdkonnas on alles algusjärgus ja uusi õigusakte ei ole veel nõuetekohaselt rakendatud. Vastavushindamisasutuste ja –menetluste puudumine piirab jätkuvalt ekspordimahtu. Koheseid meetmeid on vaja võtta asjakohaseid tooteid käsitlevatele õigusaktidele toetuva turujärelevalvestruktuuri loomise ja vastuoluliste turustamiseelsete kontrollide kaotamise suhtes.

Tööjõu liikumise küsimuses ei ole täheldatud märkimisväärset arengut. *Teenuste* valdkonnas ei ole erilist edu saavutatud ja märkimisväärseid muutusi ei ole toimunud ka ei *asutamisõiguse* ega *äriühinguõiguse* valdkonnas. Pangandusjärelevalve ei toimi riigi tasandil, vaid see on jäänud piirkondlike üksuste tasandile.

Kapitali vaba liikumise küsimuses ei ole toimunud märkimisväärset arengut, kuid Bosnia ja Hertsegoviina ettevalmistused selles valdkonnas on hästi alanud. *Tollieeskirjade* valdkonnas on tehtud teatud täiendavaid edusamme. Tollialased õigusaktid on olemas ja need on üldiselt *acquis* 'ga kooskõlas. Tagada tuleb nende õigusaktide täielik rakendamine, eelkõige sellistes valdkondades nagu päritolureeglid, tolliväärtuse määramine ja lihtsustatud kord. *Maksustamise* valdkonnas oli positiivseks arenguks käibemaksu edukas kehtestamine. Otsese maksustamise valdkonnas ei ole erilisi edusamme tehtud.

Konkurentsi valdkonnas teevad Bosnia ja Hertsegoviina pidevaid edusamme konkurentsi kontrolli vallas, kuid edu ei ole saavutatud riigiabi küsimustes. Mõned arengud on toimunud *riigihangete* valdkonnas, eelkõige on asutatud riigihangete amet ja riigihangete kontrolliorgan. Erilist edu ei ole saavutatud *intellektuaalomandi õiguste* rakendamisel ja jõustamisel.

Tööhõivepoliitikas ei ole erilist arengut toimunud. Töötus, killustatuse kõrge määr ja tugeva tööhõivepoliitika puudumine esitab jätkuvalt väljakutseid Bosnia ja Hertsegoviina tööturule. *Hariduse* valdkonnas ei ole märkimisväärset edu saavutatud. Vastu ei ole veel võetud kõrgharidusseadust ega teisi olulisi seadusi. Asjaolu, et lapsed jagunevad koolides etnilise kuuluvuse alusel, on jätkuvalt tõsiseks küsimuseks.

Märkimisväärset edu ei ole saavutatud Bosnia ja Hertsegoviina siseturu tegeliku toimimise tagamisel, mis on Euroopa partnerluse oluline prioriteet.

Valdkondlikus poliitikas ei ole märkimisväärset arengut *tööstuse ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate* valdkonnas toimunud. Vastu ei ole veel võetud tööstusstrateegiat ega väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate arengustrateegiat.

Põllumajanduse valdkonnas ei ole üldiselt märkimisväärset edu saavutatud. Poliitikat töötatakse siiani välja piirkondlike üksuste tasandil ja kooskõlastamine on puudulik.

Laiaulatusliku põllumajandusstrateegia väljatöötamine, mis on osaliselt tingitud riigi tasandil vajaliku õigusliku ja institutsioonilise raamistiku puudumisest, on edasi lükatud. Veterinaarvaldkonnas on rakendusaktid vastu võetud. Rakendamine on peamiselt ebapiisava inimressursi ja rahaliste vahendite ning riigi ja piirkondliku üksuse tasandi veterinaarteenistuste nõrga kooskõlastamise tõttu puudulik. Bosnia ja Hertsegoviina ettevalmistused *keskkonna* valdkonnas on jätkuvalt algusjärgus. Vastu ei ole võetud riigi tasandi keskkonnaseadust, millega loodaks riiklik ühtlustatud keskkonnakaitseraamistik, ja loodud ei ole veel riigi keskkonnaametit.

Pidevaid edusamme tehakse Bosnia ja Hertsegoviina osaluses üleeuroopalise *transpordivõrgu* arendamises. Bosnia ja Hertsegoviina rakendavad 2004. aasta juuni Kagu-Euroopa transpordi piirkondliku tuumikvõrgu vastastikuse mõistmise memorandumit. Riik on alla kirjutanud Euroopa ühtse õhuruumi lepingule, mille eesmärk on luua ühine Euroopa lennundusturg, kus kohaldatakse ELi lennunduses kehtivaid standardeid. Märkimisväärseid edusamme on tehtud õigusaktide vastavusse viimisel lennundusalase *acquis*'ga.

Energiavaldkonnas on märgata teatavat positiivset arengut. Ratifitseeritud on energiaühenduse leping. Elektri sektoris on edastusvõrk eraldatud ning ametlikult on loodud sõltumatu süsteemihaldur ja edastusvõrgu ettevõtja. Siiski ei ole varade ja kohustuste üleminek sõltumatu süsteemihalduri ja edastusvõrgu ettevõtja vahel lõpule viidud. See takistab nende ettevõtjate täielikku toimimist. Vastu ei ole veel võetud riiklikku energiastrateegiat.

Infoühiskonna ja meedia valdkonnas on sõltumatu reguleeriv asutus ette valmistanud tõhusa konkurentsi tingimused telekommunikatsiooniturul. Mõningat edu on saavutatud avalik-õigusliku ringhäälingu valdkonnas ja teabeameti loomisel. *Avaliku sektori sisefinantskontrolli* valdkonnas ei ole erilist edu saavutatud.

Statistika valdkonnas on võetud meetmeid, eelkõige riigi ja piirkondlike üksuste tasandi statistikainstitutsioonide vahelise koostöölepingu sõlmimisega. Siiski on vaja teha täiendavaid märkimisväärseid jõupingutusi, et luua Bosnias ja Hertsegoviinas tõhus ELi nõuetele vastav statistikasüsteem.

Õiguse, vabaduse ja turvalisuse valdkonnas on saavutatud mõningat edu *viisahalduses, piirihalduses, varjupaigaõiguses ja rändeküsimustes*. Viisanõuete kaotamine kõikide ELi kodanike suhtes on heaks kiidetud. Bosnia ja Hertsegoviina on sõlminud ELi liikmesriikide ja kolmandate riikidega mitmeid tagasivõtulepinguid ning on väljendanud oma valmisolekut alustada läbirääkimisi samalaadse lepingu üle ELi tasandil. Piiriületuspunktides väljastatud viisade arv on vähenenud. Edasi on arendatud toimiva varjupaigasüsteemi loomist ja tähelepanu on pööratud ebaseaduslikule rändele. Mõningat edu on saavutatud piirihalduses 2005. aasta riikliku ühtse piiristrateegia ajakohastamise ja ühtse piirihalduse tegevuskava koostamise lõpule viimisega. Siiski puuduvad vahendid nende rakendamiseks. Piirikontrolli valdkonda saab veel täiustada. Kõikides valdkondades tuleb lahendada nii personali kui ka seadmete nappuse probleem.

Rahapesu valdkonnas ei ole erilist edu saavutatud. Riikliku uurimis- ja julgeolekuameti koosseisu kuulavas rahapesu andmebüroos napib jätkuvalt personali. Vastu ei ole võetud ühtki uut rahapesuvastast õigusakti ja õiguskaitse on jätkuvalt puudulik. Mõned *uimastite vastu võitlemise* meetmed on võetud seoses uimastite ja nende lähteainete kuritarvitamise vältimise seaduse vastuvõtmisega. Välja on vaja töötada riiklik uimastistrateegia, mis oleks kooskõlas ELi standarditega.

Organiseeritud kuritegevuse, inimkaubanduse ja terrorismi vastases võitluses on Bosnia ja Hertsegoviina teinud mõningaid edusamme. Vastu on võetud riiklik strateegia organiseeritud kuritegevusega võitlemiseks. Õiguslik raamistik organiseeritud kuritegevusega võitlemiseks on olemas, kuigi õigusaktide rakendamist tuleb veel parandada. Riiklik uurimis- ja julgeolekuamet on korraldanud senisest enam uurimisi ja toime pannud vahistamisi. Nüüd on vaja, et ta saavutaks maksimaalse suutlikkuse, eelkõige personali osas. Praegu rakendatakse inimkaubanduse vastu võitlemise riiklikku tegevuskava (2005–2007). Ebakõlad riigi ja piirkondlike üksuste tasandi õigusaktide vahel takistavad jätkuvalt vastutusele võtmist. Bosnia ja Hertsegoviina on vastu võtnud ka *terrorismiga* võitlemise strateegia. *Andmekaitse* valdkonnas on vastu võetud isikuandmete kaitse seadus, kuid andmekaitseametit ei ole veel loodud. Olukord *isikuandmete kaitse* vallas tekitab jätkuvalt muret.

Horvaatia

Horvaatia täidab jätkuvalt **poliitilisi kriteeriume**. Üldiselt on tehtud tublisid edusamme, kuid täiendavaid jõupingutusi tuleb veel teha mitmes valdkonnas. Ühinemispartnerluse lühiajalistele prioriteetidele on pööratud tähelepanu vaid osaliselt.

Demokraatiat ja õigusriiki on tugevdatud. Siiski saab märkimisväärselt parandada olukorda õigusasutustes, avalikus halduses ja korruptsioonivastases võitluses. Kui *acquis'* rakendamiseks soovitakse luua kindel alus, siis on märkimisväärselt jõupingutuste tegemine mõeldav.

Avaliku halduse reformi strateegia ettevalmistused on alanud. Septembris 2006 võttis valitsus vastu poliitilise dokumendi, milles võttis endale kohustuse esitada haldusmenetluse üldseaduse muudatuseettepanekud 2007. aasta juuliks. Siiski on seda olulist küsimust käsitleva üldise strateegilise raamistiku vastuvõtmine oluliselt hilineanud. Haldussüsteemi reguleerivad olemasolevad õigusaktid on kohmakad ja neid tuleb lihtsustada. Kaalutusõiguse lai ulatus õigusaktides toob endaga kaasa ebatõhususe ja õigusliku ebakindluse ning soodustab korruptsiooni. Uus avaliku teenistuse seadus jõustus jaanuaris 2006 ja mõned sellega seotud rakendusaktid on vastu võetud. Siiski kannatab avalik teenistus jätkuvalt lubamatu poliitilise mõju, suure personalivoolavuse ja kvalifitseeritud personali puuduse all.

Õigusasutuste reformi käsitleva strateegia rakendamine, mis on ühinemispartnerluse oluline prioriteet, on alanud. Tehtud on õiguslikke ja organisatsioonilisi muudatusi, mille eesmärk on parandada õigusasutuste toimimist. Menetluses olevate kohtuasjade kuhjumist on vähendatud, kuid see jätkub. Reform on alles algusjärgus ja õigusasutuste süsteem kannatab jätkuvalt oluliste puudujääkide all. Jõupingutusi on vaja teha, et lühendada kohtumenetlusi, parandada kohtuasjade haldamist, ratsionaliseerida kohtuvõrgustikku ja tagada kohtuotsuste nõuetekohane jõustamine. Erapooletu ametisse nimetamise menetluse tagamiseks on vaja parandada õigusasutuste töötajate koolitust ja distsiplineeritust. Märtsis 2006 võeti vastu uus *korruptsioonivastase* võitluse kava. Tugevdatud on korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ametit. Hiljuti on võetud meetmeid teatud siiani lahendamata korruptsioonijuhtumite suhtes. Need tegevused pööravad osaliselt tähelepanu ühinemispartnerluses sätestatud olulisele prioriteedile. Siiski on korruptsioon jätkuvalt tõsine probleem. Paljud väidetavad korruptsioonijuhtumid jäävad uurimata ja korruptsioonis osalejad jäävad tavaliselt karistamata. Korruptsioonivastase võitluse kava rakendamine on algusjärgus. Korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ametit ning teisi kõnealuse kavaga seotud organeid tuleb veelgi tugevdada ja nendevahelist kooskõlastamist tuleb parandada. Kõnealust kava tuleb täielikult rakendada ja vaja on tugevat poliitilist tahet,

et kiirendada jõupingutusi, eelkõige kõrgemal tasemel esineva korrupsiooni vastu võitlemisel.

Inimõiguste ja vähemuste kaitse valdkonnas on pidevat edu saavutatud, kuid see on aeglustunud. Olemas on asjakohane õiguslik raamistik. Siiski tuleb õigusaktide tegelikku rakendamist kiirendada.

Juunis 2006 muudeti karistusseadust, et muu hulgas keelustada vangistus laimamise eest ja laiendada sallimatusest tuleneva kuriteo mõistet. Vähemuste valdkonna rahastamine on märkimisväärselt paranenud ja valitsus on pööranud suuremat tähelepanu romide kaasamise tegevuskavale. Kõrgema taseme poliitikud on pühendunud vähemuste integreerimisele.

Siiski tuleb sallimatusega võitlemiseks teha suuremaid jõupingutusi ja soodustada leppimist, samuti tuleb nõuetekohaselt uurida tõenäoliselt etniliste motiividega kuritegusid ja esitada süüdistus neile, kes on vastutavad selliste kuritegude eest. Rahvusvähemusi käsitleva põhiseadusliku seaduse rakendamine on jätkuvalt aeglane, eelkõige vähemuste tööhõivet reguleerivate sätete osas. Kõnealused küsimused on ühinemiskasutuse olulised prioriteedid. Veel ei ole vastu võetud kõiki diskrimineerimise vorme hõlmavat laiaulatuslikku strateegiat ega tegevuskava.

Meedia valdkonnas on tuvastatud poliitilise sekkumise juhtumeid. Vastu on võetud kavad, mille eesmärk on parandada naiste ja laste õigusi, ja neid tuleks nüüd rakendada.

Piirkondlike küsimuste ja rahvusvaheliste kohustuste vallas on jätkunud täielik koostöö endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga, nagu seda nõutakse ühinemiskasutuse oluliste prioriteetidega, ning tagatud on üldine vastavus Daytoni ja Erduti leppele. Horvaatias on jätkuvalt paranenud sõjakuritegude eest süüdistuste esitamine. Siiski tuleb erilist tähelepanu pöörata erapoolikusele, mis on serblastest kohtualuste suhtes. Riigiprokurör on tõsiselt käsitlemas tunnistajakaitse küsimust, kuid laiemas õigusasutuste süsteemis ei ole sellele küsimusele piisavat tähelepanu pööratud. Edusammud seoses pagulaste tagasipöördumisega, mis on ühinemiskasutuse oluline prioriteet, on olnud ebaühtlased. Kui eluasemete taastamise ja tagastamise küsimustele on üldiselt tähelepanu pööratud, siis nende eluruumi üürimisõiguse kaotanud isikute eluasemekavade rakendamine, kes soovivad naasta Horvaatiasse, on märkimisväärselt puudulik. Pensioniõiguste tõendamises ei ole mingit edu saavutatud. Kiirendada tuleb jõupingutusi, et luua majanduslikud ja sotsiaalsed tingimused, mida on vaja pagulaste pagasipöördumisvõimaluse jätkumiseks.

Piirkondliku koostöö valdkonnas on jätkuvalt tehtud edusamme. Seda edu tuleb hoida. Siiski ei ole erilist edu saavutatud lõplike lahenduste leidmisel mitmetele Horvaatia ja naaberriikide vahel pooleliolevatele kahepoolsetele küsimustele, eelkõige piirimärkimisprobleemidele. See on ühinemiskasutuse üks oluline prioriteet. Vaja on teha jõupingutusi, et välja arendada tihedam koostöö ja heanaaberlikud suhted.

Majanduslike kriteeriumite alusel saab Horvaatiat pidada toimiva turumajandusega riigiks. Riik peaks suutma keskmise tähtaja jooksul toime tulla konkurentsiturve ja turujõududega liidus, kui ta rakendab jõuliselt oma reformikava järelejäanud märkimisväärsede puudujääkide kõrvaldamiseks.

Poliitiline konsensus majanduspoliitika põhimõtete üle on üldiselt säilinud. Stabiilsusele suunatud makromajanduslik poliitika on kaasa aidanud madala inflatsiooni, vahetuskursi stabiilsuse ja mõningase majanduskasvu saavutamisele. Erainvesteeringute maht on suurenenud ja töötuse määr on vähenenud. Jätkunud on järkjärguline eelarve tasakaalustamine, mida toetab suur tulude kasv. Mõned meetmed on võetud tervishoiukulude paremaks ohjeldamiseks. Veelgi on lihtsustatud ettevõtjate registreerimiskorda. Pangandussektor on jätkuvalt kasvamas ja muu finantssektori jaoks on loodud uus järelevalveasutus. Paranenud on teede infrastruktuur. Edu on saavutatud konkurentsi edendamisel telekommunikatsioonisektoris. Esimesed meetmed on võetud kahjumit teeniva raudteesüsteemi ümberkorraldamiseks. Horvaatia majandus on ELi majandusega hästi integreeritud.

Siiski on võimalikuks ohuks makromajanduslikule stabiilsusele kaubavahetuse ja jooksevkonto märkimisväärne üha suurenev puudujääk ning suur välisvõlg. Jätkuvalt kurnavad valitsuse eelarvet kahjumit teenivatele ettevõtjatele makstavad toetused ja praeguste kohustuste kõrge määr. Struktuurireformid edenevad üldiselt aeglaselt. Märkimisväärset edu ei ole saavutatud ei erastamiskavade rakendamisel ega ettevõtjate ümberkorraldamisel. Aktiivse erasektori arengut takistavad kitsaskohad avaliku halduse ja õigusasutuste süsteemis, puudujäägid turuletuleku ja turult lahkumise menetluses ning omandi- ja kreditoriõiguste puudulik rakendamine. Riigi sekkumine majandusse on jätkuvalt märkimisväärne. Suuremaid jõupingutusi on vaja teha elukestvas õppes osalemise suurendamiseks.

Horvaatia on parandanud oma **võimet täita liikmesusest tulenevaid kohustusi**. Enamikus valdkondades on saavutatud mõningat edu, eelkõige õigusaktide vastavusse viimise osas. Peatükkide lõikes on saavutatud edu väga erinev. Täiendavaid edusamme on vaja veel teha õigusaktide vastavusse viimise üldise taseme ja haldussuutlikkuse parandamiseks. Mitmeid ühinemispartnerluses määratletud lühiajalisi prioriteete tuleb veel täita.

Kaupade vaba liikumise valdkonnas on saavutatud edu piiratud ja ebaühtlane. Valdkondades, kus kohaldatakse uut üldist lähenemisviisi, on saavutatud edu, seevastu valdkondades, kus kohaldatakse vana lähenemisviisi, ei ole suudetud sellega sammu pidada. Kõikides valdkondades on vaja teha õigusaktide ja haldussuutlikkuse osas märkimisväärseid jõupingutusi. *Tööjõu vaba liikumise* valdkonnas ei ole märkimisväärset edu saavutatud. Märkimisväärseid jõupingutusi on vaja teha sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamisvõime arendamises. *Asutamisõiguse ja teenuste osutamise vabaduse* valdkonnas ei ole erilist edu saavutatud. Õigusaktide vastavusse viimise üldine tase on rahuldav, kuigi mõnes valdkonnas tuleb teha märkimisväärseid jõupingutusi. Mõningat edu on Horvaatia saavutanud *kapitali vaba liikumise* valdkonnas. Siiski on vaja teha täiendavaid jõupingutusi, eelkõige rahapesu ja ELi kodanike poolt kinnisvara omandamise menetluste küsimuses.

Riigihangete valdkonnas ei ole erilist edu saavutatud. Märkimisväärseid jõupingutusi on vaja teha õigusaktide vastavusse viimise üldise strateegia koostamises ja institutsioonilise ülesehituse tugevdamises. Tublisid edusamme on tehtud *äriühinguõiguse* valdkonnas. Ettevõtjate raamatupidamise ja auditeerimise valdkonnas on õigusakte märkimisväärselt muudetud. Õigusaktide vastavusse viimine vastab ajakavale, kuigi täiendavaid jõupingutusi on vaja teha ettevõtjate tegevuse äriühinguõigusele vastavuse üle teostatava järelevalve ja jõustamise küsimustes. Mõningat edu on saavutatud *intellektuaalomandiõiguse* valdkonnas, eelkõige õiguste rakendamises. Siiski tuleb jätkuvalt jõupingutusi teha.

Konkurentsipoliitika valdkonnas on Horvaatia saavutanud mõningat edu nii monopolidevastases võitluses kui ka riigiabi küsimustes. Siiski tuleb tal oma jõupingutusi tõhustada. Oluliselt on vaja jätkata õigusaktide vastavusse viimist, tugevdada haldussuutlikkust ja tõhustada nende jõustamist. Kiiresti tuleb vastu võtta terase ja laevaehitussektori elujõulised ümberkorraldamise kavad. Rahalise abi valdkonnas on jätkuvalt probleeme. Täita tuleb stabiliseerimis- ja assotsieerimislepinguga võetud asjakohaseid kohustusi.

Horvaatia on saavutanud mõningat edu *finantsteenuste* valdkonnas, eelkõige kindlustusalaste õigusaktide vastavusse viimise suurendamise ja integreeritud järelevalveasutuse loomisega mittepanganduslikus sektoris. Õigusaktide vastavusse viimine on mõõdukalt edenenud, kuid selle kiirendamiseks on vaja teha jõupingutusi.

Infoühiskonna ja meedia valdkonnas ei ole erilist edu saavutatud. Tõhustatud on konkurentsi telekommunikatsiooniturul. Elektroonilise side ja infotehnoloogia valdkonda käsitlevate õigusaktide vastavusse viimine on mõõdukalt edenenud. Siiski on vaja veelgi tugevdada Horvaatia telekommunikatsiooniametit. Samuti tuleb jätkata meedia ja audiovisuaalvaldkonna õigusaktide vastavusse viimist.

Põllumajandusvaldkonnas on tehtud mõistlikke edusamme, eelkõige maaelu arengukavade, kvaliteedipoliitika ja mahepõllumajanduse rakendamisel. Siiski on haldusstruktuuride loomine ühise põllumajanduspoliitika rakendamiseks, juhtimiseks ja kontrollimiseks algusjärgus. *Kalanduse* valdkonnas on Horvaatia teinud mõningaid edusamme kalavarusid ja laevastike haldamist käsitlevate õigusaktide vastavusse viimisel ja järelevalveteenistuste tugevdamisel. Täiendavaid jõupingutusi on vaja teha teatud oluliste vajakajäämiste kõrvaldamiseks, sealhulgas elektroonilise kalalaevastiku registri, laevaseiresüsteemi, andmete kogumise ja tugevdatud järelevalvesüsteemi loomiseks. *Acquis'*ga tuleb vastavusse viia ka riigiabi valdkonda käsitlevad õigusaktid. Mõningat edu on saavutatud *veterinaar-, fütosanitaar- ja toiduainepoliitikat* käsitlevate õigusaktide vastavusse viimisel. Siiski on vaja teha märkimisväärseid jõupingutusi, sealhulgas võtta vastu laiaulatuslik toiduohutusstrateegia ja vajalikud raamõigusaktid.

Transpordipoliitikas on tehtud tublisid edusamme. Jätkatud on maantee-, õhu- ja meretransporti käsitlevate õigusaktide vastavusse viimist. Siiski on vaja vastu võtta edasisi rakendusakte ja täiendavaid jõupingutusi on vaja teha eelkõige seoses haldussuutlikkusega. Ka *energiavaldkonnas* on saavutatud mõningat edu, sealhulgas energia varustuskindluse ning energia ja gaasi siseturu vallas. Horvaatia on ratifitseerinud energiaühenduse asutamislepingu. Siiski on vaja teha täiendavaid jõupingutusi, eelkõige energiatõhususe, tuumaohutuse ja reguleerimise tugevdamise küsimustes.

Erilist edu ei ole saavutatud *maksustamise* valdkonnas. Üldine edu õigusaktide vastavusse viimisel on piiratud. Märkimisväärselt tuleb ajakohastada maksuasutust ja parandada tuleb infotehnoloogilist sidusust. *Majandus- ja rahaliidu* valdkonnas on Horvaatia saavutanud mõningat edu. Ettevalmistused on üldiselt hästi alanud. Siiski tuleb täiendavaid jõupingutusi teha, eelkõige keskpanga täieliku sõltumatuse tagamiseks. Horvaatia on teinud tublisid edusamme *statistika* valdkonnas. Jõupingutuste tegemist on vaja siiski jätkata ja eelkõige on vaja tagada jätkusuutlik riiklik rahastamine.

Sotsiaalpoliitika ja tööhõive valdkonnas ei ole erilist edu saavutatud. Märkimisväärseid jõupingutusi on vaja teha, et suurendada kõnealuses valdkonnas senist nõrka haldussuutlikkust. Horvaatia on saavutanud ebaühtlast edu *ettevõtlus- ja tööstuspoliitikas*.

Kuigi tublisid edusamme on tehtud ettevõtluskeskkonna ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate valdkonnas, ei ole olulistele väljakutsetele ettevõtjate ümberkorraldamises, eelkõige terase ja laevaehituse sektoris, vastatud. Mõningat edu on saavutatud *üleeuroopaliste võrkude* küsimuses. Mõningat edu on saavutatud ka *regionaalpoliitikas ja struktuurivahendite koordineerimises*. Siiski on vaja teha märkimisväärseid jõupingutusi ELi rahastamise rakendamiseks vajalike haldusstruktuuride loomisel.

Õigusasutuste ja põhiõiguste valdkonnas on saavutatud mõningat edu. Siiski on vaja teha märkimisväärseid jõupingutusi õigusasutuste reformis ja korrupsioonivastases võitluses. Ka põhiõiguste valdkonda tuleb parandada. *Õiguse, vabaduse ja turvalisuse* valdkonnas on Horvaatia saavutanud edu, eelkõige piirihalduses, viisapoliitikas ja varjupaigalastes küsimustes. Siiski tuleks ühtse piirihalduse tegevuskava ajakohastada ja seadmeid uuendada. Märkimisväärseid ja jätkusuutlikke jõupingutusi on vaja teha jõustamis- ja haldussuutlikkuse tugevdamiseks, eelkõige organiseeritud kuritegevuse suhtes.

Jätkuvat edu on saavutatud peatükkides, mis käsitlevad *teadus- ja uurimistööd ning haridust ja kultuuri*. Ettevalmistus nendes valdkondades on üldiselt heal tasemel. *Keskonnavaldkonnas* on tehtud tublisid edusamme, eelkõige õhu ja vee, looduskaitse, kemikaalide ja geneetiliselt muundatud organismide küsimustes. Arvestades kõnealuse peatüki ulatust ja keerukust, on siiski vaja teha märkimisväärseid edusamme. Haldussuutlikkus on nõrk ja strateegiad märkimisväärsete vajalike investeeringute rahastamiseks puuduvad. *Tarbijakaitse ja tervishoiu* küsimustes ei ole Horvaatia erilist edu saavutanud. Õigusaktide vastavusse viimist on vaja jätkata ning turujärelevalve ei vasta veel ELi standarditele.

Tolliliidu valdkonnas on Horvaatia teinud mõningaid edusamme, eelkõige tolliprotseduuride ja intellektuaalomandi õiguste suhtes kohaldatava tollikaitse edasises vastavusse viimises. Siiski on märkimisväärselt vaja tugevdada haldussuutlikkust ja infotehnoloogilist sidusust. Horvaatia on mõningat edu saavutanud *välissuhete* valdkonnas. Pidevaid edusamme on tehtud *välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitikas*. Horvaatia on jätkanud õigusaktide süstemaatilist vastavusse viimist ELi deklaratsioonide ning teiste ühise välis- ja julgeolekupoliitika vahenditega.

Mõningat edu on saavutatud *finantskontrolli* valdkonnas, eelkõige avaliku sektori sisefinantskontrollis, välisauditites ja euro kaitsmisel võltsimise eest. Siiski on vaja suurendada suutlikkust sisekontrolli ja finantsjuhtimise valdkonnas. ELi finantshuve kaitsvad struktuurid peavad hakkama toimima. Erilist edu ei ole saavutatud *finants- ja eelarvesätete* osas.

Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik

Nagu mainiti eelmise aasta arvamuses endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi liikmeks saamise taotluse kohta, on riik **poliitiliste kriteeriumite** täitmisel olnud üsna edukas. Siiski on reformide tempo 2006. aastal aeglustunud ja riik peab tegema kiiresti täiendavaid jõupingutusi. Euroopa partnerluse lühiajalistele poliitilistele prioriteetidele on pööratud vaid osalist tähelepanu.

Ohridi raamlepingu rakendamise jätkamine on kaasa aidanud riigi stabiilsusele ning **demokraatia ja õigusriigi** tugevnemisele. Edasise edu nimel peavad kõik parteid tegema kooskõlas kõnealuse lepingu teksti ja mõttega vajalikke jõupingutusi konsensuse saavutamiseks.

Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik on teinud juulis toimunud *parlamendivalimisi* ette valmistades edusamme valimisprotsessi tugevdamisel. Valimiste õiguslikku ja institutsioonilist raamistikku on kooskõlas demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo soovitude ning Euroopa partnerluse oluliste prioriteetidega reformitud. Juulis toimunud valimisprotsess oli üldiselt kooskõlas rahvusvaheliste standarditega. Siiski toimus enne valimisi ja nende ajal mõningaid eeskirjade rikkumisi. Märkimisväärseid jõupingutusi on vaja teha, et järgmistel valimistel oleks tagatud standardite täielik täitmine. Vaja on kõikide, nii valitsus- kui ka opositsiooniliste parteide vahelist konstruktiivset dialoogi, eelkõige parlamendis, et tagada institutsioonide nõuetekohane toimimine.

Avaliku halduse reformi vallas on jätkatud 2000. aasta avaliku teenistuse seaduse rakendamist. Meetmeid on võetud haldusjuhtimise parandamiseks ja avalike otsuste läbipaistvuse suurendamiseks. Edasi on arendatud detsentraliseerimisprotsessi ja alustatud on avalike teenuste kvaliteedi parandamisega. Vaja on valitsuse ja omavalitsusüksuste pidevat pühendumist, et pöörata tähelepanu lahendamata väljakutsetele. Siiski on avalikus sektoris ametisse nimetamised ja vabastamised jätkuvalt poliitiliselt mõjutatud. Pärast valitsuse vahetumist on avalikus sektoris toimunud suured muudatused. Avaliku sektori sõltumatust ja professionaalsust, samuti haldussuutlikkust, tuleb tugevdada.

Algatatud on *õigusasutuste süsteemi* oluline reform, nagu seda nõutakse Euroopa partnerlusega. Põhiseaduslik ja õiguslik raamistik sõltumatu ja tõhusa õigusasutuste süsteemi jaoks on suuresti olemas. Pidevaid jõupingutusi tuleb teha ja jätkusuutlikult edendada reformi järkjärgulist rakendamist, mis on jätkuvalt peamiseks väljakutseks ning Euroopa partnerluse oluliseks prioriteediks. Täiendavaid meetmeid on vaja võtta õigusriigi põhimõtete tõhusa järgimise tagamiseks kogu riigis. Uue politseiseaduse vastuvõtmisega, mille edasilükkamine aeglustas siiani politseireformi, täideti Euroopa partnerluse oluline prioriteet. Selle seaduse ladusa rakendamise tagamiseks peavad valitsus ja opositsioon tegema konstruktiivset koostööd.

Tugevdatud on *korruptsioonivastase võitluse* õiguslikku ja institutsionaalset raamistikku. Korruptsioonivastases võitluses osalevate organite koostöö ja kooskõlastamine on paranenud. Siiski on korruptsioon jätkuvalt laialt levinud. Paljusid väidetavaid korruptsioonijuhtumeid ei ole veel uuritud. Vaja on õigusaktide täielikku rakendamist ning tugevat poliitilist taht kiirendada jõupingutusi.

Inimõiguste ja vähemuste kaitse valdkonnas on alustatud Ohridi lepingu rakendamisega. Üldiselt on rahvusrühmade vahelised suhted jätkuvalt paranenud. Siiski on vaja teha märkimisväärseid jõupingutusi mitmes valdkonnas. Karistusseadust muudeti ja sellega keelustati vangistus laimamise eest. Tugevdada tuleb kinnipeetavate väärkohtlemise uurimise mehhanisme, sealhulgas tihendada ombudsmani ja siseministeeriumi vahelist koostööd. Telekommunikatsioonikanalite väärkasutamine jätkub asjakohase õigusliku raamistiku puudumise tõttu. Täiendavaid jõupingutusi on vaja teha etniliste kogukondade vahelise usalduse arendamiseks. Erinevate kogukondade esindatus avalikus sektoris on ebaühtlane. Mõningat edu on saavutatud romide kaasamise (2005–2015) tegevuskavade rakendamisel. Siiski tekitab romide kogukonna olukord jätkuvalt probleeme.

Piirkondlike küsimuste ja rahvusvaheliste kohustuste vallas on endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik säilitanud täieliku koostöö endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga. Õigusasutuste reformi edasise edu saavutamine on oluline, et ette valmistada kohtuasjade ülevõtmine endise Jugoslaavia asjade rahvusvaheliselt kriminaalkohtult. Riik on säilitanud konstruktiivse seisukoha Kosova staatuse üle peetavatel

läbirääkimistel. Kahepoolne väljaandmise vastane kokkulepe Ameerika Ühendriikidega ei ole Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi osalisriigi ja Ameerika Ühendriikide vahelise korra osas kooskõlas vastavate ELi põhimõtetega.

Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik on jätkuvalt aktiivne partner piirkondlikus koostöös. Kahepoolsed suhted naaberriikidega on edasi arenenud, kuid edu ei ole saavutatud nimeküsimumes, mis on jätkuvalt lahendatama probleem. Nii uusi jõupingutusi kui konstruktiivset lähenemisviisi on vaja, et leida ÜRO egiidi all Kreekaga läbiräägitud ja mõlemaid pooli rahuldav selline lahendus nimeküsimumesele, mis aitaks kaasa piirkondlikule koostööle ja heanaaberlikele suhetele.

Majanduslike kriteeriumite täitmisel on endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik toimivat turumajandust arendades hästi edenenud. Jätkata tuleb stabiliseerimist ja reformipüüdlusi, et võimaldada riigil liidus keskmises perspektiivis toime tulla konkurentsipurve ja turujõududega.

Riik on säilitanud laiapõhjalise konsensusese majanduspoliitika põhimõtetes. Kindla poliitika tõttu on makromajanduslik stabiilsus ja prognoositavus suurenenud. Inflatsiooni suudetakse jätkuvalt ohjeldada. Riigieelarve on peaaegu tasakaalus ja suhteliselt väike avaliku sektori võlg on pidevalt vähenenud. Hindade ja kaubanduse liberaliseerimine on üldiselt lõpule viidud ja riigiomandis olevate äriühingute erastamine on jätkunud. Turuletulekut ja lahkumist takistavaid tõkkeid on vähendatud nii pankroti kui ka registreerimismenetluse lihtsustamise ja kiirendamisega, millest viimane on Euroopa partnerluse oluline prioriteet. Finantssektori stabiilsus on suurenenud. Lisaks on võetud meetmeid, et parandada inimressursi kvaliteeti ja ajakohastada riigi infrastruktuuri. Välismaised otseinvesteeringud on märkimisväärselt suurenenud ja seda peamiselt erastamispuüdluste tõttu. Majanduslik integratsioon ELiga on hästi edenenud.

Siiski takistab institutsiooniline nõrkus, nagu haldusmenetluste aeglus, korruptsioon, bürokraatia ja puudulik õiguskindlus, turumajanduse toimimist. Õigusasutuste süsteemi vajakajäämised takistavad jätkuvalt ettevõtluskeskkonna kiiremat paranemist. Lisaks toimivad tööjõu- ja finantsturud jätkuvalt puudulikult ning see takistab märkimisväärselt kõrge töötusemäära vähenemist ja halvab laenude andmist ettevõtjatele. Haridussüsteem ei vasta piisavalt riigi vajadustele. Need tegurid võimaldavad ainult mõõdukat majanduskasvu. Märkimisväärsese suurusega mitteametlik sektor põhjustab jätkuvalt olulisi moonutusi majanduses. Kaupade ekspordi struktuur on väga piiratud.

Riik on teinud täiendavaid jõupingutusi, et parandada oma **võimet täita liikmesusest tulenevaid kohustusi**. Riik peab jätkuvalt toime tulema õigusaktide rakendamise ja tõhusa jõustamisega. Mõningat edu on saavutatud Euroopa partnerluse lühiajaliste prioriteetide täitmisel.

Kaupade vaba liikumise valdkonnas on horisontaalsete meetmete vallas saavutatud teatud edu. Siiski on enamik valdkondlikust *acquis*'st veel üle võtmata ja rakendamata. *Tööjõu vaba liikumise* valdkonnas on areng olnud piiratud ja ettevalmistused on algusjärgus. *Asutamisõiguse ja teenuste osutamise vabaduse* valdkonnas ei ole edu saavutatud. Täiendavaid jõupingutusi on vaja teha õigusaktide vastavusse viimiseks *acquis*'ga. *Kapitali vaba liikumise* valdkonnas on saavutatud teatud edu, eelkõige maksesüsteemide suhtes. Siiski tuleb teha täiendavaid jõupingutusi. Rahapesu vallas tuleb eelkõige tugevdada õiguslikku ja institutsioonilist raamistikku.

Märkimisväärset edu saab täheldada *riigihangete* valdkonnas, kus on loodud alus tõhusa riigihankesüsteemi väljatöötamiseks. Siiski on vaja teha täiendavaid jõupingutusi, eelkõige tõhusa parandusmeetmete süsteemi loomiseks. *Äriühinguõiguse* valdkonnas on saavutatud märkimisväärset edu, eelkõige ainukontrolli süsteemi kehtestamisega äriühingute registreerimisel, nagu seda on nõutud Euroopa partnerluses. Täiendavaid jõupingutusi on vaja teha, et tagada vastuvõetud eeskirjade tõhus rakendamine. *Intellektuaalomandiõiguse* valdkonnas on saavutatud mõningat edu, eelkõige tööstusomandi õiguste küsimustes. Et vastata stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingus sätestatule, tuleb ettevalmistusi kiirendada jõustamissuutlikkuse, haldusstruktuuride ja poliitilise tahe tugevdamiseks võitluses piraatluse ja võltsimisega. Ettevalmistused õigusaktide vastavusse viimiseks *acquis'ga* on veel algusjärgus.

Konkurentsivaldkonnas saab täheldada mõningat edu, mis üldiselt on saavutatud vaid seoses õigusliku raamistikuga. Märkimisväärseid jõupingutusi on vaja teha olemasolevate õigusaktide, eelkõige nende õigusaktide tõhusamaks rakendamiseks, mis käsitlevad konkurentsi kaitsmise komisjoni toimimist.

Teatavat edu on saavutatud *finantsteenuste* valdkonnas, sest riik on jätkanud püüdlust viia oma riiklikud õigusaktid vastavusse ELi mitme sektori standarditega. Siiski saab täheldada mõningaid puudujääke, eelkõige pangandus- ja kindlustussektori järelevalve standardite osas.

Infoühiskonna ja meedia valdkonna teatud osades on saavutatud märkimisväärset edu. Elektroonilise side ja infotehnoloogia, samuti audiovisuaalvaldkonnas on jätkatud õigusaktide vastavusse viimist. Siiski on vaja stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu rikkumise lõpetamiseks ja Euroopa partnerluse olulise prioriteedi täitmiseks saavutada edu telekommunikatsioonituru liberaliseerimisel, tagada mittediskrimineerimise põhimõtte täitmine operaatorite suhtes ja reguleeriva asutuse sõltumatus.

Põllumajanduse ja maaelu arengu valdkonnas on saavutatud teatavat edu. Õigusaktide vastavusse viimine on alanud, kuid on alles algusjärgus. Edu on saavutatud *toiduohutuse* valdkonna ning *veterinaar- ja fütosanitaarpoliitika* teatud osades. Siiski on *acquis'ga* vastavusse viidavate õigusaktide jõustamine ja rakendamine mahajäänud. *Kalanduse* valdkonnas on ettevalmistused vajalike õigusaktide *acquis'ga* vastavusse viimiseks algusjärgus.

Transpordipoliitika teatud sektorites on tehtud tublisid edusamme. Siiski on vaja teha märkimisväärseid jõupingutusi õigusaktide vastavusse viimiseks ja haldussuutlikkuse tugevdamiseks. Märkimisväärset edu on saavutatud energiasektoris. Esmatähtis on vastu võtta rakendusaktid, pidades eelkõige silmas endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi poolt mais 2006 ratifitseeritud energiaühenduse asutamislepinguga võetud kohustusi.

Maksustamise valdkonnas saab täheldada edu õigusaktide vastavusse viimisel. Siiski on vaja teha märkimisväärseid jõupingutusi õigusaktide vastavusse viimise jätkamiseks, nende tõhusa rakendamise tagamiseks, samuti haldussuutlikkuse tugevdamiseks maksude kogumise valdkonnas.

Majandus- ja rahapoliitika valdkonnas ei ole erilist edu saavutatud. Siiski on ettevalmistused üldiselt hästi edenenud. *Statistika* valdkonnas on tehtud mõningaid edusamme. Õigusaktide vastavusse viimist *acquis'ga* on vaja jätkata ja haldussuutlikkust on vaja märkimisväärselt tugevdada.

Sotsiaalpoliitika ja tööhõive valdkonnas, eelkõige töövaldkonnas ja võrdseid võimalusi käsitlevate õigusaktide vallas, on saavutatud märkimisväärset edu. Siiski tuleb suur osa *acquis*'st veel üle võtta, eelkõige töötervishoiu ja tööohutuse valdkonnas, ning märkimisväärseid jõupingutusi tuleb teha tööhõivepoliitikas, et tähelepanu pöörata tööturu keerulisele olukorrale. *Ettevõtlus- ja tööstuspoliitika* valdkonnas ei ole erilist edu saavutatud. Riigil ei ole veel tööstus-, tehnoloogia- ega innovatsioonistrateegiat ning täiendavaid jõupingutusi tuleb teha vahendite ja valdkondlike põhimõtete väljatöötamiseks. Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik osaleb üleeuroopaliste võrkude piirkondlikes algatustes. Infrastruktuuri ajakohastamisel on kitsaskohaks vajadus märkimisväärse rahastamise järele. *Regionaalpoliitikas ja struktuurivahendite koordineerimises* ei ole erilist edu saavutatud. Märkimisväärseid jõupingutusi tuleb teha, et vastavusse viia piirkondlikku arengut käsitlevad õigusaktid ning tugevdada institutsioonilist raamistikku ja haldussuutlikkust.

Õigusasutuste ja põhiõiguste valdkonnas on muudetud põhiseadust ja õiguslikku raamistikku, et saaks rakendada õigusasutuste reformi. Teatavat edu on saavutatud korrupsioonivastase võitluse õigusliku ja institutsioonilise raamistiku vallas. Siiski on peamiseks väljakutseks õigusasutuste süsteemi sõltumatus ja tõhususe parandamine ning väga tugevat poliitilist taht on vaja korrupsiooniga tegelemiseks. Ka põhiõiguste valdkonda tuleb parandada. Olukord *isikuandmete kaitse* valdkonnas tekitab jätkuvalt muret. *Õiguse, vabaduse ja julgeoleku* valdkonna teatud osades, eelkõige rändeküsimustes, viisapoliitikas ja piirihalduses, on tehtud edusamme. Piirihalduse strateegiat on vaja edasi rakendada. Erilist edu ei ole saavutatud õigusalasest koostöös, politseikoostöös ega organiseeritud kuritegevuse ja uimastite vastases võitluses. Märkimisväärseid ja pidevaid jõupingutusi on vaja teha jõustamise ja haldussuutlikkuse tugevdamiseks.

Endine Jugoslaavia Makedoonia Vabariik on alustanud sidusama poliitika ettevalmistamist *teadus- ja uurimistöö* valdkonnas. *Hariduse ja kultuuri* valdkonnas on saavutatud edu. *Keskonna* valdkonnas on tehtud teatud edusamme õigusliku raamistiku tugevdamiseks. Siiski on ettevalmistused selle peatüki õigusaktide *acquis*'ga vastavusse viimiseks alles algusjärgus ja märkimisväärseid jõupingutusi tuleb teha õigusaktide rakendamise ja jõustamise tagamiseks. *Tarbijakaitse ja tervishoiu* valdkonnas on tehtud mõningaid edusamme õigusaktide vallas, peamiselt ohutusega seotud meetmete suhtes. Vaja on jätkata õigusaktide vastavusse viimist, samuti tuleb teha järjekindlaid jõupingutusi, et luua kogu riigis toimiv tarbijakaitse- ja tervishoiusüsteem.

Tolliliidu valdkonnas on tehtud märkimisväärseid edusamme õigusaktide vallas. Tasud, mis olid vastuolus stabiliseerimis- ja assotsieerimislepinguga, kaotati ja sellega täideti üks Euroopa partnerluse oluline prioriteet. Siiski on vaja tugevdada haldussuutlikkust personali, infotehnoloogia ja muude vahendite osas, et oleks võimalik jõustada õigusakte.

Edusamme on tehtud *välissuhete* valdkonna mõnes osas, eelkõige kahese kasutusega kaupade valdkonnas ja piirkondlikus integratsioonis Kesk-Euroopa vabakaubanduskokkuleppe algatuse kaudu. *Välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitika* valdkonna teatud osades on saavutatud edu. Jätkata on vaja õigusaktide edasist vastavusse viimist, eelkõige rahvusvaheliste piiravate meetmetega.

Finantskontrolli valdkonnas on saavutatud edu õigusaktide vallas. Siiski on vaja teha märkimisväärseid jõupingutusi, eelkõige avaliku sektori sisefinantskontrolli, välisauditi ja pettusevastase võitluse alase suutlikkuse tugevdamiseks. *Finants- ja eelarvesätete* osas on tehtud piiratud edusamme. Siiski on peamised põhimõtted ja institutsioonid olemas.

Montenegro

Poliitiliste kriteeriumite täitmisel on Montenegro saavutanud mõningat edu. Riik on üldiselt tähelepanu pööranud olulistele Euroopa partnerluse prioriteetidele, kuid märkimisväärsete tulemuste nimel tuleb veel pingutada.

Montenegro on üldiselt kenasti toime tulnud iseseisvumiseni viinud protsessiga, sealhulgas korraldanud ja juhtinud 21. mail 2006 toimunud referendumit, mis toimus vastavalt põhiseadusliku harta nõuetele ja Euroopa Liidu soovitudele. Montenegro on praegu loomas õiguslikku ja institutsioonilist ülesehitust, mida tal on iseseisva riigina vaja uute pädevuste jaoks. Eelkõige peab ta vastu võtma uue põhiseaduse. Põhiseadus peaks olema kooskõlas Euroopa standarditega ja selle peaks vastu võtma laiapõhjalise konsensuse alusel. Samuti peab Montenegro allkirjastama ja ratifitseerima rahvusvahelised lepingud ja kokkulepped, mille osaliseks oli Serbia ja Montenegro liitriik.

Demokraatia ja õigusriigi valdkonnas korraldati 10. septembril 2006 parlamentaarsed valimised, mis olid kooskõlas rahvusvaheliste standarditega.

Valitsus ja *parlament* on teinud pidevaid jõupingutusi oma tõhususe suurendamiseks. Valitsus on loonud oma olulistes tegevusvaldkondades kooskõlastusmehhanismid. Parlament on vastu võtnud uue töökorra. Oluliste otsuste tegemiseks, sealhulgas Euroopa integratsiooni küsimuse lahendamiseks, on tekkinud poliitilisele konsensusele jõudmise võimalused. Seda protsessi tuleb otsustavalt jätkata ja see peab kajastuma eelkõige parlamendi töös.

Jätkuvat edu on saavutatud *avaliku halduse reformiks* vajaliku õigusliku raamistiku loomisel ja olemas on uus värbamissüsteem. Avalike teenistujate koolitust on ajakohastatud. Siiski on avalikus halduses jätkuvalt tõsiseid probleeme. Vastavalt Euroopa partnerluse olulisele prioriteedile tuleb täielikult tagada avaliku halduse depolitiseerimine ja professionaalsus.

Jätkunud on *õigusasutuste süsteemi* üldine tugevdamine. See on Euroopa partnerluse üks oluline prioriteet. Õiguslase koolituse seaduse vastuvõtmine ja riikliku õiguslase koolituskeskuse loomine on olnud positiivne. Siiski on jätkuvalt probleeme igapäevategevuse tõhususe ja sõltumatusega. Tekkivale konsensusele õigusasutuste reformi küsimuses peaksid järgnema konkreetsed rakendusmeetmed, kavade väljatöötamine tuleks peagi lõpule viia ja neile tuleks tagada piisavad vahendid. Kohtunike ja prokuröride ametisse nimetamine ja edutamine tuleb depolitiseerida ning see peaks tuginema professionaalsusel ja objektiivsetel kriteeriumidel.

Soov arendada *korruptsiooni vastast võitlust* on suurenenud eelkõige valitsuse poolt mitmete programmdokumentide vastuvõtmise ja aruandluse parandamise kaudu. Korruptsioonivastane amet on hakanud juhtumeid saatma asjakohastele asutustele. Siiski on korruptsioon jätkuvalt Montenegros probleemiks. Üldises õiguslikus ja institutsioonilises ülesehituses on lünki, mis võimaldavad korruptsioonil tekkida, piiravad riigi võimet seda tõhusalt ohjata ja selle eest süüdistusi esitada. Parlament ei ole muutnud huvide konflikti käsitlevat seadust, mis tuleb olulises osas üle vaadata ja seejärel jõuliselt jõustada.

Inimõiguste ja vähemuste kaitse valdkonnas on Montenegro pärast iseseisvumist alustatud õigusliku ja institutsioonilise ülesehituse protsessiga alles algusjärgus. Järgneval perioodil tuleb erilist tähelepanu pöörata inim- ja vähemusõiguste (sealhulgas vanglates), usuvabaduse, mittediskrimineerimise ning romide ja pagulaste olukorra põhiseaduslikule kaitsele. Meedia

sõltumatust ja professionaalsust tuleb tugevdada ning senisest jõulisemalt tuleb rakendada teabele juurdepääsu käsitlevat seadust. Ringhäälinguasutuse sõltumatus tuleks säilitada.

Piirkondlike küsimuste ja rahvusvaheliste kohustuste vallas on koostöö endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga praegu rahuldav, mis vastab Euroopa partnerluse olulisele prioriteedile. Seda tuleks säilitada. Muret tekitab praegu toimuv uurimine, mis käsitleb mitme Bosnia päritolu pagulase kadumist 1992. aastal. Montenegro peab jätkuvalt *piirkondlikku koostööd* oluliseks. Ta võtab aktiivselt osa piirkondlikest algatustest, mis toimuvad lennunduse, transpordi infrastruktuuri ja energia valdkonnas. Tal on head suhted oma naaberriikidega. Pärast iseseisvumist on Serbiaga pooleliolevate küsimuste tõrgeteta lahendamine aidanud kaasa piirkondlikule stabiilsusele. Montenegro on jätkuvalt konstruktiivne lähenemisviis Kosovo suhtes, mis on üheks Euroopa partnerluse oluliseks prioriteediks.

Majanduslike kriteeriumite täitmisel on Montenegro teinud toimiva turumajanduse suunas piiratud edusamme. Reforme tuleb jätkata, et toime tulla konkurentsiturve ja turujõududega liidus.

Riik on säilitanud laiapõhjalise konsensuse majanduspoliitika põhimõtetes. Makromajanduslik stabiilsus on kindlustumas. Eelkõige on majanduskasv kiirenenud ja inflatsioon on jäänud madalaks. Riigivõlg on vähenenud ja eelarve tulud on jätkuvalt suurenenud. Välismaiste otseinvesteeringute tase on jätkuvalt kõrge. Hindade liberaliseerimine on peaaegu lõpule viidud. Erastamiskava on jõudsalt edenenud ja ettevõtjate registreerimist on veelgi lihtsustatud. Kohtusüsteemi suutlikkus tegeleda äriõiguslike vaidlustega on suurenenud. Finantsvahendus on laienenud ja võrgutööstused on ümberkorraldamisel.

Siiski sõltub majanduskasv jätkuvalt vaid mõnest olulisest sektorist ja ettevõtjast. Maksebilansi defitsiit on suurenenud. Tööturg on jätkuvalt jäik ja töötuse määr on kõrge. Nii sise- kui väliskontrolli finantsauditi süsteemi tuleb ajakohastada. Ettevõtluskeskkonna arengut, sealhulgas kohalikul tasandil, takistab jätkuvalt õiguslik keskkond. Infrastruktuuri tehtavate investeeringute määr on madal. Teatud riiklike ettevõtjate võlgnevus valitsuse ees on märkimisväärne. Tugevdada tuleb riigiabi struktuuri. Kõigi uute abimeetmete jaoks tuleb luua eelkontrollisüsteem. Riiklikud ettevõtjad tuleb ümber korraldada ja erastamiskava täielikult lõpule viia. Kaubanduse avatus ja kaubanduse integreeritus ELiga on hiljuti suurenenud, kuid see jääb siiski suhteliselt tagasihoidlikule tasemele. Erastamismenetlus peab olema tõhus ja õiglane.

Montenegro on saavutanud mõningat edu enamikke valdkondi käsitlevate õigusaktide ja põhimõtete vastavusse viimises **Euroopa standarditega** ning on teinud edusamme oma haldussuutlikkuse tugevdamisel, eelkõige Euroopa integratsiooni küsimuste kooskõlastamisel, sealhulgas stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu üle peetavate läbirääkimiste osas. Siiski on ettevalmistused alles algusjärgus ning märkimisväärne hulk vahendeid tuleb suunata õigusliku protsessi lõpuleviimisesse ja selle rakendamisesse.

Siseturu valdkonnas on Montenegro alustanud õiguslike ja halduslike ettevalmistustega, et täielikult vastutada oma uue pädevuse eest standardiseerimise, sertifitseerimise, metroloogia, turujärelevalve ja intellektuaalomandi õiguste valdkonnas. Tarbijakaitse ja tervishoiuküsimustes, sealhulgas veterinaar-, kalandus- ja fütosanitaarkontroll, on ettevalmistused samuti algusjärgus. Jõupingutusi on vaja teha intellektuaalomandiõigusi

käsitlevate õigusaktide rakendamise tugevdamiseks. Montenegro peab ka ühinema kõnealuse valdkonna kõigi rahvusvaheliste lepete ja lepingutega, milles liitriik oli osalisriigiks.

Edu on saavutatud *teenuste, asutamisõiguse ja kapitali vaba liikumise* valdkonnas.

Tollireform on edenenud, kuid märkimisväärsed probleemid esinevad jätkuvalt õigusliku raamistiku ja päritolureeglite rakendamise vallas. Kõnealuses valdkonnas on ELi standardite vastuvõtmine oluline stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu sõlmimiseks ning selle edasiseks rakendamiseks. Hiljuti on loodud maismaapiiridele tollimaksuvabad kauplused, mis on probleem, sest see suurendab salakaubaveo ohtu. Maksustamise valdkonna reforme tuleks jätkata.

Konkurentsi valdkonnas on tehtud mõningaid edusamme. Siiski tuleb teha täiendavaid jõupingutusi konkurentsiameti sõltumatu tegevuse kindlustamiseks ja tema käsituses olevate vahendite tagamiseks ning ettevalmistuste edendamiseks riigiabi käsitleva õigusliku raamistiku kehtestamisel ja rakendamisel. Teatavaid edusamme on tehtud *riigihangete* valdkonnas ning praegu ettevalmistamisel olevate õigusaktide muudatused ja teised õigusaktid peaksid tugevdama asjaomaste asutuste toimimist. Siiski ei ole riigihangete alaste õigusaktide rakendamine üldiselt rahuldav ja seda tuleks tõhustada. Edu saavutamine kõnealustes valdkondades on oluline stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu rakendamiseks. *Tööhõivepoliitika* valdkonnas ei ole erilist edu täheldatud. Töötus ning ebapiisavad meetmed vajaduste ja oskuste vastavusse viimiseks on siiani Montenegros märkimisväärne probleem. Suur osa *acquis*'d tuleb veel üle võtta, eelkõige töötervishoiu ja tööohutuse ning soolise võrdsuse valdkonnas. *Hariduse* valdkonnas viitavad käimasolevad reformid sellele, et Bologna protsessi raames Euroopa kõrghariduse piirkonda integreerumine vastab ajakavale. Siiski tuleb teha märkimisväärsed jõupingutusi, et välja arendada majanduse vajadustele vastavad oskused.

Valdkondliku poliitika vallas on Montenegro mõõdukalt edenenud nende Euroopa partnerluses määratletud prioriteetide rakendamises, mis käsitlevad tööstust ning väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtjaid. Siiski ei ole Montenegro litsentsimisüsteemide lihtsustamisel erilist edu saavutanud. Ettevõtluskeskkonda tuleb parandada haldusmenetluste lihtsustamise kaudu. Terasesektor tuleb ümber korraldada, et see muutuks elujõuliseks ja konkurentsivõimeliseks.

Põllumajanduse valdkonnas ei ole märkimisväärset edu saavutatud. Valitsus on vastu võtnud strateegiad põllumajanduse ja kalanduse arendamiseks ning esitanud need avalikule arutelule. Montenegro on koostanud kavad veterinaarsektori arendamiseks. Üldiselt on selle valdkonna reformid ELi ja eelarveliste vahendite toel mõõdukalt edenenud. Siiski ei vasta rakendamine veel Euroopa standarditele ja seda tuleb tõhustada.

Keskkonna valdkonnas toimuvad ettevalmistused on algusjärgus. Vastu on võetud strateegilised ja õigusloomega seotud dokumendid, kuid märkimisväärselt tuleb suurendada keskkonnaga seotud juhtimis- ja järelevalveasutuste haldussuutlikkust.

Transpordi ja energiavaldkonnas saab täheldada teatavaid edusamme. Montenegro osaleb aktiivselt piirkondlikes transpordivõrgustikes ja määratleb oma vastavaid prioriteete. Edukas on olnud maanteetranspordi seaduse vastuvõtmine. Energiavaldkonnas on edu saavutatud eelkõige elektri- ja gaasisektori ümberkorraldamises ning energiatõhususe edendamises. Montenegro on ratifitseerinud energiaühenduse asutamislepingu.

Avaliku sektori sisefinantskontrolli ja välisauditi valdkonnas on täheldatud edu. Riiklik audiitorasutus on teinud edusamme oma suutlikkuse suurendamisel. Siiski peab Montenegro märkimisväärselt ajakohastama oma sise- ja väliskontrollisüsteeme ning riiklik audiitorasutus tuleks kooskõlas ELi parimate tavadega muuta juhtivaks audiitorasutuseks, millele kohalduksid põhiseaduslikud tagatised.

Statistika valdkonnas on saavutatud mõningat edu Montenegro riikliku statistikasüsteemi loomisel. Siiski on statistika kvaliteet üldiselt jätkuvalt kehv. Montenegro statistikaametit ja teisi riikliku statistikasüsteemi osi tuleb märkimisväärselt täiustada, et nad täidaksid oma kohustusi ning annaksid õigeaegset, usaldusväärset ja täpset statistikat vastavalt ELi standarditele.

Õiguse, vabaduse ja turvalisuse valdkonnas on tehtud mõningaid edusamme *piirihalduses*. Pärast iseseisvumist on Montenegro võtnud omale täieliku vastutuse *viisapoliitika, varjupaigalastest ja rändeküsimustes*. Alustatud on ettevalmistustega, et luua kõnealuste valdkondade tegevuspõhimõtete rakendamiseks vajalik õiguslik ja institutsiooniline raamistik.

Rahapesuvastase võitluse valdkonnas on täheldatud mõningaid edusamme. Rahapesuvastane amet, kes tegutseb rahapesu andmehüroona, on täiustanud oma koostööd õiguskaitseasutuste ja naaberriikidega. Siiski tuleb kooskõlastamist ja teabevahetust märkimisväärselt tõhustada.

Uimastitevastases võitluses ei ole märkimisväärselt edu saavutatud. Montenegro on uimastite transiidiriiki ja uimastite kasutamine on suurenenud.

Politseisüsteemi ümberkorraldamises on saavutatud teatavat edu. Siiski on eelkõige organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses politsei käsutuses olevad vahendid jätkuvalt ebapiisavad.

Organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses on Montenegro teinud mõningaid edusamme. Augustis 2006 võeti vastu tegevuskava korrupsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse strateegia rakendamiseks. Sellele peaks järgnema õiguskaitseasutuste rakendusvõime suurendamine. *Inimkaubanduse vastases võitluses* on saavutatud mõningat edu. Riikliku rahastamise alusel on loodud ohvrite turvakodu. Ettevalmistused isikuandmete kaitse seaduse koostamiseks, mis on stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu üks olulisi nõudeid, on edenemas. Olukord *isikuandmete kaitse* valdkonnas tekitab jätkuvalt muret. *Terrorismivastases võitluses* on Montenegro oma võimekust suurendamas.

Serbia

Poliitiliste kriteeriumite täitmisel on Serbia Euroopa partnerluse prioriteetide kohaselt saavutanud edu. Siiski tuleb tähelepanu pöörata mitmele probleemile. Eelkõige ei ole Serbia veel täitnud oma rahvusvahelist kohustust teha täielikku koostööd endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga, mis on stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu üle peetavate läbirääkimiste jätkamise tingimus.

Demokraatia ja õigusriigi valdkonnas on Serbia pärast Montenegro iseseisvumist vastavalt liitriigi põhiseaduslikule hartale saanud Serbia ja Montenegro liitriigi õigusjärglaseks. Kõnealust protsessi on ametiasutused ka vastavalt käsitlenud. Kahe vabariigi vaheliste küsimuste lahendamine on kulgenud latusalt. Serbia on üle võtnud liitriigi poliitika ja institutsioonid. See protsess ei ole veel täielikult lõpule viidud.

Uue põhiseaduse vastuvõtmine on tervitatav areng. Siiski on mõned, eelkõige õigusasutuste sõltumatuslega seotud valdkonnad murettekitavad. Põhiseaduslik raamistik tuleb korralikult välja töötada ja seda tuleb rakendada, et tugevdada demokraatiat ja õigusriigi põhimõtteid ning tagada riigi tulevane vastavus ELi liikmesusest tulenevatele nõuetele. Kosovo tulevane staatus otsustatakse resolutsiooni UNSCR 1244 alusel loodud poliitilise protsessi käigus.

Serbia *parlament* on jätkanud intensiivse õigusloometegevusega. See on muutunud avalikkusele läbipaistvamaks ja avatumaks. Parlamendi kodukorra läbivaatamine on tervitatav. Siiski esineb toimimisel puudujääke. Näiteks on mõnedelt parlamendisaadikutelt mandaat ära võetud vastuolulisel viisil. *Valitsuse* tegevus on muutunud läbipaistvamaks. Eurointegratsiooniamet on jätkanud oma kvaliteetset tööd, eelkõige Euroopa partnerluse rakendamise tegevuskava suhtes. Siiski on valitsuses vähene kooskõlastamine jätkunud. Ministriumitel on väga erinev suutlikkus ja väga erinevad vahendid Euroopa integratsiooni küsimustega tegelemiseks.

Avaliku halduse reformis, mis on Euroopa partnerluse oluline prioriteet, on saavutatud täiendavat edu avalikku teenistust reguleeriva õigusliku raamistiku loomisel. Nüüd on see üldiselt kooskõlas Euroopa standarditega. Mitmes valdkonnas on Serbial hea haldussuutlikkus. Seda suutlikkust tuleb edasi arendada teistesegi valdkondadesse. Parlament ei ole veel ametisse nimetanud ombudsmani, kuigi seda nõutakse vastavas seaduses.

Sõjaväe reform on hoolimata probleemidest ja armee teatud osade vastuseisust jätkunud. Sõjaväe üle teostatav tsiviiljärelevalve, mis on Euroopa partnerluse oluline prioriteet, on veel puudulik. Uus põhiseadus ja parlamendi muudetud kodukord loovad aluse tõhusamaks tsiviiljärelevalveks.

Vastu on võetud *õigusasutuste reformi* strateegia ja alustatud on selle rakendamisega. Siiski on õigusasutuste sõltumatus, mis on Euroopa partnerluses nimetatud ühe olulise prioriteedina, poliitiliselt ikka veel mõjutatud. Positiivseid arenguid saab täheldada kaubanduskohtu menetluste lühenemises. Siiski ei ole kohtuhalduse tõhusus veel rahuldav. Edasi on lükatud haldus- ja apellatsioonikohtute loomine.

Vastu on võetud *korruptsioonivastase võitluse* riiklik strateegia ja vastav tegevuskava. Teatud sektorites on saavutatud märkimisväärseid tulemusi. Siiski on korruptsioon jätkuvalt murettekitav. Luua tuleb selge ja tõhus institutsiooniline ülesehitus.

Inimõiguste ja vähemuste kaitse valdkonnas on inimõiguste olukord üldiselt jätkuvalt paranenud. Liitriigi inim- ja vähemuste õiguste ministrium on asendatud peaministrile alluva bürooga. Siiski vajab selle büroo toimimine veel hindamist. Uus kirikuid ja usuorganisatsioone käsitlev seadus ei taga usurühmituste võrdset kohtlemist. Jätkuvalt puudub laiaulatuslik diskrimineerimisvastane seadus ja täiendavaid jõupingutusi on vaja teha sallivuse edendamiseks. Täiendavaid jõupingutusi tuleb teha ka piinamise ärahoidmiseks. Vara tagastamise küsimus on jätkuvalt lahendamata.

Meetmeid on võetud *vähemusrühmadesse* kuuluvate isikute haridussüsteemis osalemise suurendamiseks ja nende esindatuse edendamiseks avalikus sektoris. Siiski esineb vähemuskeeltes teavitamises endiselt probleeme. Etniliste kogukondade vaheline olukord Vojvodinas on jätkuvalt paranenud. Olukord Lõuna-Serbias on jätkuvalt pingeline. Sandžakis on esinenud vahejuhtumeid bosnia kogukonnas. Valitsus on vastu võtnud mitmeid romisid käsitlevaid tegevuskavu. Nende olukord on siiski jätkuvalt ebakindel. Pagulaste, eriti kõige haavatavamate kohalikku ellu integreerimine on jätkuvalt keeruline.

Piirkondlike küsimuste ja rahvusvaheliste kohustuste vallas on Serbia jätkuvalt kaasa aidanud *piirkondlikule* koostööle ja järginud põhimõtteid, mille eesmärk on parandada suhteid naaberriikidega. Piirkondliku koostöö raames on edu saavutatud lennunduse, transpordi infrastruktuuri ja energia valdkonnas. Serbia ei täida veel oma rahvusvahelist kohustust teha täielikku koostööd endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga, mis on Euroopa partnerluse oluline prioriteet. Serbia ametiasutused osalevad Kosovo tulevast staatust käsitlevatel poliitilistel läbirääkimistel, mis algatati 2005. aastal ÜRO egiidi all. Siiski ei ole Belgrad soodustanud Kosovo serblaste osalemist omavalitsuse ajutiste institutsioonide töös. Serbia peab võtma konstruktiivse lähenemisviisi, mis oleks kooskõlas Euroopa partnerluse olulise prioriteediga.

Majanduslike kriteeriumite täitmisel on Serbia teinud toimiva turumajanduse suunas märgatavaid edusamme. Stabiliseerimist ja reforme tuleb jätkata, et liidus toime tulla konkurentsiturve ja turujõududega.

2005. aastal säilitati üldiselt konsensus majanduspoliitika suuna ja reformi küsimustes. Majanduskasv on jätkunud. Taastunud eksport on aidanud vähendada jooksevkonto puudujääki. Erastamistulude kaudu riiki jõuliselt sissevoolav kapital ning kommerts- ja ettevõtjatele keskendunud pankade välislaenu on suurendanud välisvaluutareserve. Välismaised otseinvesteeringud, mis valdavalt on seotud erastamisega, on jätkuvalt kasvanud. Rahapoliitika on muudetud rangemaks ja eelarve tasakaalustamine jätkus 2005. aastal kulude vähendamise ja maksude hea laekumise tõttu. Üldine valitsemissektori võlg on vähenenud. Pensionireformis ja ettevõtjate registreerimises on tehtud märkimisväärseid edusamme. Edenenud on nii kollektiivomandis olevate äriühingute kui ka pangandussektori erastamine. Ettevalmistused riigi omandis olevate äriühingute ümberkorraldamiseks ja erastamiseks on hoogustunud. Võrgutööstuste jaoks vajaliku õigusliku raamistiku loomisel on saavutatud mõningat edu. Majanduslik integratsioon ELiga on edenenud.

Siiski on inflatsioon ja maksebilansi defitsiit suhteliselt kõrge. Alates 2006. aasta algusest on eelarve tasakaalustamine peatunud. Riiklike investeeringute tõenäoline suurenemine ohustab edasist eelarve tasakaalu ja makromajanduslikku stabiilsust. Erasektori suurema laenamise tõttu on suurenenud ka välisvõlg. Töötuse määr on suurenenud. Investeeringud uutesse projektidesse on tähtsusetu mõjuga. Üldiselt on ettevõtlussektor jätkuvalt nõrk ja selle põhjuseks on ka kodumaistel turgudel konkurentsi puudumine ning ettevõtjate ümberkorraldamise, erastamise ja turult lahkumise menetluse aeglus. Uusi pankrotialaseid õigusakte ei kohaldata veel eriti sageli. Kapitaliturud on jätkuvalt algstaadiumis. Riigi sekkumine majandusse on jätkuvalt märkimisväärne.

Serbia on teinud tublisid edusamme enamikke valdkondi käsitlevate õigusaktide ja põhimõtete vastavusse viimises **Euroopa standarditega**. Kokkuvõttes on Serbia jätkanud oma haldussuutlikkuse tugevdamist, et suuta rakendada stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingut nõuetekohaselt. Siiski on vaja ELi integreerumise nimel teha jõupingutusi õigusloomeprotsessi lõpuleviimiseks ja rakendamiseks, eelkõige valdkondades, kus on tugevad erahuvid.

Serbia on teinud tublisid edusamme oma õigusaktide ja halduse vastavusse viimisel ELi **siseturualase *acquis*'ga**. Eesmärgiga täita stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingust tulenevaid nõudeid on Serbia teinud viimasel aastal pidevaid jõupingutusi, et viia riigi õigusaktid vastavusse ELi omadega. Märkimisväärset edu on saavutatud *standardiseerimise, vastavushindamise ja akrediteerimise, metroloogia, teenuste liikumise ja konkurentsi valdkonnas ning äriühinguõiguses ja tolliküsimustes*. Standardiseerimise, sertifitseerimise ja

metroloogia valdkonna õiguslik raamistik on olemas ja seda tuleb rakendada. Vastu on võetud finantsteenuseid käsitlevad seadused, mis vastavad senisest enam ELi eeskirjadele. Loodud on sõltumatu konkurentsiamet. Tolliasutuses on saavutatud märkimisväärset edu tollialaste õigusaktide kontrollimises ja haldamises.

Teatud valdkondades peab Serbia tegema jõupingutusi, et tulevast lepingut mitte ainult rakendada, vaid sellest ka tegelikku kasu saada. Serbia peab tugevdama haldusstruktuure, eelkõige sellistes valdkondades nagu *maksustamine, riigiabi kontrollimine, riigihanked, intellektuaalomandi õigused ja tarbijakaitse*. Õiguslik raamistik nii riigihangete kui ka intellektuaalomandi õiguste valdkonnas on suhteliselt hästi edenenud. Täiendavaid jõupingutusi tuleb teha, et saavutada selle piisav rakendamine. Serbia peab üle vaatama välismaiste kaupade diskrimineeriva maksustamise ja olema valmis end siduma ELi ettevõtete maksustamise tegevusjuhendiga. Riigiabi kontrollimist käsitlev õiguslik raamistik tuleb veel vastu võtta ja haldussuutlikkust tuleb tugevdada. Tarbijakaitse nõukogu tuleb veelgi tugevdada.

Valdkondliku poliitika vallas on Serbia teinud sellistes valdkondades nagu *haridus, tööhõive ja sotsiaalpoliitika, väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad, põllumajanduspoliitika, statistika, energia, lennundus ja transpordi infrastruktuur* tublisid edusamme. Serbia on loonud uue kõrgharidust käsitleva õigusliku raamistiku. Serbia on jätkanud tõhusalt väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate Euroopa harta rakendamist. Serbia on teinud täiendavaid jõupingutusi, et reformida ja ajakohastada oma põllumajandussektorit ning on aktiivselt osalenud piirkonna transpordivõrgustiku parandamises. Serbia on sõlminud Euroopa ühtse õhuruumi lepingu. Serbia osaleb aktiivselt transpordi piirkondliku tuumikvõrgu ja Kagu-Euroopa transpordi vaatluskeskuse arendamise vastastikuse mõistmise memorandumini rakendamises. Serbia on ratifitseerinud energiaühenduse asutamislepingu.

Teatud valdkondades on vaja teha senisest enam jõupingutusi, et täita tulevasest stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingust tulenevaid kohustusi ning Euroopa partnerluse prioriteete. See hõlmab *toidu ohutuse, keskkonna, infoühiskonna ja finantskontrolli* valdkonna õigusaktide vastavusse viimist ELi omadega. Toidu ohutuse vallas, eelkõige fütosanitaarvaldkonnas, tuleb tugevdada haldussuutlikkust. Keskkonna valdkonnas peab Serbia tugevdama haldussuutlikkust, töötama välja uued õigusaktid ning tagama nende nõuetekohase rakendamise ja jõustamise. Infotehnoloogia valdkonnas tuleb tugevdada telekommunikatsiooni reguleerivat asutust, et parandada konkurentsikõnealuselises sektoris. Meediavaldkonnas on õiguslik raamistik murettekitav, eelkõige seoses reguleeriva asutuse suutlikkusega. Finantskontrolli valdkonnas peab Serbia koostama strateegia avaliku sektori sisefinantskontrolli süsteemi loomiseks.

Õiguse, vabaduse ja turvalisuse valdkonnas on Serbia üle võtnud liitriigi vastavad pädevused *viisahalduse, piirihalduse, varjupaiga- ja rändeküsimustes*. Vastu tuleb võtta välismaalaste seadus, millega määratakse tulevane viisarežiim. Vastu on võetud riiklik ühtne piirihaldussüsteem ja selle rakenduskava. Veel ei ole vastu võetud riigipiiriseadust. Praegu toimub piirikontrolli üleandmine sõjaväelt tsiviilvõimudele. Varjupaigaküsimustes on vaja vastu võtta rakendusaktid, millega reguleeritakse varjupaigataotlejate vastuvõtmise korda ja nende kaitset. Kõnealuselises valdkonnas ei ole infrastruktuur piisav, samuti ei ole piisavalt kvalifitseeritud personali. Sõlmitud on mitmed tagasivõtulepingud. Jätakuvalt puudub õiguslik ja finantsraamistik nende inimeste integreerimiseks, kes on tagasi võetud. Mõningaid tulemusi on saavutatud võitluses ebaseadusliku rändega, kuid see on jätkuvalt murettekitav valdkond.

Uue *politseiseaduse* rakendamine on olnud aeglane. Veel ei ole vastu võetud julgeolekuteenistusi käsitlevaid õigusakte. *Rahapesuvastases* võitluses on vastavaid õigusakte muudetud, kuid jätkuvalt on koostöö pädevate asutuste vahel puudulik.

Organiseeritud kuritegevus tekitab jätkuvalt muret. Veel ei ole koostatud tegevuskava, millega rakendatakse organiseeritud kuritegevuse vastast riiklikku strateegiat. Tugevdada on vaja politsei teatud spetsialiseeritud teenistusi, eelkõige neid, mille ülesandeks on uurida finantskuritegevust. Vastu on vaja võtta asjakohased õigusaktid vara konfiskeerimise ja arestimise, pangakontode ja kuritegevuse teel saadud tulu kohta. Tunnistajakaitse seaduse rakendamine on olnud puudulik. *Inimkaubanduse* valdkonnas on kriminaalõigust muudetud ja toime on pandud esimesed süüdimõistmised. *Terrorismi* ja selle rahastamist käsitletakse kriminaalseadustikus konkreetse süüteona. Asjakohaste rahvusvaheliste konventsioonide ratifitseerimist ja rakendamist tuleb kiirendada. Olukord *isikuandmete kaitse* valdkonnas tekitab jätkuvalt muret.

Kosovo

Poliitiliste kriteeriumite täitmises on Kosovo jätkuvalt stabiilne ja ta on saavutanud edu ülesannete üleandmisel omavalitsuse ajutistele institutsioonidele. Täiendavaid jõupingutusi on vaja teha õigusriigi põhimõtete tugevdamiseks. Euroopa partnerluse olulistele lühiajalistele prioriteetidele on tähelepanu pööratud vaid osaliselt.

Demokraatia ja õigusriigi valdkonnas on Kosovo poliitikas olnud peamiseks teemaks tema *staatuse küsimus*. Kosovo Albaania peamised parteid on välja arendanud konstruktiivse dialoogi, mida tuleb jätkata. Staatuse küsimusele keskendumine on kaasa toonud teatud ÜRO standardite kiire rakendamise, kuid on lükanud reformid edasi. Staatuse küsimuse lahendamine peaks pakkuma aluse stabiilsele demokraatiale kõigi kosovolaste jaoks, olenemata nende etnilisest taustast, tugevdama õigusriigi põhimõtteid ning edendama inim- ja vähemuste õigusi. Hoolimata staatuse küsimusest peavad Kosovo institutsioonid hakkama välja töötama visiooni Kosovo tuleviku kohta, keskendudes usaldatavale poliitika kujundamisele, ettevaatlikule maksupoliitikale, tõhusatele institutsioonidele ja heale valitsemistavale kõikidel tasanditel.

Edu on saavutatud *rahvussamblee* rolli tugevdamisel. Vastu on võetud oluline reformikava, millega parandatakse selle järelevalvefunktsiooni, finantsaruandlust ja läbipaistvust. Siiski ei ole rahvussamblee komiteed õigusloome protsessis alati võimelised täitma oma ülesandeid, mis on osaliselt tingitud komiteede sekretariaadis töötava kvalifitseeritud personali nappusest. Samuti ei kasutata veel määratud *ettekandjaid*.

President Rugova asemele ametijärglase leidmine ning uue *valitsuse* loomine toimus tõrgeteta. Praegu on edu saavutamine stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu raames Kosovo valitsuse peamine prioriteet. Valitsus on loonud Euroopa integratsiooni ameti ja vastu võtnud tegevuskava Euroopa partnerluse prioriteetidega tegelemiseks.

Avaliku halduse valdkonnas on ajutised institutsioonid loonud sõltumatu järelevalvenõukogu ja kõrgemate ametnike ametisse nimetamise komitee. Nad on loonud uue justiits- ja siseministeeriumi. Valitsus on teinud mõningaid edusamme kooskõlastamise ja poliitika kujundamise parandamisel. Asutustel on piiratud kontroll Kosovo serblastega asustatud teatud alade üle, eelkõige põhjaosas asuvate omavalitsuste üle. Siiski on Kosovo haldussuutlikkus jätkuvalt nõrk ja avalikus teenistuses on liiga palju töötajaid. Avalikus teenistuses on vaja

laiaulatuslikku reformi. Avalikus sektoris on ametisse nimetamised jätkuvalt poliitiliselt mõjutatud.

Õigusasutuste süsteemis on loodud Kosovo justiitsnõukogu ja Kosovo õigusinstituut. Märkimisväärsed ülesanded on üle antud ajutistele institutsioonidele, et suurendada kohalikku vastutust ja aruandlust. Rahvusassamblee praegune roll kohtunike ja prokuröride ametisse nimetamisel ohustab õigusasutuste süsteemi sõltumatust ning võimaldab poliitilistel ja etnilistel kaalutlustel sekkuda värbamisprotsessi, mis peaks olema erapooletu ja tehniline. Kosovo kohtuainstitutsioonid ei ole erilist edu tsiviil- ja kriminaalasjades õiguse mõistmises saavutanud. Kohtuasjade kuhjumine on suurenenud ja kohtulahendeid ei ole alati jõustatud. Kohtuotsuste tegemine tähelepanuväärsetes kohtuasjades seoses märtsis 2004 toimunud massirahutustega on jätkuvalt probleemne seetõttu, et politsei ei teosta juurdusi piisava hoolikusega, süüdimõistmised on leebed ja tunnistajate vahel puudub koostöö.

Euroopa partnerluse olulise prioriteedi täitmiseks kiitis valitsus heaks *korruptsioonivastase* tegevuskava, loodi korruptsioonivastane nõukogu ja rahvusassamblee nimetas ametisse korruptsioonivastase asutuse direktori. Siiski on korruptsioon Kosovos jätkuvalt laialt levinud ja erilisi edusamme ei ole korruptsiooniga tegelemisel tehtud.

Inimõiguste ja vähemuste kaitse valdkonnas on loodud nõuandekoda, kes tegeleb nende isikute kaebustega, kelle *inimõigusi* on UNMIK väidetavalt rikkunud. Rahvusvahelise ombudsmani volitused lõppesid 2005. aasta lõpus ja rahvusassamblee nimetas ombudsmani kohusetäitjaks ühe kosovolase.

2006. aasta kevadel algatasid president ja peaminister *vähemuste* suunatud selgesti nähtava teavituskampaania. Mõlemad kutsusid vähemuskogukondi üles käsitlema Kosovot oma koduna ja tegema koostööd Kosovo omavalitsuse ajutiste institutsioonidega. Siiski on vähemused jätkuvalt ebasoodsamas olukorras ja täiendavaid jõupingutusi on vaja teha sallimatusega võitlemiseks. Kosovo serblaste vastu on toime pandud mitu vägivaldset rünnakut, eelkõige 2006. aasta suvel. Tingimused pagulaste ja ümberasustatud isikute püsivaks tagasipöördumiseks on jätkuvalt keerulised.

Suhted Kosovo serblaste ja Kosovo albaanlaste vahel on jätkuvalt pingelised. Belgrad ei ole soodustanud Kosovo serblaste osalemist ajutiste institutsioonide töös ja Kosovo serblased on jätkuvalt nende tegevust boikoteerinud.

Piirkondlike küsimuste ja rahvusvaheliste kohustuste vallas on Kosovo suurendanud oma osalust piirkondlikel foorumitel ja koostööalgatustes, mis on Euroopa partnerluse oluline prioriteet, eelkõige transpordi ja energia valdkonnas. Endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigiga sõlmitud vabakaubandusleping on jõustunud ning vabakaubanduslepingud on sõlmitud Horvaatia ning Bosnia ja Hertsegoviinaga.

Majanduslike kriteeriumite täitmises on Kosovo teinud toimiva turumajanduse suunas vaid piiratud edusamme. Märkimisväärsed täiendavaid jõupingutusi tuleb teha selleks, et liidus tulla toime konkurentsiturve ja turujõududega.

Konsensus majanduspoliitika põhimõtete üle Kosovos on üldiselt säilinud. Rahanduslikku stabiilsust toetab jätkuvalt euro kui ainsa seadusliku maksevahendi kasutamine. Fiskaalpoliitika on muutunud rangemaks, kajastades rahastajate toetuse kiiret vähenemist ja kogunenud rahaliste hoiuste reservi eeldatavat ammendumist. Vastavalt Euroopa partnerluse soovitudele on loodud Kosovole keskmise tähtsajaga majanduspoliitika raamistik, mille

eesmärk on tagada jätkusuutlikud rahanduspoliitika põhimõtted. Vastu on võetud esimene keskmise tähtajaga kulude raamistik, millega antakse koondulevaade eelarvest ja eelarvevälistest rahastamisvajadustest, sealhulgas riiklikest investeerimisprojektidest. Kollektiivomandis olevate äriühingute erastamine on edenenu märkimisväärselt. Märkimisväärsed edusamme on tehtud ka avalik-õiguslike ettevõtjate kaasamises, mis on Euroopa partnerluse oluline prioriteet.

Siiski ei ole rahuldavat makromajanduslikku stabiilsust saavutatud, mis tuleneb suuresti kergesti mõjutatavast rahandusolukorrast ja ebakindlast välismajanduseolukorrast. Töötuse määr on jätkuvalt kõrge ja see on tingitud ka suurtest tööjõukuludest. Tööjõukulud takistavad ka erasektori arengut ja halvendavad ekspordi konkurentsivõimet. Tõsiseks väljakutseks on jätkuvalt asutuste võetud poliitiliste kohustuste, eelkõige jätkusuutliku keskmise tähtajaga fiskaalpoliitika rakendamine. Ebatõhusad õigusasutused ja õiguskindlusetus omandiõiguste jõustamise suhtes takistavad jätkuvalt majandustegevust. Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate juurdepääs välisele rahastamisele on piiratud. Infrastruktuur on jätkuvalt ebapiisav ja sageli halva kvaliteediga. Energiavarustus on jätkuvalt ebakindel, takistades majanduslikku arengut. Riigi omandis olevate äriühingute, eelkõige Kosovo energiaettevõtja ümberkorraldamist tuleb kiirendada.

Kosovo on teinud tublisid edusamme oma õigusaktide ja poliitika ühtlustamises **Euroopa standarditega**. Siiski ei ole erilist edu saavutatud vastuvõetud õigusaktide tõhusas rakendamises ega jõustamises. Täiendavaid jõupingutusi tuleb teha sellise halduskeskkonna loomiseks, mis tagaks edasise ühtlustamise Euroopa standarditega.

Siseturu valdkonnas on mõningat edu saavutatud *standardiseerimis-, sertifitseerimis-, metroologia-, akrediteerimis- ja vastavushindamissüsteemi loomises*. Erilist edu ei ole märgata sellistes olulistest valdkondades nagu *riigihanked, konkurents ja intellektuaalomandi õiguste kaitse*. Mõningaid edusamme on tehtud *tööhõive, sotsiaalpoliitika ja hariduse* valdkonnas. Mõningat edu on saavutatud *kapitali vaba liikumise* valdkonnas.

Tollialased õigusaktid on üldiselt kooskõlas *acquis'*ga ja tublisid edusamme on tehtud Euroopa partnerluses määratud prioriteetide täitmisel mitmetes tollivaldkonna haldussuutlikkusega seotud küsimustes (nt arvutistamine, riskianalüüs, korruptsioonivastane võitlus). Jõustunud on Kosovo suhtes kohaldatav uus integreeritud tariif. Laiaulatuslikult on ümber korraldatud Kosovos oleva ÜRO ajutise missiooni tolliteenistus ning tugevdatud on rahapesu andmebürood ja uurimise üksust. *Maksustamise* valdkonnas on saavutatud mõningat edu, kuigi riiklike maksude kogumine on puudulik.

Valdkondliku poliitika arengus on tublisid edusamme tehtud *transpordisektoris*, mis on Euroopa partnerluse prioriteet. Valitsus on vastu võtnud mitmeliigilise transpordi tegevuskava. Kosovo on sõlminud Euroopa ühtse õhuruumi loomist käsitleva lepingu.

Teatud edusamme on tehtud *energiaettevõtjate* ümberkorraldamises. Toimima on hakanud energiavaldkonda reguleeriv amet ja see on koostanud olulisi rakendusakte. Kosovo on ratifitseerinud energiaühenduse asutamislepingu. Siiski on energiasektori rahanduslik elujõulisus ja usaldusväärsus jätkuvalt ebakindel. Arvete maksmise määr on jätkuvalt ebapiisaval tasemel ning tehnilised kaod ja energiavargused on väga suured.

Keskkonna valdkonnas on eelkõige õigusaktide vallas tehtud tublisid edusamme. Mõningat edu on saavutatud põllumajandussektoris, eelkõige veterinaarias. Edu on saavutatud ka *finantskontrolli* valdkonnas.

Tublisid edusamme on tehtud *audiovisuaalpoliitikas* ja meedia valdkonnas. Aprillis 2006 kuulutati välja Kosovo raadio ja televisiooni seadus. Erilist edu ei ole saavutatud elektroonilise side ja infoühiskonna valdkonnas.

Mõningaid edusamme on tehtud *statistika* valdkonnas. Praegu tehakse ettevalmistusi eluruumide ja rahva loenduseks. Loodud on rahvusvaheline järelevalveüksus, kes aitab statistikaametil loendust ette valmistada ja aitab tagada, et see korraldatakse vastavalt rahvusvahelistele standarditele. Samuti on tehtud jõupingutusi, et julgustada vähemusi osalema katseloenduses. Üldiselt on statistikaameti suutlikkus jätkuvalt väike.

Õiguse, vabaduse ja turvalisuse valdkonnas on tehtud mõningaid edusamme *piirihalduses*. Jaanuaris 2006 sõlmiti piirivalve ja tolli vahel vastastikuse mõistmise memorandum ühtse piirihaldamise hõlbustamiseks.

Finantsteabekeskus on Kosovo pangandus- ja makseasutuse abil üle vaadanud *rahapesuvastased* õigusaktid.

Uimastitevastases võitluses ei ole mingit edu saavutatud. Võitluses uimastitega tuleb tugevdada kohaliku tasandi politseid.

Kosovo politseiteenistus on teinud jätkuvalt edusamme enda arendamisel professionaalseks *politseiks*. Ametisse on nimetatud kosovolasest politseiülema asetäitja ja Kosovo politseiteenistuse neli abi politseiülemat. Täiendavaid jõupingutusi on vaja teha tõhusa politseiteenistuse väljaarendamiseks ja kohaliku tasandi uurimissuutlikkuse suurendamiseks korrupsiooni ja organiseeritud kuritegevuse osas.

Praegu tehakse jõupingutusi tõhustamiseks *organiseeritud kuritegevuse* vastast võitlust, mis on jätkuvalt Kosovos tõsiseks probleemiks. Kuritegelikud võrgud ulatuvad mitmesse sotsiaal-majanduslikku sektorisse ja poliitikasse. Peamiseks väljakutseks on leida kõrge kvalifikatsiooniga kosovolastest politseinikke. Jätkuvalt puuduvad õigusaktid, mis võimaldaksid hoida teavitaja isiku kohtus salajas. *Inimkaubanduse vastases võitluses* ei ole erilist edu saavutatud ja Kosovo on jätkuvalt inimkaubanduse lähte-, transiidi- ja sihtriik. Isikuandmete kaitse valdkonnas ei ole mingit edu saavutatud ja see tekitab muret.

Türgi

Türgi on jätkuvalt edukas Kopenhaageni **poliitiliste kriteeriumite** täitmisel ja on jätkanud poliitilisi reforme. Siiski on viimasel aastal tempo aeglustunud. Märkimisväärseid täiendavaid jõupingutusi tuleb teha eelkõige sõnavabaduse vallas. Samuti on vaja täiendavaid jõupingutusi teha sellistes valdkondades nagu mittemoslemi religioossete kogukondade õigused, naiste õigused, ametiühingute õigused ja tsiviilkontroll sõjaväe üle.

Demokraatia ja õigusriigi põhimõtete vallas on *avaliku halduse* valdkonnas vastu võetud seadus, millega luuakse ombudsmani institutsioon. Mingeid edusamme ei ole tehtud avaliku teenistuse reformi suhtes.

Tsiviilelanikkonna ja sõjaväe vaheliste suhete valdkonnas on parlament vastu võtnud sõjaväekohtute muudetud korra, millega suurendati süüdistatavate tagatise. Siiski teevad relvajõududes juhtivatel kohtadel olevad isikud avalikke avaldusi, et mõjutada oma tegevusvaldkonnast välja jäävaid valdkondi.

Edu on saavutatud *õigusasutuste reformis*. Siiski on õigusasutused rakendanud siiani uusi õigusakte erinevalt ja õigusasutuste sõltumatust tuleb veelgi kindlustada.

Mõningat edu on saavutatud *korruptsioonivastases* võitluses õigusaktide vallas. Korruptsioon on siiski laialt levinud. Korruptsioonivastane poliitika on nõrk ja korruptsioonivastase võitluse eest vastutavaid asutusi tuleb tugevdada.

Inimõiguste ja vähemuste kaitse valdkonnas on teated *piinamise ja väärkohtlemise* juhtumitest vähenenud. Siiski tekitavad väited piinamise ja väärkohtlemise kohta väljaspool kinnipidamiskeskusi ja riigi kaguosas muret. Samuti on jätkuvalt probleemiks piinajate karistamatus. Tähelepanelikult tuleb jälgida terrorismivastase seaduse muudatuste mõju põhiõigustele. Selliste muudatustega kehtestati pikk nimekiri terrorismiga seotud väärtegudest ja nõrgestati süüdistatavate tagatise.

Üldiselt on avalik mõttevahetus suurendanud Türgi ühiskonnas arutelu all olevate teemade hulka, hõlmates traditsiooniliselt tundlikke teemasid. Hoolimata sellisest suundumusest ei taga praegune õiguslik raamistik Euroopa standarditega kooskõlas olevat *sõnavabadust*. Kassatsioonikohtu hiljutise otsusega, mis toetus karistusseadustiku sõnavabadust piiravale artiklile 301, on loodud pretsedent. Lisaks on süüdi mõistetud märkimisväärne hulk isikuid, kes väljendasid vägivallale mitte õhutavaid arvamusi. Türgi karistusseadustiku artikkel 301 ja teised sama seadustiku sõnavabadust piiravad sätted tuleb viia kooskõlla Euroopa inimõiguste konventsiooniga.

Piiranguid *kogunemis- ja ühinemisvabadusele* on leevendatud ja sellele on kaasa aidanud ka viimastel aastatel võetud meetmete parem rakendamine. Siiski on julgeolekujõud mõnel juhul kasutanud demonstratsioonidel ülemäärast jõudu. Jätkuvalt on säilinud raskused nende ühenduste loomisel, kes edendavad teatud kultuurilist identiteeti.

Usuvabaduse suhtes on sellise seaduse vastuvõtmist, mis peaks eeldatavasti parandama *usuvähemuste* olukorda, korduvalt edasi lükatud ja lahendamata on probleemid, millega mittemoslemi kogukonnad peavad praktilises tegevuses silmitsi seisma. Alevi kogukonna olukord ei ole paranenud. Luua tuleks Euroopa inimõiguste konventsiooniga kooskõlas olev õiguslik raamistik, mis lubaks kõikidel religioossetel kogukondadel toimida ilma põhjendamatute piiranguteta.

Naiste õigustele pööratakse Türgis üha enam tähelepanu ja kodanikuühiskond on üha enam võimeline mängima selles valdkonnas positiivset rolli. Õiguslik raamistik on üldiselt rahuldav. Siiski ei ole naiste õigused tegelikkuses alati kaitstud, eriti riigi kõige vaesemates piirkondades. Süstemaatilisemalt tuleb uurida aukuritegusid ning vajadusel tuleb esitada süüdistus ja teha süüdimõistev kohtuotsus.

Laste õiguste valdkonnas ei ole midagi märkimisväärselt muutunud. Parandada tuleb nende õiguslike sätete rakendamist, millega käsitletakse alla 15aastaste laste haridust ja tööhõivet.

Ametiühingute õiguste valdkonnas ei ole õigusaktide vallas mingit edu saavutatud. Türgi ei vasta veel ELi ega Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni standarditele, eelkõige streigiõiguse ja kollektiivse läbirääkimisõiguse suhtes.

Türgi suhtumine *vähemuste õiguste* käsitlemisesse on jätkuvalt piiratud. Türgi ei ole ratifitseerinud rahvusvahelisi õiguslikke vahendeid, milles käsitletakse vähemuste õigusi. *Kultuuriliste õiguste* valdkonnas on ringhäälingusaadete edastamine teistes keeltes peale türgi

keele lubatud vaid piiratud ulatuses. Riiklikus koolisüsteemis kehtivad muude keelte kui türgi keele õppimisele jätkuvalt piirangud. Augustis 2005 suleti kõik eraettevõtjad, kes pakkusid kurdi keele kursusi. Üldised piirangud teiste keelte peale türgi keele kasutamisele on poliitilises elus ja avalike teenuste pakkumisel jätkuvalt karmid.

Türgi on olnud suurenevate terrorirünnakute sihtmärk, eelkõige Kurdistani Töölispartei poolt, mis kuulub ELi terroristlike organisatsioonide nimekirja. EL on sellised terroriaktid tõsiselt hukka mõistnud.

Türgi peab tähelepanu pöörama riigi *kaguosa* tõsistele majanduslikele ja sotsiaalsetele probleemidele ning tagama kurdidele kõik õigused ja vabadused. Riigi sees ümberasustatud isikute suur hulk tekitab jätkuvalt tõsist muret.

Piirkondlikes küsimustes ja rahvusvahelistes kohustustes on Türgi jätkuvalt väljendanud toetust ÜRO jõupingutustele leida laiaulatuslik lahendus *Küprose probleemile*. Ometi ei ole mingeid edusamme tehtud kahepoolsete suhete normaliseerimiseks Küprose Vabariigiga. Alates assotsieerimislepingu lisaprotokollisõlmimisest juulis 2005 ei ole Türgi seda täielikult rakendanud ega kaotanud takistusi kaupade vabale liikumisele, sealhulgas piiranguid otsesele transpordiühendusele Küprosega. Juunis 2006 toimunud kohtumisel tuletas Euroopa Ülemkogu meelde, et nõukogu vaataks üle lisaprotokollisõlmimise 2006. aasta jooksul ja tagaks järelemeetmete võtmise nende küsimuste suhtes, mis on hõlmatud 21. septembri 2005. aasta ELi deklaratsiooniga.

Suhted Kreekaga on arenenud positiivselt, kuid mingit edu ei ole saavutatud lahendamata piiritüli lahendamises. Kahe riigi välisministri kohtumisel lepiti kokku uutes usaldust suurendavates meetmetes. Heanaaberlikud suhted on jätkuvalt oluliseks küsimuseks.

Majanduslike kriteeriumite täitmises saab Türgit käsitleda toimiva turumajandusega riigina, eeldusel et ta kindlalt säilitab stabiliseerimisel ja reformimisel hiljuti saavutatud tulemused. Türgi peaks keskmise tähtaja jooksul toime tulema konkurentsiturve ja turujõududega liidus, juhul kui ta kindlalt jätkab oma stabiliseerimispoliitikat ja võtab täiendavaid otsustavaid meetmeid struktuurireformide suhtes.

Konsensus turumajandust käsitlevates põhimõtetes üldiselt püsib. Stabiilsusele suunatud makromajanduslik poliitika on kaasa aidanud tugevale majanduskasvule ja suurendanud majandusvabustustega toime tulemiseks vajalikku paindlikkust. Eelarve puudujääk ja valitsemissektori võlatase on märkimisväärselt vähenenud ja võetud on mõned olulised meetmed, et laiendada sotsiaalkindlustussüsteemi. Reguleeriva ja järelevalveameti sõltumatust on tugevdatud ja riigi omandis olevate pankade eriõigused on kaotatud. Erastamisprotsess on hoogustunud. Pangandussektor ja mittepanganduslik finantssektor on jätkuvalt laienenud ning järelevalvet nende üle on tugevdatud. Majandus on muutunud väliskaubandusele ja -investeeringutele avatumaks. Keskpank ja valitsus on jätkanud inflatsiooni ohjeldamise poliitika rakendamist.

Suhteliselt kõrge välis- ja valitsuse poolse finantseerimise vajadus põhjustab suure sõltuvuse investoritest ja see võib muutuda võimalikuks ohuks makromajanduslikule stabiilsusele. Seega tuleb eelarve tasakaalu veelgi tugevdada ja seda peavad tõhusalt toetama struktuurimeetmed. Tähelepanu on vaja pöörata võitlusele registreerimata tööhõivega. Jätkuvalt tekitab muret tööturu tasakaalu puudumine. Tööhõivemäär on väga madal ja see langeb, eelkõige naiste hulgas. Poliitilised meetmed kõnealuste probleemide suhtes on olnud piiratud ja värbamise kaudsed kulud on jätkuvalt suured. Keskmise haridusstandard on

suhteliselt madal ja säilinud on suured erinevused. Turult lahkumist takistavatel tōketel ja riigiabi madalal lābipaistvusel on ettevōtluskeskkonnale negatiivne mōju. Energiasektori ūmberkorraldamise protsess on edenenud ūsna aeglaselt.

Tūrgi on parandanud oma **vōimet taita liikmesusest tulenevaid kohustusi**. Enamikus valdkondades on saavutatud mōningat edu. Siiski on ūhinemispartnerlusega māaratud lūhiajaliste prioriteetide taitmine mitmes valdkonnas mahajāanud. Tūrgi ei ole mitmeid tolliliidu raames vōetud kohustusi jātkuvalt taitnud. Tāiendavaid edusamme on vaja teha ōigusaktide vastavusse viimisel ning institutsioonilise ja haldussuutlikkuse parandamisel.

Kaupade vaba liikumise valdkonnas saavutatud edu on ebaūhtlane. Sellistes valdkondades nagu akrediteerimine, standardiseerimine ja vastavushindamine on tehtud edusamme. Siiski on mitmed satted vastuolus kaupade vaba liikumise ūldpōhimōtetega ja tehnilised tōkked kaubanduses on jātkuvalt sāilinud. *Tōōjōu vaba liikumise* valdkonnas ei ole mingeid edusamme tehtud. *Asutamisōiguse ja teenuste osutamise vabaduse valdkonnas* on ōigusaktide vastavusse viimine *acquis*'ga olnud piiratud. *Kapitali vaba liikumise* valdkonnas ei ole Tūrgi erilisi edusamme teinud. ōigusaktide vastavusse viimine on eelkōige rahapesu vastase vōitluse vallas puudulik. Vālismaalaste poolne kinnisvara omandamine on piiratud.

Riigihangete valdkonnas ei ole erilist edu saavutatud. ōigusaktide kohaldamise ulatust on kitsendatud erandite kehtestamisega. Tūrgis ei ole organisatsiooni, kes tagaks ūhtse poliitika kōikides riigihangetega seotud valdkondades. *Āriūhinguōiguse* valdkonnas ei ole erilisi edusamme tehtud. Tūrgi on vastu vōtnud enamiku rahvusvahelistest raamatupidamisstandarditest. Siiski ei ole need ōiguslikult siduvad enamikule Tūrgi ettevōtjatele, kes peavad jārgima vaid maksupōhist aruandekohustust. ōigusaktide vastavusse viimise māar on madal. *Intellektuaalomandiōiguste* alaste ōigusaktide vastavusse viimine on hāsti edenenud ja haldussuutlikkus on paranenud. Siiski on vaja teha tāiendavaid edusamme, eelkōige organiseeritud piraatluse ja vōltsimise vastaste ōigusaktide jōustamises. Lisaks tuleb asjaomaste asutuste vahelist koostōōd ja kooskōlastamist tugevdada. Madalama astme ūldkohtutel on raskusi ōigusaktide nōuetekohase rakendamisega.

Konkurentsipoliitika valdkonnas on saavutatud edu ebaūhtlane. ōigusaktide vastavusse viimine konkurentsialase *acquis*'ga on hāsti edenenud ja konkurentsiasutus jōustab eeskirju rahuldavalt. Siiski ei ole mingit edu saavutatud riigiabi valdkonnas. Tūrgil ei ole ELi eeskirjade rakendamiseks vajalikku ōiguslikku raamistikku ega haldusstruktuure. Taita tuleb assotsieerimislepinguga vōetud asjakohaseid kohustusi.

Finantsteenuste valdkonnas on Tūrgi teinud mōningaid edusamme. Edusammudena saab kāsitleda uut pangandusseadust ning ōigusakte, mis kāsitlevad maksejōuetust kindlustus- ja tāiendava pensioni sektoris. Kindlustusalaste ōigusaktide vastavusse viimine on puudulik. Investeerimisteenuste ja vāärtpaberiturgude valdkonnas tuleb investeringute tagamise skeemi, piiriūleste teenuste osutamist, avalikustamisnōudeid ja emissiooniprospekte veel kohandada. Tugevdada tuleb järelevalvevōimet, eelkōige kindlustus- ja vāärtpaberituru sektoris.

Edu on saavutatud *infoūhiskonna ja meedia* valdkonna teatud osades, sealhulgas teistes keeltes kohalike ringhāalingusaadete edastamises. Tūrgi on jōudnud heale tasemele, et vastavusse viia elektroonilise side ja infotehnoloogia alased ōigusaktid. Meedia ja audiovisuaalpoliitika alaste ōigusaktide ūldine vastavusse viimine on jātkuvalt vāga puudulik.

Põllumajanduses on saavutatud mõningat edu maaelu arengus. Siiski sattus rakendamine ohtu, sest asjakohaste õiguslike meetmete ja haldusstruktuuride vastuvõtmine viibis. Enamik haldusstruktuure ühise põllumajanduspoliitika rakendamiseks tuleb veel välja töötada. Türgi soov siduda rahaline toetus aina tugevamalt tootmistasemega ei ole kooskõlas ühise põllumajanduspoliitika reformiga. Üldiselt on õigusaktide vastavusse viimine piiratud. *Kalanduse* valdkonnas ei ole Türgi mingeid edusamme teinud. Türgi õigusaktides puuduvad *acquis'* olulised elemendid. Samuti puuduvad ühise kalanduspoliitika rakendamiseks vajalikud struktuurid. Erilist edu ei ole saavutatud *veterinaar-, fütosanitaar- ja toiduainepoliitika* alaste õigusaktide vastavusse viimisel. *Acquis'* rakendamiseks puuduvad nii õiguslik raamistik kui ka haldusstruktuurid. Juhtimissüsteemid on üldiselt nõrgad. Veterinaarsektoris on loomade tervisliku seisundi vallas peamiseks probleemiks tõhusa loomataudi tõrjesüsteemi puudumine.

Mõningaid edusamme on tehtud *transpordipoliitikas*. Õigusaktide vastavusse viimine on suhteliselt hästi edenenud maanteetranspordi sektoris, kuid teistes sektorites on see ebaühtlane. Tähelepanu tuleb pöörata rakendamise- ja jõustamissuutlikkusele. Raudteesektori struktuuri küsimus on veel lahendamata. Rahvusvahelisi merendus- ja õhustranspordilepinguid ei ole täiendatud kohaldatava *acquis'* ülevõtmisega. *Üleeuroopalise transpordivõrgu* küsimuses ei ole erilist edu saavutatud. Teatud edusamme on tehtud *energiavaldkonnas*. Siiski on õigusaktide vastavusse viimine ebaühtlane. Välja tuleb töötada energia tõhususe raamseadus. Tugevdada tuleb haldussuutlikkust ja reguleerivate asutuste sõltumatust.

Erilist edu ei ole saavutatud *maksustamise* valdkonnas. Türgi maksusüsteem on *acquis'*ga osaliselt kooskõlas. Käibemaksu ulatus ja määr, aktsiisimaksude struktuur ja määrad ning otsene maksustamine üldiselt on puudulikud. Kõik alkohoolsete jookide ja tubakatoodete maksustamisega seotud diskrimineerivad elemendid tuleb kiiresti tühistada.

Majandus- ja rahaliidu valdkonnas on Türgi saavutanud edu. Üldiselt on ettevalmistused hästi edenenud. Siiski ei ole õigusaktid, millega tõkestatakse avaliku sektori rahastamist ja keelatakse ametiasutuste eelisjuurdepääs rahandusasutustele, *acquis'*ga kooskõlas. Lisaks vähendab majanduspoliitika tõhusust tõhusa kooskõlastamise ja koostöö puudumine. Türgi on teinud mõningaid edusamme ühtse liigituse kasutamises ja *statistika* kättesaadavaks muutmises. Õigusaktide vastavusse viimine on jätkuvalt piiratud, kuid uued õigusaktid võimaldavad märkimisväärset edu saavutada.

Türgi on teinud mõningaid piiratud edusamme *ELi tööhõives ja sotsiaalpoliitikas*, eelkõige sotsiaalse kaitse valdkonnas ja selle uue seaduse rakendamises, milles käsitletakse puuetega inimesi. Siiski tuleb tagada ametiühingu õiguste täielik austamine. Tähelepanu on vaja pöörata võitlusele registreerimata tööhõivega. Haldussuutlikkust on vaja suurendada, et tagada õigusaktide rakendamine.

Türgi on teinud tublisid edusamme *ettevõtlus- ja tööstuspoliitikas*, eelkõige registreerides investeringute toetamise ja edendamise asutuse. Edenenud on ka erastamine, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate määratluse vastavusse viimine ning poliitiline programmitöö. Õigusaktide vastavusse viimine on hästi edenenud.

Edu on saavutatud *regionaalpoliitikas ja struktuurivahendite koordineerimises*, eelkõige arenguasutusi loova seaduse vastuvõtmisel. Siiski tekitab nende asutuste roll ja toimimine teatavat muret. Parandada tuleb vastutust ja aruandlust, sealhulgas tuleb kaaluda ministriumite pädevuse ümberjaotamist nii kesksel kui ka piirkondlikul tasandil. Õigusaktide vastavusse viimine on jätkuvalt olnud tagasihoidlik.

Õigusasutuste ja põhiõiguste valdkonnas on saavutatud mõningat edu. Üldiselt on edu saavutatud *õigusasutuste reformis*. Siiski on õigusasutused rakendanud siiani uusi õigusakte erinevalt ja õigusasutuste sõltumatust tuleb veelgi tugevdada. Korruptsioonivastases võitluses on tehtud mõningaid edusamme, eelkõige avaliku sektori läbipaistvuse suurendamises. Siiski on korruptsioon jätkuvalt laialt levinud ning korruptsioonivastased asutused ja poliitika on siiski veel nõrk. Parlamentaarse puutumatus kohaldamisala on liiga lai. Põhivabaduste valdkonnas on õigusaktide osas tehtud piiratud edusamme, kuigi reformide rakendamine on jätkunud.

Õiguse, vabaduse ja turvalisuse valdkonnas on Türgi saavutanud edu varjupaigaküsimustes, piirihalduses, võitluses inimkaubandusega ning tolli ja politsei koostöös. Praegu tegeletakse õigusaktide vastavusse viimisega, kuid see on lõpuni viimata sellistes valdkondades nagu rändeküsimused, organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus, rahapesu ning õigusalane koostöö tsiviil- ja kriminaalasjades.

Teadus- ja uurimistöö valdkonnas on tehtud mõningaid täiendavaid edusamme, eelkõige ELi teadusuuringute programmides ja eelarvevahendite jagamises osalemises. *Hariduse ja kultuuri valdkonnas* on tehtud tublisid täiendavaid edusamme. Mõlemas valdkonnas on õigusaktide vastavusse viimine hästi edenenud.

Õigusaktide vastavusse viimine jäätmehoolduse ja müra valdkonnas vastab ajakavale. Õigusaktide vastavusse viimine, sealhulgas rahvusvaheliste konventsioonidega, on *keskkonna* valdkonnas jätkuvalt aeglane. Edu puudumine horisontaalsete õigusaktide vallas, eelkõige piiriülestes ja avaliku arutelu küsimustes, tekitab kasvavat muret. Piiratud edusamme on tehtud *acquis'* ülevõtmisel õhu kvaliteedi, looduskaitse ja vee kvaliteedi küsimustes. Muudetud keskkonnaalaste õigusaktide rakendamine tugevdaks haldussuutlikkust. Õigusaktide jõustamise tase on madal.

Tarbijakaitse ja tervishoiu valdkonnas on tarbijate kaitsmine paranenud, eelkõige turujärelevalve süsteemi kehtestamise tõttu. Samuti on paranenud rahvatervise valdkond, eelkõige epidemioloogilise seire ja nakkushaiguste tõrje võrgustiku loomise tõttu. Siiski on mõlemas valdkonnas õigusaktide rakendamine puudulik.

Tolliliidu alaste õigusaktide vastavusse viimises on Türgi saavutanud häid tulemusi. Siiski ei ole teatud küsimustes, nagu vabakaubanduspiirkonnad, tollimaksuvabastused, kaupade võltsimise vastane võitlus ja tollivormistusjärgne kontroll, õigusaktid vastavusse viidud. Tugevdada tuleb tolliametit, sealhulgas alustada ettevalmistusi infosüsteemide ühitatavuseks.

Välissuhete valdkonnas on Türgi jõudnud õigusaktide vastavusse viimisel heale tasemele. Siiski ei ole õigusaktid ELi ühise kaubanduspoliitikaga veel lõplikult vastavusse viidud. *Õigusaktide vastavusse viimine ELi ühise välis-, julgeoleku- ja kaitsepoliitikaga jätkub*. Türgi on tugevdanud oma välispoliitilist tegevust Lähis-Idas, edendades piirkondlikku stabiilsust. Piir Armeeniaga on jätkuvalt suletud. Türgi on osalenud Euroopa julgeoleku- ja kaitsepoliitika missioonidel. Siiski on Türgi osalemine kõnealustel missioonidel põhjustanud jätkuvalt probleeme. Türgi takistab jätkuvalt Küprose ja Malta osalemist ELi ja NATO strateegilises koostöös. Samuti on Türgi vastu Küprose ühinemisele Wassenaari kokkuleppega. Türgi ei ole veel alla kirjutanud Rahvusvahelise Kriminaalkohtu põhikirjale.

Finantskontrolli valdkonnas on tehtud teatud edusamme. Teatud haldusstruktuurid on loodud ja rakendusaktid kehtestatud. Siiski ei toimi avaliku sektori finantsjuhtimise ja –kontrolli seadus täielikult. Kuigi mõned ajutised meetmed on võetud, ei ole ELi finantshuve kaitsvate struktuuride loomine veel lõpule viidud. *Finants- ja eelarvesätete* osas peab Türgi õigel ajal looma koordineerimisstruktuurid ja kehtestama rakenduseeskirjad, et tagada arvutuste, kogumise ja maksete õigsus ning omavahendite kontroll.